

LASTENSUOJELUN TIETO JA TUTKIMUS

– Asiantuntijoiden näkökulma

Elina Pekkarinen

NUORISOTUTKIMUSVERKOSTO
VERKKOJULKAISUSARJA

LASTENSUOJELUN TIETO JA TUTKIMUS

Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura
Verkojulkaisu 51, 2011.

Elina Pekkarinen

LASTENSUOJELUN TIETO JA TUTKIMUS

– Asiantuntijoiden näkökulma

NUORISOTUTKIMUSSEURA RY.
NUORISOTUTKIMUSVERKOSTO

Copyright © Elina Pekkarinen

LASTENSUOJELUN TIETO JA TUTKIMUS – Asiantuntijoiden näkökulma

Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 51 & Lapsuudentutkimuksen seura & Lastensuojelun Keskusliitto & Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL).

Kenttä.

ISBN 978-952-5994-03-2.

ISSN-L 1799-9227. ISSN 1799-9227.

Helsinki 2011.

Julkaisutilaukset

Nuorisotutkimusseura ry.

tilaukset@nuorisotutkimus.fi

Asemapäällikönkatu 1

00520 Helsinki

www.nuorisotutkimusseura.fi

Kansi & taitto * Minna Laukkanen

SISÄLLYS

Esipuhe	7
1 Lastensuojelun tieto ja tutkimus -hanke	9
2 Lastensuojelututkimuksen käsite ja tiedonintressin ulottuvuudet	12
Lastensuojelututkimuksen paikantaminen	12
Asiantuntijuuden määritelmiä	14
Tiedonintressi – mitä haluamme tietää ja miksi?	15
3 Tutkimusmatka lastensuojelun tutkimuksen kentille	18
Metodina fokusryhmähaastattelu	18
Koollekutsuminen	19
Kriittinen silmäys haastatteluiden puheeseen ja luonteeseen	22
Haastattelumuistiot ja niiden käsittely	25
Aineiston analyysi	26
4 Lastensuojelun ominaispiirteet	28
Lastensuojelun ja lastensuojelutyön käsitteiden kytkös	28
"Pää kylmänä ja tunteet kurissa" – Ristiriitainen lastensuojelutyö	29
"Palvelupyörä pyörimään" – Jäykistynyt lastensuojelutyön arki	31
Yhteenveto lastensuojelutyön ominaispiirteistä	34
5 Lastensuojelututkimuksen ominaispiirteet	35
"Aukot ovat valtavat" – Vähäisyyden vitsaus ja satunnaiset tihentymät	35
Hajautuneisuus, sirpaleisuus ja koordinoimattomuus	37
Tilastojen karkeus	39
Käytännön ja kansainvälisyyden kysymykset	41
Lastensuojelututkimuksen metodologiset erityispiirteet	43
Yhteenveto lastensuojelututkimuksen ominaispiirteistä	46
6 Lastensuojelun tutkimattomat aiheet	47
Teoreettinen ja käsitteellinen lastensuojelututkimus	47
"Vaikuttavuus on ikuisuusteema" – Lastensuojelutoimenpiteiden vaikutukset ihmisen elämänselkkuun	48
Kokemustiedon tarve	51
Käytäntöjen, prosessin ja palvelujärjestelmän tutkimus	53
Lastensuojelututkimuksen yksittäiset katvealueet	55
Yhteenveto lastensuojelututkimuksen tarpeista	58

7	Huostaanottotutkimuksen ominaispiirteet ja tutkimattomat alueet	59
	”Yhteiskunnan vastuulla ilman systemaattista tutkimustietoa”	
	– Huostaan otettujen lasten erityiskysymys	59
	Huostaanotosta katse sijaishuoltoon	60
	Lasten läheissuhteet ja muita tutkimustarpeita	62
	Yhteenveto huostaanottotutkimuksen ominaispiirteistä ja tutkimustarpeista	64
8	Toiveet verkoston toiminnalle	65
	Tiedon koordinoija ja välittäjä	65
	”Lastensuojelututkimuksella ei ole selkeää kotia” – Pysyvän rahoituksen ja rakenteiden tarve	68
	Yhteenveto verkostohankkeelle osoitetuista odotuksista	71
9	Johtopäätökset	72
	Lähteet	76
	Liitteet	81
	Liite 1. Esimerkki lähetetystä kutsukirjeestä	81
	Liite 2. Osallistujille lähetetty tiedote	82
	Liite 3. Haastattelurunko	83
	Liite 4. Haastatteluiden tunnistetiedot ja ajankohdat	84
	Liite 5. Kooditaulukko	85
	Liite 6. Osallistujataulukko	88
	Liite 7. Verkostokeskustelu	98
	Viitteet	99
	Tiivistelmä	100
	Summary	101

ESIPUHE

Lastensuojelun tieto ja tutkimus -hankkeen koordinaattorin työ on ollut haastavaa, mielenkiintoista ja mukaansatempaavaa. Olen vuoden aikana oppinut tuntemaan kymmeniä uusia ihmisiä ja minut on otettu lämpimästi vastaan erilaisiin organisaatioihin ja työyhteisöihin. Kiireenkin keskellä olen kokenut, että tarkastelemani aihe ja siitä käytävä keskustelu on otettu vakavasti, ja sen pohtimiseen on löydetty aikaa. Samalla olen päässyt näkemään, missä lastensuojelun tutkimusta tehdään, missä sitä hyödynnetään ja missä sitä kipeästi kaivataan. Olen suuren kiitoksen velkaa kaikille haastattelukierrokseen ja sen mahdollistamiseen osallistuneille: kiitos. Olette kaikki jättäneet minuun lähtemättömän muistijäljen ja luottamuksen siihen, että lastensuojelun kentällä toimii suuri määrä asiaan sitoutuneita ja motivoituneita asiantuntijoita.

Lastensuojelun tieto ja tutkimus -hanke ja sen verkostomainen rakenne ovat luoneet puitteet haastattelukierroksen ja raportin toteuttamiseksi. Tästä ensimmäinen kiitos kuuluu hankkeen rahoittajalle, Itsenäisyyden juhluvuoden lastenrahaston säätiölle ITLA:lle ja heidän säätiön asiamiehelle **Markus Anttilalle**. Kiitos kuuluu Markuksen lisäksi muille johtoryhmän jäsenille, jotka ovat paitsi osallistuneet hankkeen edistämiseen myös lukeneet ja arvioineet tämän raportin käsikirjoituksen. Kiitos siis kaikesta tuesta ja rakentavista korjausehdotuksista professori **Pauline von Bonsdorffille**, professori **Tarja Pösölle**, tutkijatohtori **Niina Rutaselle**, ohjelmajohtaja **Hanna Heinoselle**, erikoistutkija **Tarja Heinolle**, tutkimusjohtaja **Leena Suurpäälle** ja erikoissuunnittelija **Tarja Toloselle**. Kiitos kuuluu myös taustalla vaikuttaneille organisaatioille: Lapsuudentutkimuksen seuralle, Lastensuojelun Keskusliitolle, Nuorisotutkimusseuralle ja Nuorisotutkimusverkostolle sekä Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselle.

Nuorisotutkimusverkoston tutkimusjohtaja Leena Suurpää, erikoissuunnittelija Tarja Tolonen ja kustannustoimittaja **Minna Laukkanen** ovat olleet luotettavana lähitukena koko kehittämishankkeen ja kirjoittamisprosessin ajan. Erityiskiitos hankkeen vankasta tuesta ja juurruttamisesta osaksi energistä työyhteisöä kuuluu myös Nuorisotutkimusverkoston väelle.

Itä-Pasilassa 17.10.2011

Elina Pekkarinen

Lastensuojelun tieto ja tutkimus -hankkeen verkostokoordinaattori

1 LASTENSUOJELUN TIETO JA TUTKIMUS -HANKE

Käsitys lastensuojelutiedon pirstaleisuudesta on vallinnut jo 1980-luvulta alkaen (...). Tilanteeseen ei kuitenkaan ole tullut oleellista muutosta, vaan lastensuojelun tiedontuotannon pirstaleisuus on tunnusomaista tällekin päivälle. (H7. Itä-Suomen yliopisto 27.8.2010) ¹

Lastensuojelun tiedon ja tutkimuksen tilasta on käyty keskustelua jo pitkään. Samalla, kun lastensuojelun sosiaalityön asiakasmäärät ovat kasvaneet ja yleinen huoli lasten ja nuorten pahoinvoinnista on lisääntynyt, käsitys tutkimustiedon ohuudesta on otettu yhä vakavammin. Asian korjaamiseksi on tehty myös konkreettisia aloitteita. **Tarja Heino** ja **Tarja Pösö** (2003) julkaisivat jo lähes vuosikymmen sitten esityksen siitä, millaista tutkimusohjelmaa lastensuojelussa tulisi rakentaa. **Tuija Eronen** (2007) taas julkaisi tutkimuskatsauksen suomalaisesta lastensuojelututkimuksesta osana ministeriöohjauksessa ollutta *Lastensuojelun kehittämisohjelmaa*. Tuorein puheenvuoro lastensuojelun tiedontuotannon kehittämiseksi lienee Sektoritutkimuksen neuvottelukunnan julkaisema raportti syrjäytymisvaarassa olevista lapsista ja nuorista, jossa sovellettiin prosessinäkökulmaa lastensuojelun ohjaukseen, tiedonkeruuseen ja ammattikäytäntöihin (Heino & Kuure 2009). Alueellisesti aiheeseen on paneuduttu esimerkiksi *Lastensuojelun tieto* -hankkeessa, joka toimi Hämeenlinnan, Tampereen ja Porin kaupungeissa yhdessä Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakesin, Kanta-Hämeen, Pirkanmaan ja Satakunnan sosiaalialan osaamiskeskus Pikassoksen ja Tampereen yliopiston kanssa (Laiho & Ritala-Koskinen 2003; Karvonen ym., 2009). Silmiinpistävää on, että tutkimushankkeet ovat olleet projektiluonteisia ja lyhytaikaisia. ²

Sosiaali- ja terveysministeriön *Lastensuojelun kehittämisohjelman* yhteydessä laadittiin tutkimuskatsaus 2000-luvulla julkaistusta suomalaisesta lastensuojelututkimuksesta, jonka toteutti Tuija Eronen (2007). Tässä ja muissa lastensuojelua koskevasta tutkimuksesta tehdyissä selvityksissä on todettu, että lastensuojelun käsitteen teoreettinen tarkastelu ja siitä keskustelu on puutteellista. Lastensuojelun tutkimus on ohutta, eikä tutkimuksen ohjaukseen ole osoitettu selkeää organisaatiota. Vain harva tutkimus kohdistuu lastensuojelun ydinkysymyksiin. Yleinen lasten ja nuorten hyvinvointia koskeva tutkimus ei tavoita tätä marginaalisinta joukkoa, eikä lastensuojeluilmiöiden taustalla vaikuttavia tekijöitä. Lastensuojelun kentällä ei Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen julkaisemaa vuosittaista lastensuojelutilastoa lukuun ottamatta ole järjestelmällistä tai säännöllistä seurantatutkimusta eikä tieteellistä aikakausjulkaisua. Tutkimukset ovat hajanaisia, pistemäisiä ja metodologisesti yksipuolisia. Selvityksissä lastensuojelun tiedon ja tutkimuksen tilanteen parantamiseksi on annettu lukuisia ohjeita ja ehdotuksia, kuten koordinoitun tutkimusverkoston tai organisaation perustaminen, kansallisen tutkimusohjelman käynnistäminen, julkaisukäytännön yhdenmukaistaminen, tutkimusmenetelmien kehittäminen ja lastensuojelun ydin- sekä taustatekijöiden tieteellinen tutkiminen. (Eronen 2007, 3–8, 32–34.) Myös lapsiasiavaltuutettu on huomauttanut, että lasten ja nuorten hyvinvointia koskeva seurantatieto on puutteellista, eikä haa-

voittuvassa asemassa olevien lasten, vammaisten sekä eri vähemmistöihin kuuluvien lasten hyvinvoinnista tiedetä riittävästi. Lastensuojelun eri osapuolten kokemustieto on käytännön kehittämisen kannalta riittämätöntä. (Lapsiasiavaltuutetun vuosikirja 2011, 46.)

Itsenäisyyden juhluvuoden lastenrahaston säätiö ITLA on rahoittanut lapsuudentutkimuksen verkoston käynnistämistä ja sen toiminnan vakiinnuttamista vuosina 2007–2009. Hanketta koordinoitiin Jyväskylän yliopistosta ja sen puitteissa Suomeen perustettiin Lapsuudentutkimuksen seura. Lapsuudentutkimuksen verkostohankkeen päätyttyä ITLA:n painopisteeksi otettiin lastensuojelun tutkimuksen edistäminen edellä mainittujen suositusten mukaisesti. Yhteistyössä lapsuudentutkimuksen verkoston kanssa järjestetyssä työpajassa marraskuussa 2009 kerättiin lastensuojelun ja lapsuuden tutkijoilta käsityksiä tärkeistä teemoista ja tavoitteista. Työpajaan osallistui kahdeksantoista (18) tutkijaa eri yliopistoista, tutkimuslaitoksista ja -verkostoista. Työpajassa toistuivat edelliset kehittämisteemat, mutta myös vahvistui käsitys lastensuojelututkimukseen fokuusoituneen ”lastensuojeluakatemian” välttämättömyydestä ja kentän vuoropuherakenteen vahvistamisesta. Käydyn keskustelun ja tehtyjen selvitysten perusteella hankkeen perustamisvaiheen tavoitteet olivat seuraavat:

- edistää lastensuojelututkimuksen monitieteistä valtakunnallista yhteistyötä
- luoda foorumeita tutkijoiden kohtaamiseen ja keskinäiseen yhteistyöhön
- luoda kokonaisnäkemyksiä lastensuojelututkimuksen nykytilanteesta ja tarpeista
- kartoittaa ja määrittää keskeiset lastensuojelua koskevat yhteiskunnalliset tutkimukselliset kärkiteemat ja edistää monitieteisten tutkimusohjelmien ja tutkimushankkeiden syntymistä
- edistää tutkimusaineistojen kerryttämistä ja systemaattista kokoamista
- koota tutkimusten tuloksia ja saatuja kokemuksia
- edistää hankerahoituksen hankkimista em. tutkimusteemoille
- välittää lastensuojelututkimuksen tuloksia paremmin päätöksentekoon

Hankkeen kotipaikaksi valikoitui Nuorisotutkimusverkosto ja yhteistyötahoksi Lapsuudentutkimuksen seura. Hankkeen taustalle nimitettiin johtoryhmä, jonka jäsenet ovat *Lastensuojelun tieto ja tutkimus* -hankkeen johtoryhmään kuuluvat asiamies **Markus Anttila** ITLA:sta, professori **Pauline von Bonsdorff** Jyväskylän yliopistosta, ohjelmajohtaja **Hanna Heinonen** Lastensuojelun Keskusliitosta, erikoistutkija Tarja Heino Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselta, professori Tarja Pösö Tampereen yliopistosta, tutkijatohtori **Niina Rutanen** Tampereen yliopistosta sekä tutkimusjohtaja **Leena Suurpää** ja erikoissuunnittelija **Tarja Tolonen** Nuorisotutkimusverkostosta. Tavoitteiden toteuttamiseksi rekrytoitiin koordinaattori, jonka tehtäväksi verkoston luominen ja lastensuojeluakatemian kehittämisprosessi annettiin.

Lastensuojelun kenttä on eettisesti herkkä ja arvoiltaan jännitteinen toimintakonteksti, sillä se kytkeytyy yhteiskunnan heikoimmassa asemassa oleviin ihmisiin, usein

vaurioituneisiin elämäntilanteisiin ja vaikeisiin ihmissuhteisiin. Lastensuojelu herättää tunteita myös toimijoissa, jotka eivät suoraan ole tekemisissä sen ilmiöiden kanssa. Jo hankkeen alkumetreillä todettiin, että lastensuojelututkimuksen kenttä tarvitsee jännitteidensä, sirpaleisuutensa ja monialaisuutensa vuoksi henkilökohtaisiin kontakteihin ja toimijoiden herkkään kuunteluun perustuvan verkostointitavan. Näin ollen verkoston luominen päätettiin käynnistää koordinaattorin vierailuilla eri instituutioissa, joiden yhteydessä koottiin yhteen alueellisia asiantuntijoita, kartoitettiin käynnissä olevia tutkimushankkeita sekä tiedusteltiin asiantuntijoiden näkemyksiä lastensuojelututkimuksen nykytilasta ja tarpeista. Verkoston ensimmäisen vuoden kuluessa 87 lastensuojelun asiantuntijaa eri puolilta Suomea ja erilaisista instituutioista osallistui fokusryhmähaastatteluihin ja antoi kontribuutionsa hankkeen edistämiseen.

Vaikka tämä raportti toteuttamis- ja esittämistavaltaan täyttää tieteellisen tutkimuksen kriteerit, on sillä ensisijaisesti pyritty palvelemaan hankkeen jatkotyötä ja käytännön tutkimus- sekä kehittämistyötä. Myös haastateltavilla on ollut tiedossa, että heillä raportin kautta on vaikuttamisen mahdollisuus. Näin ollen teksti on verkostoimistyön seurauksena syntynyt selvitys asiantuntijoiden näkemyksistä lastensuojelututkimuksen nykytilanteesta ja tarpeista – ei objektiivinen tutkimuskatsaus. Se on myös pyrkimys kartoittaa ja määrittää keskeiset lastensuojelua koskevat yhteiskunnalliset kärkiteemat ja välittää ne julkiseen keskusteluun sellaisina kuin lastensuojelun asiantuntijat – lastensuojelun tietoa tuottavat, käytäntöjä kehittävät ja tietoa hyödyntävät tai tarvitsevat toimijat – ne tulkitsevat. Koska Tuija Erosen (2007) tutkimuskatsaus on edelleen käytökelpoinen kartoitus suomalaisesta lastensuojelututkimuksesta, ei tässä raportissa listata toteutettuja tutkimuksia. Raportti on lukuisten asiantuntijoiden yhteinen voimanponnistus ja ennen kaikkea puheenvuoro sen painottamiseksi, että lastensuojelun tiedontuotannon puutteet ja ongelmat on otettava vakavasti.

2 LASTENSUOJELUTUTKIMUKSEN KÄSITE JA TIEDONINTRESSIN ULOTTUVUUDET

LASTENSUOJELUTUTKIMUKSEN PAIKANTAMINEN

Sosiaali- ja yhteiskuntatieteissä käsitellään yleisesti ottaen aiheita, jotka ovat tavalla tai toisella yhteydessä ihmisten arkitodellisuuteen ja toimintaan. Tämä yhteys edellyttää usein tutkimuksen tekoa lähellä toimijoita tai ainakin heidän olemassaolonsa huomioiden. Lastensuojelututkimuksessa toimijoina on usein suuri joukko erilaisissa yhteiskunnallisissa asemissa olevia ihmisiä, mutta lapsen tai lapsuuden ilmiö on lastensuojelussa aina läsnä. Tämä edellyttää tutkijalta käsitystä siitä, miten lapsuus on biologisesti ja kulttuurisesti rakentunut erityiseksi elämänvaiheeksi. Historiallisesti tarkastellen lasten erityisasema on länsimaissa tunnustettu jo usean vuosisadan ajan, mutta varsinaisen institutionaalisen lastensuojelun juuret ovat melko lyhyet.

Lastensuojelulainsäädäntö on maassamme noudattanut YK:n *Lapsen oikeuksien sopimuksen* kirjauksia ja järjestämistavoissa Suomi on seurannut pohjoismaisille hyvinvointivaltioille tyypillistä mallia. Lastensuojelukäytännön lainsäädännöllisestä ja sosiokulttuurisesta kehityksestä on julkaistu useita tieteellisiä teoksia, joissa lapsuuden ja yhteiskunnan välistä suhdetta tarkastellaan erilaisia näkökulmia painottaen (esim. Pulma 1987, 1994, 2000, 2004; Saurama 2002; Harrikari 2004a ja b, 2008; Hämäläinen 2007; Bardy 2009; Pekkarinen 2010). Lastensuojelun institutionalisointi on tuonut lastensuojelun peruseriaatteen ympärille huomattavan määrän muita rakenteita, joita ilmiön kanssa työskentelevän tai sitä tarkastelevan tulee ottaa huomioon.

Mikä siis on lastensuojelututkimuksen kohde? Lastensuojelututkimus liittyy aina tavalla tai toisella lapsuuteen ja nuoruuteen, mutta suojelun ulottuvuus erottaa sen yleisestä lapsuus- ja nuorisotutkimuksesta. Lastensuojelun käsitteellinen laaja-alaisuus ja hahmottomuus on vaikeuttanut sen fokuoitetua tutkimusta ja teoreettista keskustelua käytännön taustalla. Lastensuojelun määrittely vaihtelee riippuen siitä, puhutaanko laajasti lasten suojelemisen periaatteesta – yhteiskunnan heikompien oikeudesta erityiseen suojeluun – vai onko kyse spesifistä yksilö- ja perhekohtaisesta lastensuojelutyöstä. Täysin riittämätöntä on ollut suojelu-käsitteen teoreettinen tarkastelu. Lastensuojelussa kohdattavia ilmiöitä käsitellään useilla tieteenaloilla, mutta lastensuojelun kova ydin paikannetaan sosiaalityön osaamis-, asiantuntijuus- ja tutkimuskenttään. Lastensuojeluaiheisia tutkimuksia on ilmestynyt aina viime vuosisadan alusta alkaen, mutta aiheen ympärille muodostunut tietovaranto on jakautunut laajasti eri professioiden ja disipliinien alueille ja on laajuudestaan huolimatta ohutta. Vaikka voidaan perustellusti väittää, että sosiaalityötieteen sisällä lastensuojelututkimus on ollut suosittua (Mäntysaari & Haaki 2007), on päätoimisten lastensuojelun tutkijoiden määrä Suomessa hyvin pieni. Tämä johtune siitä, että sosiaalityön tutkimusvolyyymi on vasta vahvistumassa tieteenalan ollessa edelleen melko nuori.

Lastensuojelututkimuksen kattavaan määrittelemiseen ei tässä raportissa ole mahdollisuutta ryhtyä, mutta suuntaviivat on hyvä piirtää. Lastensuojelututkimuksen kohteen fokuoinnissa auttaa käsitteen rakenteellinen purkaminen, jolloin sen osa-alueet ja

tasot tulevat näkyviksi (Bhaskar 1978, 125; 1979, 165; 1986, 68). Lastensuojelukäsitteen määrittely ohitetaan usein viittaamalla laista lainattuun ”yksilö- ja perhekohtaiseen lastensuojeluun”, jolla viitataan laissa säädettyyn yhteiskunnalliseen lastensuojelutyöhön, sen periaatteisiin ja käytäntöihin. Lainsäädäntö ei kuitenkaan ole riittävä tulkintakehys ilmiön vangitsemiseksi. Lastensuojelussa osallisina ovat yleensä lapset ja heitä ympäröivät ihmiset, laajimmillaan kaikki yhteiskunnalliset toimijat. Tutkimuksen kohteena ovat usein nämä erilaiset toimijat tai heidän toimintansa sisältö. Toiminta tapahtuu kuitenkin rakenteissa, jotka voidaan ymmärtää sosiaalista toimintaa mahdollistaviksi tekijöiksi – ovat ne sitten käyttäytymistapoja, normeja, instituutioita tai konkreettisia tiloja. Rakenteet muodostuvat ja pysyvät yllä yksilöiden toiminnan ja heidän välisten suhteidensa avulla. Toistamalla tiettyjä totuttuja tai sovittuja toimintamalleja ylläpidämme yhdessä esimerkiksi perhe- tai työelämän rakenteita. (Bhaskar 1979, 44–45.) Lastensuojelua kehystää aivan erityinen rakenne – lastensuojelutyö lakisääteisenä toimintana – jonka käytäntöjä myös usein tutkitaan. Lastensuojelututkimuksessa kohteena voivat olla myös lastensuojelun tarvetta aiheuttavat tekijät, kuten päihteet, terveysongelmat, asumis- ja toimeentulon kysymykset tai vaikkapa nuorisokulttuurin kysymykset. Lastensuojelu tutkimuksen kohteena käsittää siis laajasti eritasoisia ilmiöitä – laajimmillaan koko yhteiskuntajärjestelmän ja sen historian – mutta tutkimuskenttää yhdistää pyrkimys tarkastella lapsuutta ja nuoruutta suojelun näkökulmasta.

Lastensuojelututkimus voi siis kohdistua laajasti lapsuuteen ja nuoruuteen, mutta usein sen kohde liittyy spesifimmin esteisiin tai ongelmiin, joita lapsuudessa ja nuoruudessa esiintyy. Usein nämä esteet tai ongelmat uhkaavat tavalla tai toisella lapsen asemaa täysivaltaisena ja hyvinvoivana toimijana. Lastensuojelujärjestelmä on luotu tunnistamaan, purkamaan ja korjaamaan näitä esteitä ja ongelmia ja siksi puhe lastensuojelusta on usein puhetta lastensuojelutyöstä. Viime vuosina lastensuojelujärjestelmä on työskennellyt kasvavien asiakasmäärien kanssa. Kun lastensuojelun avohuoltoon oli vuonna 1991 rekisteröity 23 456 alaikäistä, oli heitä vuonna 2009 jo 70 753. Käytännössä kasvaneet luvut voi tulkita niin, että sellaisten alaikäisten määrä, joiden kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa terveyttä ja kehitystä tai jotka omalla käyttäytymisellään vaarantavat terveyttään tai kehitystään, on moninkertaistunut. Dramaattiselta näyttää myös tilanne niiden alaikäisten kohdalla, joiden elämässä on jouduttu turvautumaan kodin ulkopuoliseen sijoitukseen. Kun vuonna 1991 biologisen kodin ulkopuolella asui 9141 lasta, joista huostaan otettuina oli 6382 lasta, oli heitä vuonna 2009 jo 16 643. Heistä huostaan otettuina oli 10 984. Huostaanoton edellytyksenä ovat kasvuolosuhteiden tai käyttäytymisen aiheuttamat vakavat vaarat, joita ei voida ratkaista ilman sijoittamista kodin ulkopuolelle. (Lastensuojelutilastot 1991, 2009, Stakes & THL.) Vaikka tilastoihin tulee aina suhtautua varauksella, on asiakasmäärien kasvu lastensuojelussa hälyttävää. Ilmiön taustoja ei kuitenkaan riittävästi tunneta, vaan tutkijat ovat joutuneet turvautumaan valistuneisiin arvauksiin kasvun syistä. Vaikka lainsäädännön ja tilastoinnin muutokset selittänevät osan kasvusta, löytyy lukujen taustalta aitoa hätää, päihdeongelmien vaikeutumista, köyhyyden ja eriarvoistumisen lisääntymistä, mielenterveysongelmien yleistymistä ja muun tukiverkoston rapautumista. Sosiaalisten ongelmien hoito kasautuu viimesijaisen sosiaalipalvelun – lastensuojelun – harteille. (Esim. Bardy ym. 2001; Bardy 2009.) Vallitsevassa tilanteessa lastensuojelu joutuu työskentelemään kuin pimein valoin – vailla tutkittua tietoa siitä, mistä ongelmien lisääntyminen johtuu, miten siihen voidaan vastata ja mitkä toimintavaihtoehdot ovat kannattavia.

ASiantuntijuuden määritelmiä

Tässä raportissa tavoiteltiin lastensuojelun asiantuntijoiden näkemyksiä lastensuojelututkimuksesta. Asiantuntijuus lastensuojelussa ei kuitenkaan ole yksiselitteisesti määriteltävissä oleva asia. Yhteiskunta- ja käyttäytymistieteissä asiantuntijuuskeskustelu on oma tutkimusalueensa, jossa keskustelua käydään niin asiantuntijuuden sisällöistä kuin rakenteellisista ja sosiaalisista reunaehdoista. Suomalainen asiantuntija- ja asiantuntijuuskeskustelu on ollut melko pienen tutkijaryhmän sisäistä (esim. Kirjonen ym. 1997; Eräsaari ym. 1999; Pirttilä & Eriksson 2002), mutta kytkettynä esimerkiksi eri alojen koulutuksen tutkimukseen myös vilkasta. Asiantuntijuus kytkeytyy tietoon ja siihen, miten tietoa käytetään, kuka sitä saa käyttää ja millaista toimintaa se legitimoit. Asiantuntijuuden kovana ytimenä on pidetty tiedettä ja faktaa, mutta viime vuosikymmenenä myös erilaiset tiedon ja tietämisen lajit ovat vallanneet alaa suljetultakin vaikuttaneelta professionalismilta. Näin ollen keskustelu asiantuntijuudesta koskettaa myös kaikkia tiedon tuottajia, tulkitsijoita ja soveltajia.

Asiantuntijuuskeskustelun juuret ulottuvat aina valistuksen aikaan asti. Professionien sosiologian klassikot mielsivät asiantuntijuuden osaksi institutionalisoitua professionaalisuutta, joka kiinnittyi yhteiskuntaan funktionsa kautta. Asiantuntijoilla katsottiin olevan vakiintunut asema ja tehtäviä, jotka myönteisellä tavalla edesauttoivat yhteiskunnan modernisoitumista. (Pirttilä 2002, 12–13.) Tämä asiantuntijuuden määritelmä on edelleen pätevä, sillä nyky-yhteiskunnassakin funktionaalinen asiantuntijavalta on usein edelleen kytkettynä instituutioihin ja asiantuntija-aseman kautta määräytyviin tehtäviin. Niin kutsuttu uusweberiläinen koulukunta kiinnitti asiantuntemuksen tiiviimmin professioihin, joiden jäsenet kilpailivat arvostuksesta ja keskinäisestä vaikutusvallasta (mt., 13). Perinteellinen interaktionistinen suuntaus lisäsi edelliseen näkökulmaan asiakkaat huomauttaen, että asiantuntijavallan käyttö ja kilpailu kohdistuivat myös asiakkaisiin (mt., 13). Tämä asiantuntijuuteen liittyvä hallintavalta on edelleen ajankohtainen aihe professioista käytävässä yhteiskuntatieteellisessä keskustelussa (esim. Kaisto & Pyykkönen 2010). Sen purkamisen alkoi vähitellen 1990-luvulta ja on laajentanut keskustelua myös itse asiantuntijuuden olemukseen. **Risto Eräsaari** (2002) kirjoittaa ”avoimesta asiantuntijuudesta”, jolla hän viittaa sekä asiantuntijuuden perusteiden ja ehtojen horjuntaan ja epämääräisyyteen että vastakohtaisuuteen suljettuun asiantuntijuuteen nähden. Hänen mukaan ekspertiisin hajoaminen ei tapahdu siksi, että asiantuntijat olisivat menettäneet kompetenssinsa, vaan siksi, että asiantuntija-auktoriteetti, asiantuntijaneuvojen ja asiantuntijuuden välittämisen rakenteet ja epistemologia ovat muuttuneet (mt., 23). Asiantuntijuus ei asu enää tieteentekijöiden ja tutkijoiden kammiossa, vaan edellyttää tiedon lisäksi taitoa kommunikoida, neuvotella ja valita (mt., 29–30). Samalla, kun asiantuntijuus on hajautunut - jopa kriisissä - tieto on säilyttänyt legitimitettinsä esimerkiksi poliittisena ohjaajana tai jopa kasvattanut sitä. Tiedolla on edelleen yhteiskunnallista valtaa, mutta sitä käyttävät yhä enemmän ne, jotka osaavat kommunikoida uskottavasti. Samalla tiedon kentiltä voi erottaa erilaisia poliittisen vallan ja vaikuttamisen tyyppisiä (katso esim. Paakkunainen & Suurpää 2011, 8–10).

Suomessa hyvinvoinnin edistämisen ja puutteiden korjaamisen tehtävä on säilytetty julkisille toimijoille, mikä osaltaan on ollut vaikuttamassa alan professionalisoitumiskehitykseen. Sosiaaliturvan ja sosiaalipalveluiden synty voidaan kytkeä tietynlaiseen ajattelutapaan, organisaatioiden eriytymiseen, ammattien ja koulutuksen syntyyn tai

erilaisiin yhteiskunnallisiin liikkeisiin (esim. Jaakkola 1994; Satka 1994; Satka 1995; Sipilä 1996). Lastensuojelussa asiantuntijuutta voi lähestyä ainakin kahdesta tulokulmasta. Jos lastensuojelu määritellään laajasti lasten hyvinvoinnin edistämiseksi ja puutteiden poistamiseksi, mahtuu sen asiantuntijajoukkoon suuri määrä paitsi varsinaisia ammattikuntia ja professioita, kuten sosiaalityöntekijöitä, lääkäreitä, psykiatreja, psykologeja, pedagogoja, lainoppineita ja nuorisotyöntekijöitä, myös erilaisia maallikko-, kulttuuri-, kansalais- ja poliittisia toimijoita. Lastensuojelun lakisääteiset toimenpiteet, jotka edellyttävät viranomaistoimintaa ja -päättöksiä, ovat vuosikymmenten saatossa määrättyneet sosiaalityön erityisosaamisen alueeksi. Lastensuojelun sosiaalityön koulutusta niin akateemisessa kuin käytännön kentällä on määrätietoisesti kehitetty ja lisätty (esim. Satka 1995; Satka 2003; Hämäläinen 2007). Lastensuojelutyö ei kuitenkaan pärjää ilman edellä mainittua laajaa professiojoukkoa. Tämä professionaalinen hajaannus koskee myös lastensuojelun tietoa. Tiedontuotannon ja tutkimuksen parissa työskentelee monitieteinen akateeminen, mutta myös kehittämistyöntekijöiden joukko. Viime vuosina on lisääntynyt keskustelu myös esimerkiksi asiakkaiden ja työntekijöiden haluamasta ja hallitsemasta tiedosta. Risto Eräsaari (2002) on lausunut, että yhteiskuntatieteessä, koulutuksessa, sosiaalityössä, terapiassa ja palveluiden järjestämisessä on hyvin vaikea tehdä jyrkkää erottelua tieteensisäisen ja ulkoisen erottelun välillä. Sen sijaan asiantuntijuuden rakentaminen näillä aloilla edellyttää niin vasta-asiantuntijuutta kuin maallikkoperspektiiviä. (Mt., 31.)

Voi aiheellisesti kysyä, millaisin kriteerein tämän raportin asiantuntijajoukko valikoitui. Kun hankkeen fokusryhmähaastattelukierros aloitettiin, kohdistuivat haastattelut aluksi melko suppeasti yliopistoihin ja sektoritutkimuslaitoksiin. Melko pian haastateltavien piiriä laajennettiin koskemaan myös sosiaalialan osaamiskeskusten, kansallisen sosiaali- ja terveystieteiden kehittämissuunnitelman hankkeiden, kuntasektorin ja järjestöjen toimijoita. Tiukkoja kriteerejä ”asiantuntijuudelle” ei asetettu, vaan haastattelukutsut oli kohdistettu avoimesti lastensuojelun tiedosta ja tutkimuksesta kiinnostuneille ”toimijoille” (liite 1). Haastattelukutsut olivat siis samalla kohdistettuja, mutta kuitenkin avoimista, että osallistujat saivat itse positoida asiantuntijuutensa lastensuojelun kentässä. Koska haastattelukutsut kohdistettiin kuitenkin tiettyihin organisaatioihin – yliopistoihin, sektoritutkimuslaitoksiin, sosiaalialan osaamiskeskuksiin, hankkeisiin, järjestöihin ja kuntiin – osallistui haastatteluihin toimijoita, jotka työskentelivät joko suoraan tai välillisesti lastensuojeluaiheiden parissa. Haastateltavat kuvaillaan tarkemmin luvussa kolme ja liitteessä kuusi. Osallistujat edustivat koulutettua asiantuntijajoukkoa, ja siksi voisi väittää, että raportin asiantuntijuus rakentuu perinteisen institutionaalisen professionaalisuuden varaan. Koska kutsut oli jätetty avoimiksi, kertoo osallistujien joukko kuitenkin myös ihmisten tavasta identifioitua tai kutsua toisiaan mukaan keskusteluun instituutioiden sisällä.

TIEDONINTRESSI - MITÄ HALUAMME TIETÄÄ JA MIKSI?

Tutkimuskatsauksen sijaan tämän raportin tavoitteena on tarkastella suomalaisten lastensuojelun asiantuntijoiden näkemyksiä lastensuojelututkimuksen tilasta, tarpeista ja kehittämistavoista sekä muodostaa analyyttinen käsitys siitä, millaisiin tiedonintres-

seihin suomalainen tutkimuskiinnostus rakentuu. Asiaa voisi lähestyä vain luettelemalla, millaisia teemoja keskusteluissa käsiteltiin. Astetta syvemmän näkökulman aiheeseen saa, kun teemoja tarkastelee myös teoreettisesti.

Ihmisten tiedonintressit ovat yleisesti ottaen kiinnostava tarkastelukulma tiedontuotannon taustalla vaikuttaviin motiiveihin, mutta erityisen kiinnostavaksi lähestymistapa tulee, kun tarkastellaan tutkijoiden ja muiden asiantuntijoiden tiedonintressejä. Tällöin voidaan pysähtyä pohtimaan paitsi sitä, mitä asiantuntijat ymmärtävät tiedolla ja tutkimuksella myös sitä, millaiset arvot ja intentiot vaikuttavat tiedontarpeen taustalla. Saksalainen tieteenfilosofi **Jürgen Habermas** julkaisi vuonna 1968 teoksen *Suhrkamp Verlag*, joka käännettiin englanniksi vasta vuonna 1987 otsikolla *Knowledge and Human Interests*. Teoksessa Habermas muodostaa oman tiedonintressin teoriansa, jonka hän rakentaa erityisesti **Kantin, Hegelin, Marxin** ja **Husserlin** esittämien teesien kritiikkiin.

Teoriassaan Habermas esittää, että tiedonmuodostus on aina sidoksissa tutkijan tai tutkijakollektiivien taustamotiiveihin ja -kiinnostukseen, jotka ovat historiallisesti, kulttuurisesti ja sosiaalisesti muodostettuja (1987, 304–305). Habermasin mukaan positivismin ihanteesta kumpuavaa ”puhdasta” tutkimustyötä ei ole, vaan kaikki tieteellinen aktiivisuus on sidottu joko tiedostettuihin tai tiedostamattomiin taustamotiiveihin. Vain tulemalla tietoisiksi tiedonintresseistä, tutkija voi lähestyä tiedon objektiivisuutta ja perustella ne luotettavasti itselleen, tiedeyhteisölle ja yleisölle. (Mt., 311–312.)

Habermas jakaa tiedonintressit kolmeen – tekniseen, praktiseen ja emansipatoriseen – ulottuvuuteen (Habermas 1987, 308). Tekninen tiedonintressi on tunnusomaista empiirisanalyttisille tieteille, jossa tiedon tehtävänä on paljastaa säännönmukaisuuksia ympäröivästä todellisuudesta. Tämä tiedonintressi on tunnusomainen luonnontieteille ja muille tieteenaloille, joissa pyritään ennustettavuuteen. Teknistä tiedonintressiä voisi luonnehtia tavoitteeksi tuottaa tietoa luonnonilmiöistä ja edistää niiden hallintaa, jotta ne voitaisiin valjastaa ihmisen tarpeisiin. Tämä tiedonintressin ulottuvuus kytkeytyy välittömästi ihmisen hengissä pysymisen ja elämän jatkuvuuden tavoitteeseen. Tekninen tiedonintressi on välttämätön esimerkiksi perinteisissä sekä soveltavissa luonnontieteissä kuten elintarvike-, energia, maa- ja metsätaloustieteissä.

Tiedonintressin toinen ulottuvuus on kytkeytynyt lähemmin ihmisen sosiaaliseen todellisuuteen. Siinä missä tekninen tiedonintressi on pyrkimys havainnoida elämismaailmaa, on praktisen suuntautumisen tavoitteena ymmärtää ja välittää kielellisesti välittyntä tietoa. Praktisessa tiedonintressissä ei luoteta vain havainnointiin, vaan hypoteesit ja niiden testaaminen tapahtuvat historiallis-hermeneuttisessa viitekehäksessä. Praktisen tiedonintressin tavoitteena on ymmärtää ilmiöiden merkityksiä, liittää niitä historiallisiin merkitystodellisuuksiin ja valjastaa nämä tiedoksi, jota välitetään myös tuleville sukupolville. Erilaisten kulttuurien itseymmärrys ja toiminnan merkityksen tarkoitus välittyvät praktisen tiedonintressin kautta. Praktinen tiedonintressi on ominaista esimerkiksi taloustieteille, sosiologialle ja politiikkatieteille. (Mt., 309–310.) Selvää on, että tekninen ja praktinen tiedonintressit ovat tieteenalojen sisällä ja välillä suhteessa keskenään. Empiiris-analyttiset tieteet tarvitsevat itseymmärryksen rakentamiseksi ja eteenpäin välittyäkseen historiallis-hermeneuttisten tieteiden tärkeintä työkalua – kieltä – kun taas historiallis-hermeneuttiset tieteet tarvitsevat teorioiden taustalle empiiristä perustietoa.

Teknisen ja praktisen ulottuvuuden lisäksi Habermas nimeää myös kolmannen tiedonintressin ulottuvuuden – emansipatorisen tiedonintressin – joka perustuu yksilön vapauttamiseen erilaisista historian, yhteisön ja ajattelun rakenteista tai kahleista (mt., 310). Voisi ajatella, että useilla tieteenaloilla ilmenee emansipatorista tiedonintressiä erityisesti silloin, kun pyrkimyksenä on saavuttaa muutosta vallitsevaan tilanteeseen. Yhteiskunta- ja sosiaalitieteiden yhtenä tehtävänä voidaan nähdä yhteiskunnan *status quon* ravistelemisen ja vallitsevien rakenteiden paljastamisen, joka saattaa johtaa epätarkoituksenmukaisten rakenteiden purkamiseen tai uudelleenjärjestelyyn. Habermasin valinta nostaa psykoanalyysi esimerkiksi emansipatoriseen tiedonintressiin perustuvasta toiminnasta vaikuttaa tähän suhteutettuna mielestäni hieman suppealta. Suhtaudun kriittisesti myös Habermasin tapaan jakaa tiedonintressejä tieteenaloittain, sillä kullakin tieteenalalla tarvitaan kaikkia tiedon ulottuvuuksia. Palaan näihin pohdintoihin loppuluvussa.

Habermasin tiedonintressin teoria avaa tutkijan silmät tulkitsemaan tiedonintressejä useammasta analyttisestä näkökulmasta. Tehdyssä selvityksessä lastensuojelun asiantuntijoita pyydettiin kertomaan omat tiedonintressinsä, mutta Habermasin teoria haastaa myös selvityksen tekijän avaamaan omat tiedonintressinsä. Selvityksen tekijänä kiinnostukseni olivat kahtalaiset. Ensinnä olin motivoitunut tekemään suoritettua työtä mahdollisimman tunnollisesti ja vastaamaan hankkeelle asetettuihin tavoitteisiin tehokkaasti. Tällaista työn suorittamista koskevaa motivaatiota ei Habermasin ulottuvuuksille voi asettaa. Verkostokoordinaattorina olin kiinnostunut siitä, mitä erilaiset alan toimijat ymmärtävät lastensuojelulla ja toisaalta lastensuojelututkimuksella: mihin hankkeen rajat piirtyvät, jos piirtyvät ollenkaan? Toisaalta intressini olivat emansipatoriset ja käytännönläheisetkin. Lastensuojelun sosiaalityöntekijän ja lastensuojelun tutkijan kokemuksella halusin aidosti selvittää, miten tutkimustietoa voitaisiin tuottaa ja välittää palvelemaan paremmin kentän työntekijöitä, asiakkaita ja muita lapsia, jotka tarvitsevat kasvussaan ja kehityksessään tukea.

3 TUTKIMUSMATKA LASTENSUOJELUN TUTKIMUKSEN KENTILLE

METODINA FOKUSRYHMÄHAASTATTELU

Fokusryhmähaastattelun metodi on dokumentoitu sosiologiassa jo vuonna 1946, jolloin **Rober K. Merton** ja **Patricia Kendall** julkaisivat artikkelin jo joitakin vuosia soveltamastaan haastattelumenetelmästä (Merton & Kendall 1946). Tämän jälkeen fokusryhmähaastattelut ovat menetelmänä yleistyneet niin tieteenaloilta toisille kuin eri tutkimusparadigmojen välillä. Fokusryhmähaastatteluita käytetään paitsi ensisijaisena aineistonkeruumenetelmänä, usein myös täydentämässä muita metodeja kuten kyselytutkimusta tai syvähaastatteluita. Erityisesti haastattelumenetelmää on sovellettu markkinoinnin alalla sekä arviointitutkimuksessa. Fokusryhmähaastattelun tunnistamiseksi on luotu erilaisia kriteerejä, mutta yksiselitteistä määritelmää menetelmälle ei ole. Yksinkertaisin määritelmä fokusryhmähaastattelulle on, että sen muodostaa joukko yksilöitä, jotka on koottu yhteen keskustelemaan jostakin tietystä fokusoidusta aiheesta, ja että haastattelun kulkua ohjaa ja seuraa haastattelija. Tyypillistä on, että osallistujat ovat saaneet tutustua kysymysrunkoon ennen haastattelua. Sillä, ovatko haastateltavat toisilleen ennalta tuttuja, ei välttämättä ole merkitystä haastattelun toteuttamisen kannalta. (Morgan 1996; Merton 2001.) Käsillä olevassa selvityksessä ihmisten tuttuudella oli kuitenkin vaikutusta. Esimerkiksi saman organisaation työntekijöiden oli helpompi keskustella suoraan itse aiheesta kuin toisilleen vieraiden osallistujien, joilla aikaa kului toistensa mielipiteiden ja asemien tunnusteluun.

Fokusryhmähaastattelun vahvuutena on sen tutkimusekonomisuus. Tutkija voi yhden haastattelun kuluessa tavoittaa useamman näkökulman samasta aiheesta ja säästää näin aikaa, jota yksilöhaastatteluiden suorittamiseen kuluu runsaasti. Toinen menetelmän vahvuus liittyy ryhmädynamiikkaan. Peilattaessa näkemyksiään toistensa kanssa osallistujat saattavat generoida keskustelussa näkemyksiä, joita he eivät olisi yksin kyenneet muodostamaan. He voivat myös oppia toisiltaan, vaihtaa kokemuksia ja mielipiteitä, jolloin haastattelutilanne toimii synergiaa ruokkivana ja jopa verkostoa luovana menetelmänä. (Morgan 1996.) Suorittamissani haastatteluissa nämä haastattelumenetelmän vahvuudet olivat selkeästi havaittavissa.

Fokusryhmähaastattelumetodiin liittyy myös ongelmia. Ryhmässä on vaarana, että yksi tai muutama yksilö pääsevät dominoimaan keskustelun sisältöä, jolloin siitä tulee yksiäänistä. Ongelmallinen on myös tilanne, jossa yleisestä, usein normatiivisesta, mielipiteestä poikkeavia näkemyksiä ei uskalleta esittää tai ne jätetään huomiotta. (Smithson 2000.) Jotkut tutkimukset ovat antaneet myös viitteitä siitä, että mielipiteillä on ryhmässä taipumus kärjistyä (Morgan 1996). **Smithson** (2000) erittelee joitakin tapoja, joilla tutkija voi haastattelun edetessä sekä analyysin aikana lieventää näitä fokusryhmähaastattelussa ilmeneviä ongelmia. Yksi keino on huolehtia siitä, että fokusryhmät ovat melko homogeenisiä. Toteutetuissa haastatteluissa osallistujien koulutus- ja työtaustat olivat melko samanlaisia. Tämä oli useammassa haastattelussa riittävä homogeenisyyden mitta – sukupuolella ja ikärakenteella ei tutkittavan aiheen kannalta

olisi ollut juurikaan merkitystä. (Mt.) Haastattelutilanne olisi rakentunut toisenlaiseksi, jos mukaan olisi kutsuttu esimerkiksi tavallisia kansalaisia. Myös asiakkaiden jättäminen pois asiantuntijajoukosta oli seikka, johon kiinnitettiin huomiota esimerkiksi haastatteluiden jälkeen järjestetyssä verkostokeskustelussa (Liite 7). Heidän mukaan ottaminen olisi tuonut haastatteluun yhden asiantuntijanäkökulman lisää. Asiakkaiden kutsuminen olisi kuitenkin edellyttänyt monimutkaisempaa lupamenettelyä ja se rajattiin osin tutkimusekonomisten seikkojen vuoksi raportin ulkopuolelle. Asiakasnäkökulma siitä, millaisia tiedontarpeita he nostavat esiin, on erittäin tärkeä jatkotutkimuksen aihe.

Haastatteluiden organisoimisen lisäksi tärkeää on kiinnittää huomiota itse haastattelutilanteeseen. Haastatteluita ohjaavalla, havainnoivalla ja aineistoa analysoivalla tutkijalla on tärkeä rooli sen tunnistamisessa, saavatko eri osapuolet ääntään riittävästi kuuluviin vai muodostuvatko mielipiteet pakotettuina normatiivisessa ryhmäpaineessa. Haastattelija voi kysyä tarkentavia kysymyksiä osallistujilta, jotka jäävät keskustelussa taka-alalle. Haastattelija voi myös pyytää osallistujia tarkentamaan normatiiviseksi kärjistyneitä mielipiteitä kysymällä, ajattelevatko kaikki osallistujat näin. (Smithson 2000.) Haastattelijan rooli voi kuitenkin olla myös itse ongelma, sillä liian dominoiva keskustelunohjaus voi omalta osaltaan liikuttaa sitä väärille raiteille (Morgan 1996). Itse huomasin nauhoituksia kuunnellessani, että minun oli toisinaan vaikeaa pidättäytyä kommentoimasta käytyä keskustelua tai tuomasta siihen lisää näkökulmia. Pysin haastatteluiden edessä irrottautumaan liian vahvasta roolista ja oppimaan kuuntelevampaa ja joustavampaa roolia. Yksi menetelmä haastatteluissa esitettyjen näkemysten tarkistamiselle oli ratkaisuni lähettää osallistujille nähtäväksi muistiot, jotka olin kirjoittanut haastatteluiden pohjalta. Näin osallistujat saattoivat myöhemmin lieventää liian kärkeviä lausumia tai korjata näkemyksiä, joita he eivät kokeneet omikseen.

KOOLLEKUTSUMINEN

Keskustelutilaisuuksien alkuperäinen tarkoitus oli paitsi selvittää lastensuojelun tiedon ja tutkimuksen tilaa kentällä toimivien asiantuntijoiden avulla myös tiedustella toiveita verkoston tarkoituksenmukaisen toiminnan eväiksi. Vierailut eri organisaatioissa aloitettiin toukokuussa 2010 kolme viikkoa hankkeen käynnistämisen jälkeen. Aluksi tavoitteena oli haastatella muutamia asiantuntijoita sektoritutkimuslaitoksista ja yliopistoista kartoittavassa mielessä, eikä ensisijaisena tavoitteena ollut kerätä aineistoa tutkimusraporttia varten. Keskustelutilaisuudet toteutettiin kuitenkin fokusryhmähaastattelumetodia (esim. Morgan 1996; Smithson 2000; Merton 2001) noudattaen, sillä se vaikutti soveltuvan hyvin kartoittamisen tarkoitukseen. Vaikka tutkimusraportin julkaiseminen ei ollut hankkeen alkumetreillä suoritettujen haastatteluiden ensisijainen tarkoitus, haastateltaville kuitenkin kerrottiin raportin julkaisemisen mahdollisuudesta ja annettiin tilaisuus korjata ja kommentoida haastatteluiden pohjalta kirjoitettuja muistioita. Minulla haastatteluiden toteuttajana oli jo alkuvaiheessa vahva tunne siitä, että keskustelutilaisuudet palvelivat useampaa *LasTut*-hankkeen tavoitteista: niiden avulla saattoi kartoittaa tehtyjä tai tekeillä olevia kehittämis- ja tutkimustöitä, kuulla toimijoiden näkemyksiä kriittisistä tiedontarpeista, kerätä näkemyksiä verkoston toimintaa silmälläpitäen sekä luoda samalla henkilökohtaisia kontakteja kentälle. Keskusteluissa

kerroin käynnissä olevista tai valmistuneista tutkimuksista eteenpäin ja tulini näin samalla luoneeksi kontakteja ihmisten välille eri puolilla Suomea.

Kesän 2010 aikana haastatteluja tehtiin seitsemässä paikassa, joista sektoritutkimuslaitoksessa kaksi ja yliopistossa kolme. Yksi haastattelu toteutettiin sosiaalialan osamiskeskuksessa ja yhdessä haastattelussa osallistujat edustivat ammattikorkeakoulua ja kaupunkia samalla, kun heillä oli akateemiset jatkotutkinnot ja vahva asiantuntijuus akateemisessa lastensuojelututkimuksessa. Haastatteluista saatu informaatio oli laadultaan niin monipuolista, että haastatteluista päätettiin elokuussa jatkaa ja laajentaa syksyn kuluessa paitsi järjestö- myös kunta- ja hankesektoreille.

Koska haastatteluja toteutettiin hyvin erilaisissa organisaatioissa, myös haastatteluiden järjestämisen tapa vaihteli. Haastatteluihin kutsuttiin osallistujia eri tavoin riippuen siitä, oliko kyseessä suuri, pieni, yksittäinen vai monia yksiköitä sisältävä organisaatio. Osaan haastatteluista osallistui asiantuntijoita eri organisaatioista. Haastavampia järjestettäviä olivat haastattelut, jotka toteutettiin suurissa organisaatioissa sekä haastattelut, joihin osallistui ihmisiä eri organisaatioista. Näiden järjestämiseen käytin kahdenlaista tapaa. Ensimmäinen tapa oli rekrytoida kohteena olevasta instituutiosta aktiivinen avainhenkilö, jolta pyysin apua sopivien henkilöiden löytämiseksi ja kutsumiseksi sekä apua tilojen varaamiseen. Käytäntö oli erittäin toimiva erityisesti suurissa instituutioissa, kuten yliopistoissa tai alueellisesti levittäytyneissä organisaatioissa, kuten kunnissa. Avainhenkilöt olivat verkostokoordinaattorille usein tavalla tai toisella tuttuja, mutta myös uusia henkilöitä joko ilmoitautui itsenäisesti tai pyydettiin mukaan. Kutsuviestien lähettämisessä tuttuus ja henkilökohtaisuus olivat tärkeitä, ja avainhenkilöksi lupautuneet tekivät suuren työn haastattelun onnistumisen eteen. Toinen kutsutapa, eli viestin lähettäminen laajalle joukolle vieraita tutkijoita ilman välissä toimivaa kontaktia, ei ollut yhtä onnistunut. Kutsukirjeen pohja on liitteessä yksi.

Helpoimpia toteuttavia olivat yhdessä organisaatiossa suoritettavat haastattelut, joissa paikalle saapuivat kehittämis- ja tutkimustyöstä vastaavat henkilöt. Samalla haastattelupaikka järjestyi ilman suurempia vaikeuksia. Haastavimpia järjestettäviä olivat haastattelut, joihin tuli henkilöitä eri organisaatioista. Näissä haastatteluissa myös keskustelun ohjaaminen ja fokus olivat usein vaikeasti hallittavia. Havainto tuki käsitystä siitä, että fokusryhmähaastattelu soveltuu heikosti tilanteisiin, joissa osallistujat edustavat erilaisia taustaorganisaatioita ja näkemyksiä (Smithson 2000).

Kutsun yhteydessä haastateltaville lähetettiin lyhyt esittely hankkeen tehtävistä, haastattelun tavoitteista sekä haastattelurunko (liitteet 2 ja 3). Yhteensä fokusryhmähaastatteluja järjestettiin 23 kertaa. Haastatteluihin osallistui yhdestä kymmeneen ihmistä keskimääräisen kokoonpanon ollessa neljä osallistujaa. Haastatteluiden kokoonpanoista tavallisin oli kahden henkilön haastattelu (n=8), kun taas yhden, kolmen, viiden ja kuuden henkilön ryhmiä kokoontui kutakin kolmesti. Suurempia ryhmiä kokoontui vain kaksi: yksi kahdeksan ja yksi kymmenen henkilön ryhmä. Yhteensä fokusryhmähaastatteluihin osallistui 80 eri henkilöä ja sähköpostitse kysymyksiin vastasi kahdeksan (8) henkilöä. Neljä henkilöä osallistui kahdesti haastatteluihin edustaen eri kerroilla eri hanketta. Yksi henkilö osallistui hankkeen edustajana fokusryhmähaastatteluun ja järjestön johtajana sähköpostihaastatteluun. Haastatteluihin osallistui siis yhteensä 87 lastensuojelun asiantuntijaa ja he edustivat 44 instituutiota. Haastatteluiden paikat, ajankohdat, osallistujat ja heidän tutkinto- ja työnimikkeensä sekä lyhyet kuvaukset

heidän tutkimus- tai työtehtävistään ovat liitteessä kuusi. Kuvaukset kirjoitettiin haastatteluiden pohjalta ja tarkistutettiin osallistujilla muistioiden tarkistamisen yhteydessä. Haastattelujoukon mieltämisen helpottamiseksi tein osallistujista taulukot 1 ja 2, joista ensimmäisessä nähdään osallistujien koulutusasteet ja toisessa heidän edustamansa organisaatiot.

Taulukko 1. Osallistujien koulutustausta

Koulutusaste	lukumäärä	%
Korkeakouluopiskelija	2	2
Ammattikorkeakoulu/opistotaso	1	1
Maisterin tutkinto	34	39
Lisensiaatin tutkinto	12	14
Tohtorin tutkinto	10	11,5
Dosentti	3	3,5
Professori	9	10
Ei tietoa	16	18
Yhteensä	87	100

Taulukko 1 osoittaa, että osallistujat olivat korkeasti koulutettuja. Maisterintutkinnon omaavia ja akateemisesti vielä tätäkin pätevöityneempiä – lisensiaatteja, tohtoreita ja dosentteja – oli molempia 40 % osallistujista. Näin ollen 80 % osallistujista oli korkeakoulutettua. Noin 20 % vastaajista jätti tutkintonsa kertomatta, eivätkä ne olleet löydettävissä myöskään muilla keinoin. Nämä osallistujat eivät myöskään tarkentaneet tutkintonsa nimekettä saatuaan muistiot tarkistettaviksi. Heistä lähes kaikki toimivat johtavissa asiantuntijatehtävissä tai sosiaalialan johtotehtävissä. Haastattelijana kunnoitin heidän valintaansa jättää tutkintotieto täyttämättä.

Taulukko 2. Erilaisten organisaatioiden edustajien lukumäärä. Taulukoiden summien ero johtuu siitä, että viisi osallistujista osallistui kahdesti haastatteluihin edustaen eri kerroilla eri instituutiota (esim. valtakunnallista hanketta ja sosiaalialan osaamiskeskusta).

Instituutio	lukumäärä
Ammattikorkeakoulu	4
Järjestö	15
Kaste-hanke tai muu kehittämishanke	14
Kuntasektori	10
Lapsiasiavaltuutetun toimisto	1
Lastensuojelun kehittämissyksikkö	2
Sairaala	2
Sektoritutkimuslaitos	5
Sosiaalialan osaamiskeskus	16
Yliopisto	21
Muu	2
Yhteensä	92

Taulukko 2 osoittaa, että haastatteluihin osallistui edustajia monipuolisesti eri instituutioista. Osallistujamäärät jakoutuivat melko tasaisesti yliopistojen, sosiaalialan osaamiskeskusten, järjestöjen ja kehittämishankkeiden välillä. Myös kuntasektori oli melko hyvin edustettuna. Jos aineiston jakaa karkeasti tutkimus- ja käytäntöön akseleille, edusti tutkimusta yhdeksän tahoja ja 36 haastateltua ja käytäntö- tai kehittämistyötä 18 tahoja ja 57 haastateltua. Sen sijaan yksityissektorilta tai asiakkaiden keskuudesta ei ollut yhtään osallistujaa. Jatkotutkimuksen tehtävä olisikin selvittää, mikä on tiedon ja tutkimuksen rooli yksityisten palveluntuottajien keskuudessa sekä tutkia, mitkä aiheet lastensuojelussa ovat asiakkaiden näkökulmasta relevantteja. Nämä näkökulmat nostettiin esiin myös hankkeen haastatteluiden puitteissa järjestetyssä keskustelutilaisuudessa kesäkuussa 2011, jonka yhteydessä hankkeen tuloksia esiteltiin (liite 7).

KRIITTINEN SILMÄYS HAASTATTELUIDEN PUHEESEEN JA LUONTEESEEN

Haastattelut etenivät tavallisesti siten, että saavuin paikalle joko organisaation tiloihin tai yhdessä varattuun tilaan. Kerroin lyhyesti hankkeen taustat, haastattelun tarkoituksen sekä sen, että haastattelu nauhoitetaan ja litteroidaan muistioksi, joka lähetetään osallistujille. Samalla varmistin, että käytäntö sopi osallistujille. Tämän jälkeen pyysin osallistujia kertomaan vuorollaan nimensä nauhalle sekä esittelemään lyhyesti työntekijänsä ja suhteensa lastensuojelun kenttään. Samalla osallistujat saattoivat esitellä organisaationsa toimintaa. Tämän jälkeen kysyin melko systemaattisesti osallistujien näkemyksiä lastensuojelututkimuksen tilasta Suomessa, sen vahvuuksista ja puutteista, huostaanotto tutkimuksen tilasta sekä toiveista verkoston toiminnalle. Haastattelun lo-

pussa pyysin vielä kutakin osallistujaa vuorollaan kertomaan kriittisimmät kehittämisen kohdat lastensuojelun tiedolle ja tutkimukselle.

Haastattelut olivat yleishengeltään erittäin vilkkaita ja innovatiivisia. Usein ne vaikuttivat olevan osallistujille tuulettamisen paikkoja, joissa keskusteltiin avoimesti niin työn käytäntöihin kuin tietoon ja tutkimukseen liittyvistä ongelmista. Turhautuminen resurssien niukkuuteen, rakenteelliseen kankeuteen ja kiireeseen yhdistivät kaikkia kenttiä yliopistomaailmasta järjestöihin, kehittämishankkeisiin ja kuntiin. Myös epävarmuus tulevaisuudesta yhdisti kaikkia erityyppisiä organisaatioita. Turhautuminen ei kuitenkaan purkautunut haastattelutilanteessa pahantuulisuutena tai kyynisyytenä, vaan keskusteluiden henki ja tunnelma pysyivät hyvinä, jopa ”virkistävinä”, kuten kahdessa haastattelussa todettiin. Haastatteluissa ei ilmennyt myöskään konflikteja eri osapuolten välillä, vaikka osallistujat saattoivat ottaa toistensa näkemyksiin tiukasti poikkeaviakin kantoja. Tämä ryhmäkeskustelussa syntyvä dynamiikka on yksi fokusryhmähaastattelun suurimpia rikkauksia, sillä joutuessaan puolustamaan ja perustelemaan näkemyksiään muille osallistujille yksilö tekee usein huomattavasti enemmän työtä näkemyksensä ymmärrettävyyden ja taustoittamisen eteen (Morgan 1996).

Haastatteluista saatuun tietoon aiheutti epätasaisuutta se, että osassa haastatteluista sain kattavasti kerättyä tietoa yksikössä tehtävästä tutkimus- ja kehittämistyöstä, kun taas osassa keskityttiin keskustelemaan esimerkiksi yksittäisen haastateltavan tutkimusintresseistä, tiedontuotannon puutteista tai lastensuojelun ominaisuuksista. Tähän epätasaisuuteen on useampi syy. Ensimmäinen syy liittyi lastensuojelun ja lastensuojelututkimuksen määrittelyn vaikeuteen. Osa haastateltavista kielsi olevansa lastensuojelun tutkijoita tai asiantuntijoita, vaan määrittelivät itsensä mieluummin esimerkiksi perhe- tai lapsuustutkijoiksi. Osa kehittämistyötä tai käytännön työtä tekevistä epäröi, kuinka kompetentteja he olivat ottamaan kantaa lastensuojelututkimuksen tilaan. Onkin muistettava, että tämän selvityksen tarkastelu kohdistuu ennen kaikkea siihen, miten osallistujat puhuivat lastensuojelun tutkimuksesta ja mitä he sillä käsittivät.

Toinen epätasaisuutta aiheuttava tekijä on haastatteluprosessin etenemiseen ja metodologiaan liittyvä puute. Elokuuhun asti haastatteluiden päällimmäisenä tarkoituksena ei ollut tuottaa tietoa julkaistavan tutkimusraportin tarpeisiin, vaan lähinnä kartoittaa verkostoa ja selvittää, miten verkostoa olisi tarkoituksenmukaisinta alkaa rakentaa. Kun haastatteluista elokuussa päätettiin jatkaa, tarkentui myös tiedonkeruun intressi ja lisäsin haastattelumuistioihin kohdan ”Oman organisaation suhde lastensuojelun tietoon ja tutkimukseen”, johon ennen haastattelumuistion hyväksyttämistä etsin toisinaan tietoa myös organisaatioiden verkkosivuilta.

Kolmas tiedonhankinnan epätasaisuuteen vaikuttanut tekijä oli vierailukohteiden koko. Ero oli hyvin näkyvä tutkimusvolyymiltaan suurten ja pienten organisaatioiden välillä. Suurissa tutkimuslaitoksissa, kuten yliopistoissa tai Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksessa, osallistujat kertoivat lähinnä omista tutkimusintresseistään tai siirtyivät suoraan muuhun, kuten lastensuojelun tiedon aukkoja koskevaan keskusteluun, kun taas järjestöjen kokoisissa organisaatioissa haastateltava saattoi kattavasti ja melko lyhyessä ajassa kuvata koko yksikössä tehdyn ja parhaillaan tehtävän tutkimus- ja kehittämistyön. Yliopiston tai sektoritutkimuslaitoksen kokoisesta instituutiosta työntekijältä olisi ollut kohtuutonta odottaa yleisesitystä organisaationsa tutkimuspolitiikasta, mikä luonnistui pienten järjestöjen tai muutaman hengen osaamiskeskuksen edustajilta ongelmitta.

Neljäs epätasaisuutta aiheuttanut tekijä oli, että osa haastatelluista osallistui haastatteluun henkilökohtaisen kutsun ja ehkä motivaationkin pohjalta, kun taas osa haastatelluista edusti selkeästi omaa organisaatiotaan. Tämä liittyi myös organisaatioiden tutkimusvolyymiin ja tarkoitukseen. Kun haastatteluja syksyllä laajennettiin järjestösektorille, eronteko tuli hyvin näkyväksi: yliopistotutkija saattoi osallistua haastatteluun organisaatiostaan irrallaan esimerkiksi kahvilassa ja mainita erikseen edustavansa lähinnä itseään, kun taas esimerkiksi järjestössä haastateltu osallistuja saattoi edustaa organisaatiota niin fyysisten puitteiden kuin keskustelun sisällön puolesta. Neljäs epätasaisuutta aiheuttanut tekijä liittyi haastateltaviin. Halussa kertoa omasta tai organisaationsa tekemästä tutkimuksesta oli selkeitä henkilökohtaisia eroja. Osalle haastateltavista oli tärkeää kertoa kaikki yksittäiset selvitystyöt ja julkaisut toisinaan yksityiskohtaisestikin, kun taas osa haastateltavista ei eritellyt tutkimustyötään pyydettäessäkään. Kaikki haastateltavat eivät myöskään halunneet identifioitua lastensuojelun tutkijoiksi. Myös asiantuntijaksi identifioituminen oli osalle haastateltavista vaikeaa. Tämä selittää osaltaan myös taulukon kuusi esittelyiden epätasaisuudet. Esittelyt on kirjoitettu haastatteluiden pohjalta ja tarkistutettu osallistujilla muistiotien yhteydessä.

Näitä epätasaisuuksia ja haastatteluiden toteuttamiseen liittyviä puutteita oleellisempaa on kuitenkin kootun tiedon laatu. Systemaattista tutkimuskatsausta ei voi tehdä luotettavasti vain haastatteluiden perusteella, vaan se edellyttää tutkimuksen kartoittamista useilla eri menetelmällä. Haastatteluihin perustuva kartoitus ei anna luotettavaa tietoa siitä, mitä Suomessa todella on tehty tai tekeillä, vaan osallistujien silmäyksen meneillä olevaan tutkimukseen. Suuren ongelman aiheutti tässä suhteessa myös kutsuihin ja henkilökohtaisiin kontakteihin perustuva tiedonkeruuprosessi, joka ei täytä objektiivisen ja systemaattisen tutkimuskatsauksen toteuttamiskriteerejä (Rutter ym. 2010).

On myös muistettava, että ryhmähaastattelupuhe oli jossain määrin tarkoitushakuisia – olihan osallistujilla tieto siitä, että tietoa kerätään hankkeen jatkosuunnitelmaa varten ja haastattelukierroksen tulokset myös julkaistaan. Vaikka haastattelurungossa vältettiin johdatteluvia kysymyksiä, haastateltavat tiesivät hankkeen tiedotteen kautta sen lähtökohdat – huolen lastensuojelututkimuksen riittävydestä, tarkoituksenmukaisuudesta ja tulevaisuudesta. Nämä tekijät saattoivat ohjata puhujaa, mutta toisaalta kukaan haastateltavista ei odottanut saavansa suoraa henkilökohtaista hyötyä hankkeen kautta. Selvää sen sijaan on, että usealla osallistujalla oli vahva henkilökohtainen, mutta myös organisaation säilyttämä motivaatio osallistua ja tarjota näkemyksensä lastensuojelututkimuksen tilasta. Asiantuntijaksi määrittymisen tapahtui siis paitsi henkilökohtaisen myös institutionaalisen legitimaation kautta.

Edellä mainituista syistä johtuen päätin jättää kuvaukset tehdyistä tai meneillä olevista tutkimushankkeista pois tästä raportista. Kattavan tutkimus- ja kehittämystyökatsauksen teko on välttämätön jatkotutkimuksen aihe, jolloin haastatteluissa kerätty tieto voidaan liittää tietokantahakujen, kirjallisuustarkasteluiden sekä tutkimusten manuaalisten hakujen yhteyteen. Näin voidaan muodostaa systemaattinen ja luotettava kuva suomalaisesta, mutta myös kansainvälisestä lastensuojelututkimuksesta.

HAASTATTELUMUISTIOT JA NIIDEN KÄSITTELY

Haastattelut kestivät noin puolestatoista tunnista kahteen ja puoleen tuntiin. Ensimmäisiä kolmea haastattelua ei nauhoitettu, vaan muistioiden perustuvat käsin kirjoitettuihin muistiinpanoihin. Neljännessä, Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksessa toteutetusta haastattelusta alkaen käytin nauhuria, jonka äänitteet kirjoitin muistioiksi. Laajuudeltaan muistioiden vaihtelivat 747 sanasta 3477 sanaan. Sivumäärällisesti tämä merkitsi vaihtelua kolmen ja yhdentoista sivun välillä rivivälillä ollessa 1. Yleisin pituus muistioille oli 4–5 sivua ja haastattelumuistioiden keskipituus 5,5 sivua. Yhteensä muistioiden muodostivat 133 sivun aineiston.

Haastattelumuistioiden rakenne:

1. Lyhyt esittely osallistujista
2. Oman organisaation tai henkilökohtainen suhde lastensuojelun tietoon ja tutkimukseen (kohta lisättiin elokuun 2010 jälkeen tehtyihin haastatteluihin)
3. Lastensuojelututkimuksen tila Suomessa
4. Huostaanotto tutkimuksen tila
5. Toiveet verkoston toiminnalle
6. Kehittämisehdotuksia lastensuojelututkimukselle

Lähetin haastattelumuistioiden sähköpostitse hyväksyttäväksi osallistujille ja annoin noin kahdesta kolmeen viikkoon vastausaikaa tehdä korjauksia, lisäyksiä tai poistoja. Tämän jälkeen lähetin osallistujille vielä muistutuksen mahdollisuudesta korjata muistioita. Tavallisesti korjaukset liittyivät osallistujien omiin tietoihin, kun taas itse tekstiosuuteen korjauksia tuli vähemmän. Tosin ero nauhoitettujen ja käsikirjoitettuihin muistiinpanoihin perustuneiden muistioiden välillä oli huomattava: ensin mainittuihin korjauksia tuli huomattavasti jälkimmäisiä vähemmän.

Muistioiden kirjoittamisen eittämätön vahvuus oli, että olin itse ollut paikalla haastatteluhetkellä. Pystyin näin reflektoidaan nauhalta kuultua kontekstiin, jossa keskustelu käytiin sekä kiinnittämään huomiota osallistujien ruumiinkieleen ja ilmeisiin. Pyrkimyksenäni oli kirjoittaa muistioiden mahdollisimman pian haastatteluiden jälkeen. Nauhoitusten tukena minulla oli käsin kirjoitettuja muistiinpanoja haastattelutilanteesta. Muistioiden kirjoittamisessa pyrin kahteen tehtävään: yhtäältä muodostamaan keskustelusta yhteisiä näkemyksiä sekä toisaalta erittelemään toisistaan eriäviä näkökulmia ja ajatuksia. Pyrin siis kristallisoimaan keskustelussa muodostuneet mielipiteet samalla, kun pidin näkyvissä kollektiivisesta mielipiteestä poikkeavat näkemykset. Fokusryhmähaastatteluissa tällainen ”kollektiivista ääntä” etsivä ja toisaalta eriäviä mielipiteitä ja konflikteja reflektointi on suositeltava, sillä se tukee fokusryhmähaastattelun vahvuuksia – kollektiivisen ja synergiassa syntyvien näkemysten kartoittamista ja niistä poikkeavien mielipiteiden korostamista. (Smithson 2000.)

Muistioiden vaarana sanatarkkaan litterointiin verrattuna on, että tutkijan oma mielipide saattaa ohjata muistioiden kirjoittamista ja niissä esitettyjä johtopäätöksiä liiaksi. Osallistujien mahdollisuus korjata muistioita varmisti sen, etten yli- tai alitulkinnut puhetta. Olin myös jatkuvasti tietoinen tästä vaarasta ja pyrin tulkinnoissani itsekriittiseen ja tilannekohtaiseen reflektioon sekä objektiivisuuteen. Yhteenvetojen

kaltaisten muistioiden käyttöä puolsivat niin tutkimustehtävä kuin tutkimusekonomiset seikat. Haastatteluiden tavoite ja tutkimusekonomiset seikat huomioon ottaen ei sanatarkka litterointi olisi ollut tarpeellista. Selvitystyön tavoitteena kun oli kartoittaa tutkimuksen tilaa ja aukkoja. Tähän tehtävään muistiot tarjosivat riittävästi informaatiota. Lisäksi haastatteluiden ja osallistujien lukumäärät olivat liian suuria sanatarkan litteroinnin suorittamiseksi hankkeessa, jossa selvityksen tekeminen oli vain yksi osa verkostokoordinaattorin työnkuvaa.

Kartoitukseen lähetettiin myös viisi sähköpostivastausta, joista kolmessa oli yksi, yhdessä kaksi ja yhdessä kolme vastaajaa. Sähköpostivastaukset olivat hyvin tiiviitä vastausten ollessa yhden sivun mittaisia.

AINEISTON ANALYYSI

Aineiston analyysissä käytin *ATLAS.ti 5.0* -ohjelmaa, joka on laadullisen temaattisen analyysin apuvälineeksi kehitetty ohjelma. Sen avulla voidaan aineistoon kiinnittää avainsanoja – koodeja – joilla merkitään aineistossa esiintyvä teema tai asia. Koodien avulla aineistoa voidaan ryhmitellä, luokitella, jäljittää asioiden välisiä yhteyksiä sekä muodostaa erilaisia temaattisia perheitä. Ohjelma toimii verrattomana apuvälineenä erityisesti suuren ja asiasisällöltään runsaan aineiston käsittelyssä ja helpottaa huomattavasti aineiston tulkitsemista sekä tulosten kirjoittamista. (Katainen 2008.) Analyysin kirjoittamisvaiheessa voidaan suodattaa näkyviin vain tiettyihin, haluttuihin koodeihin liittyvät sitaatit, jolloin aineiston selaaminen ja kokonaiskuvan luominen tietystä temaattisesta alueesta helpottuvat oleellisesti.

Aloitin analyysin lukemalla muistiot ja merkitsemällä käsin teemoja, joita tekstistä nousi esiin. Jaoin koodit karkeasti yhdeksään luokkaan. Tämän jälkeen siirsin aineiston *ATLAS.ti* -ohjelmaan ja kirjoitin poimimistani teemoista avoimen koodilistan. Pidin temaattisen koodauksen tiheänä, sillä koodeista on mahdollisuus tehdä temaattisia perheitä myöhemmässä vaiheessa. Analyysin edetessä koodien määrä tiivistyi lähes kahdestasadasta koodista 171 koodiin, jotka kiinnittyivät aineistoon 1220 kertaa. Samaan sitaattiin kiinnittyi yleensä useampi koodi. Koodit ja niiden kiinnittymiskerrat ovat luettavissa liitteen 5 taulukossa. Analyysivaiheessa suodatin koodit siten, että pystyin tarkastelemaan koodeihin liittyviä sitaatteja yksitellen.

Vaikka koodien kiinnittymiskerrat viittaavat suoraan siihen, kuinka usein teema esiintyi muistioissa, on muistettava, ettei tämä frekvenssi välttämättä kerro aiheen painoarvosta ja tärkeydestä. Se ei myöskään kerro aiheen jakautumisesta eri muistioiden välillä, sillä sama temaattinen koodi voi toistua samassa haastattelussa useita kertoja. Toisaalta suurin osa koodeista jakaantui aineistossa hyvin tasaisesti.

Aineiston analyysin lopussa jaoin aineistoa uusiin temaattisiin perheisiin aineiston käsittelyn helpottamiseksi ja analyysin abstraktiotason nostamiseksi. Tavoitteenani oli erityisesti tarkastella, miten mainitut tutkimustarpeet jakautuvat Jürgen Habermasin

tiedonintressiteorian valossa. Tähän viimeisen vaiheen analyysiin palaan raportin johtopäätösosassa, jossa pohdin, ovatko ja miten tekniset ja praktiset tiedontarpeet suhteessa emansipatorisiin, ja olisiko emansipatorisen tiedon lisääminen ehkä avain lastensuojelun käytännössä kohdatun kriisin käsittelemiseksi.

4 LASTENSUOJELUN OMINAISPIIRTEET

LASTENSUOJELUN JA LASTENSUOJELUTYÖN KÄSITTEIDEN KYTKÖS

LasTut-hankkeen fokusryhmähaastattelut käynnistyivät usein sen pohtimisesta, mitä lastensuojelulla tarkoitetaan. Käsitteen määrittely koettiin tärkeäksi kysymykseksi, jonka relevanssi ei rajoittunut vain käytävän keskustelun kehystäjäksi. Käsitteen kirkastamista toivottiin niin empiirisestä kuin teoreettisesta näkökulmasta. Harvat ryhtyivät kuitenkin itse määrittelemään käsitettä tai pohtimaan syvällisemmin, mitä lapsuudella, suojelulla tai lastensuojelulla tarkoitetaan. Määrittelemättömyys koettiin myös kartoitustyön vaikeuttajaksi.

Ennen kuin lastensuojelun tietoa ja tutkimusta voidaan lähteä keräämään, kokoamaan ja arvioimaan, tulisi määrittellä tarkemmin, mitä lastensuojelulla tarkoitetaan ja minkälainen tieto otetaan osaksi lastensuojelun tietopohjaa. Mihin raja esimerkiksi instituutioiden välillä tehdään ilman, että rajat tulevat liian tiukoiksi? (H10. LSKL 17.9.2010)

Lastensuojelun käsite ja tiedontarve tulee määrittää. Puhumme pääasiassa yksilökohtaisen lastensuojelupalvelun kehittämisestä, arvioinnista, tulevaisuusnäkemyksistä ja tiedontarpeesta, mutta on huomioitava myös lasten hyvinvointitutkimus yleisemmältä tasolta. (H15. Lapsiasiavaltuutetun toimisto 7.12.2010)

Koska osallistujia pyydettiin pohtimaan nimenomaan lastensuojelututkimusta, määrittyi lastensuojelu usein tutkimuksen kautta. Lastensuojelututkimuksenkaan määrittäminen ei ollut yksiselitteistä – päinvastoin sen rajaaminen koettiin yhtä vaikeaksi kuin lastensuojelu-käsitteen määrittely.

Tutkimusta tehdään monessa paikassa, mutta toisaalta tämä on lastensuojelun perusolemus: on vaikeaa rajata, mikä on lastensuojelututkimusta. Tehdään paljon tutkimusta eri tieteenaloilla, joka sivuaa lastensuojelua tai liittyy siihen jopa tiiviisti, eivätkä sen tekijät kuitenkaan nimittäisi itseään lastensuojelun tutkijoiksi. (H4. THL 14.6.2010)

Lastensuojelututkimus voi pitää sisällään kaikki tutkimukset, jotka tavalla tai toisella käsittelevät lapsiin, nuoriin tai lapsiperheisiin suoraan tai välillisesti liittyviä hyvinvoinnin osa-alueita (esim. Eronen 2007 liitteessä eriteltyt tutkimukset) tai spesifisti vain lasten hyvinvoinnin puutteita koskevia tutkimuksia. Keskustelussa ongelmallista oli myös se, miten eri tavoin osallistujat määrittelivät tutkimuksen. Toisille riittävä tutkimus saattoi merkitä kehittämistyön ohessa julkaistuja selvityksiä, toisille mittavia kansainvälisiin sidosryhmiin kytkeytyneitä pitkäaikaisia tutkimushankkeita. Palaan tähän määrän ja laadun ongelmaan kappaleessa *Aukot ovat valtavat – vähäisyyden vitsaus ja satunnaiset tihentymät*.

Käsitteiden määrittelemättömyys on hyvin ongelmallista niin tutkimuksen kuin käytännön kannalta. Sellaiset peruskysymykset kuin miten lastensuojelu eroaa yleisestä lasten hyvinvointia edistävästä yhteiskunnallisesta toiminnasta, tai miten lastensuojelututkimus eroaa yleisestä lasten hyvinvointiin liittyvästä tutkimuksesta, ovat edelleen vailla vastausta. Lastensuojelukäsitteen teoreettisen pohdinnan ja keskustelun puuttuminen on aiemminkin nimetty lastensuojelututkimuksen selkeäksi aukoksi (Eronen 2007, 5). Keskusteluissa ambivalenssi käsitteen löyhän ja tiukan määritelmän välillä oli ilmeinen ja vellovassa tilanteessa nähtiin myös poliittisia uhkia.

Jos lastensuojelun käsitettä kovasti lavennetaan koskemaan kaikkea lapsiin ja nuoriin liittyvää elinolojen parantamiseen tähtäävää toimintaa, liukenee lastensuojelutyön asiantuntijuus tunnistamattomaksi ja ikään kuin kaikkien osaamisalueeksi. Tämä on tiedepoliittinen, koulutuspoliittinen ja ammattipoliittinen kysymys: eronteko muihin ammattikuntiin osaltaan mahdollistaa ja luo edellytykset yhteistoiminnalle. (H7. Itä-Suomen yliopisto 27.8.2010)

Edellisessä sitaatissa puolletaan lastensuojelun rajautumista yksilö- ja perhekohtaiseksi lastensuojeluksi, mutta samassa keskustelussa pohdittiin myös laaja-alaisuuden väistämättömyyttä – lastensuojelu liittyy arjen rakenteisiin niin moninaisesti, ettei sen erottaminen ole aina mahdollista. On huomattava, että edellisessä sitaatissa lastensuojelun käsite kytketään suoraan lastensuojelutyön käsitteeseen. Tämä oli tendenssinomaista lähes kaikissa keskusteluissa, enkä haastattelijana aina edes huomannut, kuinka luontevasti lastensuojelu määriteltiin lastensuojelutyöksi. Lastensuojelutyön käsitteeseen ei ole yksiselitteinen. Se voi väljästi määriteltynä pitää sisällään lähes kaikki lapsille ja nuorille kohdistetut hyvinvointipalvelu tai tiukasti määriteltynä rajoittua lapsi- ja perhekohtaiseen, lakisääteiseen lastensuojelun sosiaalityöhön. Keskusteluissa lastensuojelutyöstä puhuttiinkin niin yleisenä eettismoraalisena orientaationa kuin spesifinä lakisääteisenä professiona, joka pyrkii korjaavaan toimintaan ja pahoinvoinnin vähentämiseen. Seuraavissa kappaleissa analysoin sitä, miten lastensuojelutyötä keskusteluissa kuvailtiin.

”PÄÄ KYLMÄNÄ JA TUNTEET KURISSA” – RISTIRIITAINEN LASTENSUOJELUTYÖ

Fokusryhmähaastatteluissa yhtään keskustelua ei käyty ilman puhetta lastensuojelutyöstä. Käytännössä lastensuojelutyö on tarkasti lainsäädännöllä säädeltyä toimintaa, johon sisältyvä toimeenpano- ja päätäntävalta on vain siihen koulutetuilla ja virkaan nimitetyillä henkilöillä. Tämä lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelutyö on myös erotettavissa yleisestä lasten hyvinvointityöstä, sillä se sisältää toimenpiteitä, jotka on määriteltävä laissa. Universaalina periaatteena lastensuojelu velvoittaa kuitenkin kaikkia yhteiskunnan jäseniä, ja lasten hyvinvoinnin edistäminen sekä ”ehkäisevä” lastensuojelu on kirjattu myös lastensuojelulakiin. Tämä ehkäisevän lastensuojelun laaja-alaisuus herätti turhautumista kentän työntekijöissä ja toisaalta epämääräisyyttä niin lastensuojelun kuin lastensuojelututkimuksen piirissä.

Yksi suuri kysymys on ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön organisoiminen (...): kuka ottaa sen vastuulleen, kun se tällä hetkellä lankeaa niiden tehtäväksi, joiden tulisi tehdä korjaavaa lastensuojelutyötä. Ehkäisevän lastensuojelun ongelma on, ettei se ikään kuin kuulu mihinkään tai kuuluu kaikkialle. (...) Lastensuojelun käsitettä tulisi siis selkeyttää. (...) Koska ehkäisevä lastensuojelu leijuu ilmassa, viimesijainen erityispalvelu joutuu ottamaan siitä vastuuta, vaikka täällä mielellään keskityttäisiin nimenomaan korjaavaan työhön ja kehitettäisiin sitä. Mutta kuka ottaisi ehkäisevän lastensuojelun tehtävän hoitaakseen? (H20. SOnet Botnia & Pohjanmaa 25.1.2011)

Lastensuojelun peruseriaatteet koettiin universaalisti velvoittaviksi, mutta samalla lastensuojelun sosiaalityö vain pienen viranomaisryhmän tehtäväksi. Lastensuojelun periaatteen yleismaailmallisuus ja toisaalta lastensuojelun viranomaiskäytännön tarkkarajaisuus aiheutti päänvaivaa erityisesti kuntasektorilla.

Lastensuojeluun liittyvä päätöksenteko on siksikin vaikeaa, että kunnissa useita tarpeita perustellaan lastensuojelun tarpeella. Missä kulkee peruspalvelun ja lastensuojelun erityispalvelun raja? (H11. KASTE-Remontti & Turun kaupunki 30.9.2010)

Lastensuojelutyön haastavuus ei liity vain työn laaja-alaisuuteen ja rajaamattomuuteen, vaan sille on tyyppillistä inhimilliseen päätöksentekoon liittyvä epävarmuus ja eettiset sekä moraaliset ristiriidat. Lastensuojelun katsottiin lähestyvän lasten arkitodellisuutta ongelmanäkökulmasta, mikä heikentää emansipatorisen työskentelyotteen todennäköisyyttä. Päätöksentekoon liittyvä vallankäyttö ja tahdonvastaisten toimenpiteiden soveltamisen mahdollisuus tekevät lastensuojelusta erityisen haastavaa ja lisää entisestään velvollisuutta sen ilmiöiden ymmärtämiseksi. Keskusteluissa käsiteltiin myös sitä ristiriitaa, mikä toisinaan nousee akateemisen tarkastelun ja käytännön työn välille.

Akateemisessa maailmassa ja käytännön työssä on useita arvomaailmaan ja asenteisiin liittyviä eroja, jotka johtuvat osin siitä, että käytännössä työtä tehdään ihmisten lähellä – lapset ja perheet tulevat iholle. (H12. Turun yliopisto, usea taho 1.10.2010)

Ristiriitaisuus olikin piirre, joka nimitti paitsi lastensuojelun käytäntöä myös tutkimusmaailmaa. Käytännössä ristiriita virittyi emotionaalisesti haastavien ja eettisesti herkkien aiheiden sekä toimijoiden välisten valta-asetelmien suhteisiin. Vaatimus objektiivisuudesta, neutraalisuudesta ja kiihkottomuudesta edellyttää inhimillisyyden vaientamista tilanteissa, joissa ristiriidat ovat substanssin nimittävimpiä piirteitä. Arviointiin, tukemiseen ja päätöksentekoon liittyvät inhimilliset kysymykset ja ristiriidat saivat hallinto-oikeuden huostaanottoprosesseja tarkastelevan tutkijan vaikeiden kysymysten äärelle.

Miten pitää pää kylmänä ja tunteet kurissa lastensuojelun ristiriitaisissa prosesseissa? Ikäviin asioihin tulisi suhtautua kiihkottomasti ja neutraalisti. Tarkastelussa tulisi objektiivisesti keskittyä siihen, miten prosessi toimii, mikä toimii ja missä toimii. Asiassa on kuitenkin mahdotonta ottaa mustavalkoista suhtautumistapaa, sillä ristiriitaisuus on lastensuojelussa substanssille ominaista: ongelmana ei siis ole lainsäädäntö eikä prosessi, vaan ilmiö itsessään. On myös muistettava, että lainsäädäntöä toteuttavat ihmiset eli sekin on inhimillistä toimintaa. (H1. OPTL 28.5.2010)

Lastensuojelutyö inhimillisenä toimintana – tulkitsijoiden ja tulkintojen, arvojen, moraalien, lainsäädännön ja vallan suhteiden kenttänä – on leimallista lastensuojelun käytännölle ja tutkimukselle. Keskusteluissa toistuvat ilkeiden ongelmien, vaikeiden asioiden ja kouriintuntuvien ristiriitojen aiheuttamat emootiot edellyttävät niin tutkijalta kuin käytännön työntekijältä kiihкотonta ja jyrkkiä arvolähtökohtia kriittisesti reflektoivaa lähestymistapaa. Juuri lastensuojelutyön haastavuus oli yksi vahva perustelu sen viranomaistoiminnan tarkkarajaisuudelle.

Lastensuojelun sosiaalityö on perinteisesti määritelty lastensuojelun ytimeen. Muille ammattikunnille ei ole annettu juridisesti samanlaista valtaa puuttua perhe-elämään ja vaikuttaa lapsen arkeen ja tulevaisuuden muovautumiseen. Profioiden tunnustettavuus ja tehtävien määrittely ovat myös oikeusturvakysymyksiä, kun määritellään palvelujen tarjoajia ja osajia. (...) Moniammatillisuuden aikakaudella on tärkeää, että yksi professio on ikään kuin vetovastuussa lastensuojelun toteuttamisesta. (H7. Itä-Suomen yliopisto 27.8.2010)

Lastensuojelun sosiaalityön arkea kuvattiinkin värikkäästi niin yliopistoissa kuin kuntasektorilla tehdyissä haastatteluissa. Seuraavassa kappaleessa käsitellään niitä piirteitä, jotka lyövät leimansa myös käytännön ja tutkimuksen välisiin suhteisiin.

”PALVELUPYÖRÄ PYÖRIMÄÄN” – JÄYKISTYNYT LASTENSUOJELUTYÖN ARKI

Keskusteluissa lastensuojelujärjestelmän rakenteiden ja toimintakulttuurin jäykkyys nostettiin toistuvasti esiin esteenä työn uudistamiselle sekä kehittämis- ja tutkimustoiminnalle. Käytännön lastensuojelutyötä rasittavat kiire, paine ja henkilöstöresursseihin liittyvät ongelmat. Pätevää henkilöstöä on vaikeaa saada pysymään vakansseissa ja vaihtuvuus kentällä on suurta. Lastensuojelua luonnehdittiin myös sulkeutuneeksi ja työmenetelmiltään urautuneeksi. Selityksiä tälle haettiin paitsi lastensuojelutyön luonteesta inhimillisenä ja eettisesti haastavana toimintana, myös kentällä käynnissä olevista rajuista rakennemuutoksista.

Lastensuojelun kentällä on tapahtunut jatkuvia hyvin suuria muutoksia, alkaen uudesta lastensuojelulaista ja laajeten erillisiin työprosesseihin. Sosiaalityön yksiköissä muutokset sovelletaan kuitenkin työpaikkakulttuurin tapojen mukaisesti, mikä vaikeuttaa prosessien yhdenmukaisuutta ja niiden vaikuttavuudenkin tutkimusta. Hallittavuuden tunteen häviäminen on yksi syy siihen, että työntekijät takertuvat vanhoihin toimintamalleihin, vaikka ne eivät olisi toimivia. (H13. Sosiaalialan osaamiskeskusten LASU-verkosto 11.11.2010)

Suuret ja nopeat rakennemuutokset eivät kosketa vain kunnallissektoria, vaan myös järjestöt ovat kohdanneet rajuja rakennemuutoksia, jotka ovat vaikuttaneet rahoitusten hakemiseen ja saantiin. Esimerkiksi perinteisesti sijaishuoltoon profiloituneet järjestöt ovat nyt joutuneet siirtämään toimintaansa myös ehkäisevän lastensuojelun, avohuollon ja perhetyön puolelle. Yksityiset palvelutuottajat herättivät hämmennystä niin järjestökuin kuntapuolella. Palveluiden liikelaitostaminen ja tehostamiseen liittyvät vaateet

kuten kilpailuttaminen haastavat perinteisiä toimijoita. Palveluiden tuottamisen mallit vaihtelevat kunnittain ja kuntien edustajat kokivat jääneensä yksin palvelumarkkinoille, joiden toimintaa he tunsivat huonosti. Ihmeteltiin myös, miten toimia yksityisten palveluntuottajien kanssa erityisesti ongelmatilanteissa, kuten omistussuhteiden vaihtuessa. Avoimia kysymyksiä liittyi myös valvonnan vastuisiin. Selvittämättä on myös, minkä verran tutkimus-, arviointi- ja kehittämistyötä yksityisten palveluntuottajien toimesta tehdään. *Lastensuojelun tieto ja tutkimus* -hankkeen puitteissa järjestetyssä verkostokeskustelutilaisuudessa (liite 7) yksityissektorin tutkimuksen merkitystä ja tärkeyttä korostettiin useammassa puheenvuorossa.

Rakenteiden ja työkuultuurien jähmeys oli erityisen vaikeaa uusien menetelmien jalkauttamisen näkökulmasta. Paljon resursseja ja panostusta vaatineet kehittämis- ja tutkimustyön tulokset saattavat jäädä hyödyntämättä kunnissa, joissa ei ole valmiuksia uusien toimintatapojen vastaanottamiseksi. Järjestöissä, joissa kehittämistyötä tehdään aktiivisesti ja joiden tavoitteena on menetelmien juurruttaminen kentälle pysyviksi käytännöiksi, hidat ja muutoksia vastustava toimintakulttuuri koettiin ongelmalliseksi.

Erityisesti menetelmien juurruttaminen tarvitsisi erityistä huomiota ja tukea. Tulisi huolehtia hankkeiden jatkosta ja elämisestä käytännössä entistä paremmin. Yhteistyön hankaumat hankaloittavat työmenetelmien implementointia kohtuuttomasti. (Pesäpuu 8.12.2010)

Kehittämistyön tulosten siirtymättömyys käytäntöön ei kuitenkaan ollut vain järjestöjen ongelma. Jopa suuret valtion rahoittamat valtakunnalliset tutkimushankkeet saattoivat jäädä tutkimusraporteiksi sektoritutkimuslaitoksen hyllylle.

Huostaanottoprojekti, joka oli hyvin resursoitu, monivuotinen tutkimushanke Stakesissa (alkaen 1980-luvun lopulta 1990-luvun loppuun), tuotti paljon tietoa lastensuojelusta ja hyviä, edelleen käytössä olevia menetelmiä, kuten elämäkertamenetelmä, läheisneuvonpito, taidelähtöiset menetelmät jne. Mutta tämänkin tutkimushankkeen ongelma oli, että vain osa tiedosta siilautui käyttöön ja kumuloitui jatkoa hyödyntäen. (H4. THL 14.6.2010)

Ehkä yllättäen voimakkain kritiikki jäykkiä toimintatapoja kohtaan tuli kuitenkin kentältä. Keskustelussa, jossa oli läsnä useampia kuntien lastensuojeluasioista vastaavia johtotason työntekijöitä, peräänkuulutettiin uusia innovaatioita erityisesti avohuollon palveluihin, mutta toivottiin niiden ohjautuvan käytäntöön ylhäältä käsin.

Tällä hetkellä kunnissa on käynnissä paljon kehittämishankkeita, mutta uusia innovaatioita erityisesti avohuollon palveluihin kaivataan. Samoja palikoita on ikään kuin siirretty eri tavoin, mutta nyt tulisi saada jo uusiakin palikoita. Voi olla, että sitä on lähdeävä etsimään muualta kuin Suomesta. Toisinaan olisi hyvä miettiä, voidaanko lastensuojelun asiakasprosessiin kuluvalle rahalle tehdä muutakin kuin totuttuja toimenpiteitä – perhetyötä, sosiaalityöntekijän tapaamisia, psykiatrisia palveluita, sijaishuoltoa ja niin edelleen. Tämä prosessi maksaa miljoona euroa. Ei tulla ajatelleeksi, tahtovatko perheet edes välttämättä palveluita, joita välittömästi lastensuojeluilmoituksen jälkeen ryhdytään pohtimaan. (...) Kunnilla ei ole resursseja tällaiseen innovaatio-toimintaan. Muutoksen tekeminen alhaalta toimijalähtöisesti on hyvä tapa uudistaa rakenteita, mutta toisaalta kentällä koetaan eräänlaista kenttäväsymystä ja toivotaan myös ylhäältä päin johdettuja uudistuksia ja uusia malleja. (H20. SONet Botnia & Pohjanmaa 25.1.2011)

Edellinen sitaatti haastaa pohtimaan, onko lastensuojelussa uskallusta ja valmiuksia purkaa vallitsevia toimintakäytäntöjä ja ajatusta siitä, että palvelut tarjotaan kaikille tietyn kaavan mukaan. Keskustelijat väläyttävät esimerkiksi rahan uudelleen jakoa. **Jorma Sipilä** (2011) on tuoreessa puheenvuorossaan kiinnittänyt kuitenkin huomiota siihen, että valinnan jättäminen asiakkaalle esimerkiksi tarjoamalla käyttöön puhdasta rahaa, on osa julkisen sektorin rapautumiseen johtavaa kehitystä, jossa vastuu omista valinnoista ja hyvinvoinnista siirtyy asiakkaalle. Toisaalta sitaatissa haastetaan myös kehittämistyöntekijöitä ja kysytään, miksi uudet innovaatiot jäävät kauas kentältä. Toive ”ylhäältä annettujen” innovatiivisten toimintakäytäntöjen tulemisesta kuvastaa kentällä koettua kiirettä ja painetta, mikä estää oman työn kehittämisen. Lastensuojelun edunvalvojahankkeessa tämä este konkretisoitui työntekijöiden varovaisuutena osallistua koulutukseen, sillä kiireisten työntekijöiden on vaikeaa kouluttautua uusien menetelmien käyttöön. Työntekijöiden rekrytoiminen hankkeeseen jo sen kehittämisvaiheessa onkin välttämätön osa onnistuneen uudistustoiminnan läpiviemiseen.

Edellisissä sitaateissa ovat näkyvissä kaikki ne ristiriidat, joita lastensuojelun käytännön työhön liitettiin. Lastensuojelutyö on tiukasti lainsäädännön ohjauksessa olevaa ihmillistä toimintaa, jota ohjaavat lainsäädännölliset, eettiset, moraaliset ja normatiiviset säännöt, joista lapsen edun ja oikeuden periaatteen tulisi olla keskeisin. Ristiriitaista ja paradoksaalista on, että samalla kun järjestöjen, sektoritutkimuslaitosten ja oppilaitosten työntekijät tuskailevat menetelmien juurruttamisongelmien kanssa, kentällä joudutaan jatkamaan toimimattomien ja vanhentuneiden menetelmien parissa.

Käytäntöjen uudistamiselle löydettiin useita selityksiä. Projektihallinnan osaamisen puutteet saattavat johtaa siihen, ettei projektia hoideta riittävän hyvin loppuun saakka ja sen tulokset jäävät dokumentoimatta ja jakamatta. Pienessä maassa ongelmalliseksi koettiin myös kehittämisyhteistyön henkilöityminen, sillä kehittämisprojektit ovat usein rakentuneet pienen joukon tahtotilan ja aktiivisuuden varaan. Ilmiö ei kohdistunut vain pieniin paikkakuntiin, vaan oli ongelma myös suurissa kaupungeissa. Itse projektimaisuus on myös ongelmallista, sillä hankkeet päättyvät usein juuri silloin, kun niiden kehittämis työ on päässyt parhaaseen vauhtiin. Osa uudistustyön vaikeuksista selittyy lastensuojelutyön resurssipulalla, kiireellä ja organisaatioiden johtamisen ongelmilla. Kuntasektorilla käynnissä olevat muutokset, kuten organisaatiouudistukset, sosiaali- ja terveystalouden uudelleenjärjestelyt ja kuntaliitokset, vaikeuttavat pitkäjänteisen kehittämistyön tekoa.

Erilaiset seudulliset yhteistyömallit ovat osoittaneet, että väen vaihtumisella voi olla peruuttamattomia vaikutuksia kehittämisessä: uudet henkilöt eivät ole tietoisia kehittämis työhistoriasta ja saattavat alkaa purkaa rakenteita, jotka on suurella vaivalla saatu luotua. (H23. Lastensuojelun edunvalvojahanke 2.3.2011)

Rakenteiden muuttumisen lisäksi lastensuojelun tutkimus- ja kehittämistoiminnalle onkin tunnusomaista, että prosessit ovat hyvin henkilöityneitä ja siis harvojen ihmisten toiminnan varassa. Usein niille ei löydy jatkajaa, jos yllättäviä muutoksia tapahtuu. Henkilöstön vaihtuvuus ja rakennemuutokset rampauttavat yksiköitä estämällä myös vuoropuhelun johdon ja työntekijöiden välillä. Mitä pitempi tämä välimatka on, sitä helpompi on tehdä ratkaisuja, jotka eivät palvele kenttää. (H22. POSKE Pohjois-Pohjanmaa 1.2.2011)

Henkilöstön vaihtuvuus on yksi nimenomaisesti lastensuojelun sosiaalityön piirre, joka on rasittanut kenttää jo pitkään. Kehittämisen- ja tutkimustyön osalta se on merkinnyt katkeavia projekteja ja vaihtuvia yhteistyösuhteita. Keskusteluissa mainittiin paljon myös ilmiöitä, jotka eivät ole ominaisia vain lastensuojelun kentälle. Rakennemuutokset, resurssipula, haastavat asiakastilanteet ja uudet ongelmat ovat julkisella sektorilla ja erityisesti sosiaalialalla jaettuja. Lastensuojelun kentällä koettiin, että muiden alojen edustajien ja erityisesti poliitikkojen välisen yhteistyön ja keskustelun tulisi olla aktiivista. Näihin tiedottamisen ja vaikuttamisen toiveisiin palaan raportissa tuonnempana.

YHTEENVETO LASTENSUOJELUTYÖN OMINAISPIIRTEISTÄ

- Lastensuojelu on periaatteena, käytäntönä ja tutkimuskohteena vaikeasti määriteltävissä ja rajattavissa
- Lastensuojelu määrittyy herkästi lastensuojelutyön kautta, mikä heijastuu myös tutkimusasetelmiin ja -tehtäviin
- Lastensuojelutyö on monialaista ja eettisesti haastavaa
- Lastensuojeluasioita nimittää ristiriitaisuus ja inhimilliseen päätöksentekoon liittyvä epävarmuus
- Lastensuojelujärjestelmälle tunnusomaista on toimintakulttuurin jäykkyys, mutta toisaalta nopeasti tapahtuvat, mittavat rakennemuutokset
- Lastensuojelutyötä rasittavat rakenneuudistukset, taloudellisten ja henkilöstöresurssien puute, haastavat asiakastilanteet ja uudet sosiaaliset ongelmat
- Uusien menetelmien ja näkökulmien implementointi kentälle on haastavaa
- Kehittämishankkeiden menestystä vaikeuttavat jäykät rakenteet, henkilöstön vaihtuvuus ja laajemmat yhteiskuntarakenteeseen liittyvät muutokset
- Lastensuojelutyön ominaisuudet haastavat tutkimaan emootioita, etiikkaa ja moraalialaa
- Lastensuojelutyön rakennemuutokset vaikeuttavat myös tutkimuksenteon jatkuvuutta
- Lastensuojelutyön resurssivajeet heijastuvat myös lastensuojelututkimukseen, sillä kunnilla ei ole varaa rahoittaa lastensuojelututkimusta

5 LASTENSUOJELUTUTKIMUKSEN OMINAISPIIRTEET

”AUKOT OVAT VALTAVAT” - VÄHÄISYYDEN VITSAUS JA SATUNNAISET TIHENTYMÄT

Haastatteluissa suurimmaksi puutteeksi nostettiin lastensuojelutiedon ja -tutkimuksen vähäisyys, joka ei yksiselitteisesti tarkoittanut määrällistä vähyyttä. Toisinaan haastateltavat saattoivat nimittäin todeta, että tutkimustietoa on riittävästi, mutta sitä ei ehdi etsiä, löytää tai lukea. Haastatteluissa syntyi siis hetkittäin vaikutelma, että tutkimustiedon puutteen sijaan kyse on tiedon kumuloinnin, ohjaamisen ja popularisoinnin puutteista. Pyydettyä tarkentamaan lastensuojelututkimuksen tihentymiä, osallistujat usein kuitenkin pyörsivät näkemyksensä ja totesivat, ettei tutkimusta sittenkään ole tehty. Päätoimiset tutkijat ilmaisivat näkemyksensä muita suuremmin.

Mitä tahansa lastensuojelun osa-aluetta tarkastellessa voidaan todeta, että tutkimustietoa ei ole riittävästi. Tutkimuksen resursseja tulee siis tuntuvasti lisätä. (H5. Tampereen yliopisto 17.6.2010)

Lastensuojelun tutkimuksesta on vaikeaa mainita tihentymiä – aiheita, joita olisi tutkittu paljon. (H22. 1.2.2011)

Tutkimustiedon puute tuotti ongelmia käytännön asiakastyössä, järjestöjen kehittämis- ja vaikuttamistyössä ja lastensuojelukoulutusten järjestämisessä. Käytännön asiakastyössä tiedon puutteen katsottiin johtavan hätiköityihin toimenpiteisiin niin yksilö- kuin rakennetasolla. Esimerkiksi suuria palvelujärjestelmän muutoksia tehdään ilman riittävästi tutkimustietoa. Siirtyminen lastensuojelun laitoshoidosta perhehoitoon ja asiakasprosessien pilkkominen olivat tällaisia linjamuutoksia, joita keskusteluissa toistuvasti mainittiin esimerkeiksi ajankohtaisista, mutta tutkimattomista muutoksista. Kehittämishankkeiden käynnistäminen koettiin hankalaksi tilanteessa, jossa perustutkimusta aiheesta ei ollut tai se oli vaikeasti sovellettavissa suomalaisiin käytäntöihin. Riittävän perustutkimuksen merkitys kehittämistyön alkuvaiheessa korostui silloin, kun vertailukohteena oli kehittämishanke, jonka käynnistämiseen riitti tutkimustietoa. Riittävä pohjatieto helpotti ja nopeutti merkittävästi kehittämistyötä.

Lastensuojelussa on paljon aiheita, joista ei ole edes välttämätöntä perustietoa saatavilla. (...) Perustutkimuksen merkityksellisyys tulee näkyväksi silloin, kun löytyy aihe, josta on tehty huolellista perustutkimusta. Tällä on suuri merkitys silloin, kun hanketta lähdetään perustamaan. (H18. PELA 13.12.2010)

Riittävän tutkimustiedon puute vaikeutti myös työntekijöiden lisä- ja erikoiskouluttamista. Koulutuksia järjestävässä Helsingin kaupungin kehittämissyksikössä todettiin, että riittävän asiantuntevan kouluttajan löytäminen on toisinaan hyvin vaikea tehtävä. Haastatteluissa mainittiin lukuisia yksittäisiä aiheita, joista oli liian vähän tai ei lainkaan soveltamiskelpoista tutkimusta. Erittelen näitä aiheita tuonnempana.

Haastattelurunko (ks. liite 3) sisälsi kysymyksen myös lastensuojelututkimuksen tihentymistä. Tämä kysymys sai aikaan hiljaisuutta tai hämmentyneitä vastakysymyksiä, mutta asiassa nähtiin myös myönteistä edistymistä ja aiheita, joita saattoi luonnehtia jopa suosituiksi tutkimuksen kohteiksi. Lastensuojelu on sosiaalityön oppiaineen piirissä suosittu aihe niin opiskelijoiden kuin tutkijoiden piirissä sekä alemmalla että ylemmällä koulutusasteella. Opinnäytetyöt valmistuvat usein lastensuojeluaiheista ja opiskelijat ovat halukkaita työskentelemään lastensuojelun piirissä. Lastensuojelututkimus on myös suomalaisissa sosiaalityön väitöskirjoissa ollut suosituimpi teema kuin esimerkiksi köyhyys tai eriarvoisuus (Mäntysaari & Haaki 2007). Tiedusteltaessa vain muutama taho mainitsi kuitenkin aiheita, joista on tehty tutkimusta siinä määrin, että voisi puhua tihentymästä. Itä-Suomen yliopiston professorit luettelivat nämä kaikki.

(...) Edistystä on tapahtunut; esim. Tuija Erosen bibliografia ja tutkimuksen tihentymät ovat parantaneet tutkimuksen tilaa olemassa olevista aukoista huolimatta. Sosnetin – valtakunnallisen yliopistoverkoston – yhteistyöllä on ollut merkittävä vaikutus yliopistojen väliseen yhteistyöhön ja sitä kautta tutkimukseen (myös lastensuojelututkimukseen). Lastensuojeluun kohdistuvia väitöskirjoja on valmistunut viime vuosina huomattavasti enemmän kuin aiempina vuosikymmeninä. Erityisesti lastensuojelun historiaan, dokumentaatioon ja sijaishuoltoon liittyviä väitöskirjoja on julkaistu. Samoin huomattavia tutkimushankkeita olivat koulukoteihin, lastenkoteihin ja huostaan otettujen lasten terveydentilaan liittyvät tutkimukset, joita on tuotettu myös muiden tieteenalojen (erityispedagogiikka, kasvatustieteet) piirissä. Perhetyöhön liittyen on julkaistu useita selvityksiä ja tutkimuksia, ja jotkin menetelmät, kuten läheisneuvonpito, ovat tuottaneet useita tutkimusraportteja. (H7. Itä-Suomen yliopisto 27.8.2010)

Edellisessä sitaatissa on syytä kiinnittää huomiota erityisesti Tuija Erosen (2007) bibliografiaan, joka toimii taustatukena myös *Lastensuojelun tieto ja tutkimus* -hankkeelle, sekä Sosnetin piirissä tehtyihin lisensiaatti- ja väitöskirjatutkimuksiin. Sosnetin valtakunnallinen yliopistoverkosto tuottaa paitsi sosiaalityön väitöskirjatutkimuksia, myös huomattavan määrän sosiaalityön ammatillisen erikoistumiskoulutuksen piirissä valmistuneita lisensiaattitutkimuksia, joista on valmistunut yksi selvitys (Hietämäki & Kantola 2010) sekä nimenomaisesti lastensuojelun erikoistumiskoulutusta käsittelevä väitöskirja (Tapola-Haapala 2011). Vaikka oheisessa sitaatissa mainitaan, että lastensuojelututkimusta on valmistunut myös muiden tieteenalojen kuin sosiaalityön puolelta, keskusteluissa esitettiin huolta lastensuojelututkimuksen moni- ja poikkitieteisyyden tilasta. Myös Tuija Erosen (2007) selvitys osoittaa, että lastensuojelututkimus on keskittynyt yhteiskuntatieteiden alueelle, joilla lastensuojelu on usein vain välillisesti läsnä tarkastelussa aiheen käsitellessä lapsia koskettavaa sosiaalista ilmiötä tai lasten sekä nuorten hyvinvointia yleisellä tasolla. Keskustelussa kysyttiinkin, onko lastensuojelututkimus tutkimusta lastensuojelusta, lastensuojelua aiheuttavista tekijöistä vai lastensuojelun käytännön tarpeita palvelevaa tutkimusta. Tähän tiedonintressin kysymykseen palaan raportin johtopäätöksissä. Monitieteisyys oli kuitenkin eräänlainen ihanne, jota toivottiin.

Lastensuojelussa on vahva moraalinen ja normatiivinen ulottuvuus, joka tekee sen tutkimuksesta toisaalta erityistä, spesifiä, mutta toisaalta edellyttää monitieteisyyttä ja monimenetelmällisyyttä. (H2. Helsingin yliopisto, Satkan tutkimusryhmä 4.6.2010)

Moraalisen ja normatiivisen ulottuvuuden olemassaolo tekeekin lastensuojelun objektiivisen tarkastelun sosiaalityön oppiaineen sisällä hyvin haastavaksi. Eri tieteenalojen soveltaminen vähentää virhetulkintojen todennäköisyyttä ja lisää käsitteiden sekä teoreettisten selitysmallien määrää. Kysyttäessä esimerkkejä tällaisista monitieteisistä tutkimusasetelmista lastensuojelun liittyen, mainittiin esimerkkinä koulukotitutkimus (Jahnukainen 2006). Koska lastensuojelun kentältä oli vaikeaa nimetä monitieteisiä tutkimuksia, etsittiin esimerkkejä muilta aloilta, kuten tuore isyystutkimuksen tutkimuskatsaus (Mykkänen & Aalto 2010). Tällaista monitieteisten tutkimuskatsausten tekemistä ehdotettiin yhdeksi *LasTut*-hankkeen tehtäväksi.

Monitieteisyyden onnistumiselle mainittiin useita esteitä. Käsitteiden erilaisuus vaikeuttaa esimerkiksi sosiaalityön, psykologian, terapiatutkimuksen, kasvatustieteiden, väkivalta- ja naistutkimuksen soveltamista samaan tutkimukseen. Tutkijoiden konkreettinen erkaantuminen tutkimuspaikkojen, tutkimuskohteitten, tieteellisten jouliaalien, konferenssien ja muiden foorumeiden taholta hankaloittaa vuoropuhelua: esimerkiksi runsaasti tutkimustietoa tuottava lääketiede on usein kiinni omissa perinteisissä tutkimusverkostoissaan. Monitieteisen tutkimuksen toteuttamista rajoittavat myös eettiset kysymykset, sillä lastensuojelun asiakaslasten lähestyminen vaatii huomattavasti monimutkaisempaa lupaprosessia kuin muiden kohteiden tutkimus. Eri tieteenalojen teoreettisen ja käsitteellisen kehyksen tuominen lastensuojeluaiheiden tutkimukseen rikastuttaisi tutkimuksen kenttää, mutta toisaalta useaa aihetta voi tarkastella myös lastensuojelun viitekehyksestä. Tämä tekisi monitieteisestä tutkimuksesta aidosti poikkitieteellistä ja siis tieteiden välistä, mutta myös synergistä ja uutta luovaa tutkimusta. Osaltaan monitieteisyyden puutteeseen vaikuttaa myös lastensuojelututkimuksen hallinnollinen ja substantiaallinen hajaannus, jota käsitellään seuraavassa kappaleessa.

HAJAUTUNEISUUS, SIRPALEISUUS JA KOORDINOIMATTOMUUS

Hajautuneisuuden, sirpaleisuuden ja koordinoimattomuuden kysymykset puhuttivat osallistujia. Tutkimuksen vähäisyyden lisäksi niistä puhuttiin eniten. Hajautuneisuus, sirpaleisuus ja koordinoimattomuus ovat toistuneet myös aiemmissa lastensuojelun tutkimuksesta tehdyissä selvityksissä (esim. Eronen 2007). Lastensuojelun yhteydessä hajautuneisuus ja sirpaleisuus eivät liity vain tutkimus- ja kehittämistietoon, vaan myös organisaatorakenteeseen. Erilaisia kehittämisen, tutkimuksen, vaikuttamisen ja käytännön kanssa työskenteleviä instituutioita on Suomessa useita. Jaoin haastatteluisia mainitut organisaatiomallit neljääntoista luokkaan (katso taulukko 2). Haastatteluihin osallistui toimijoita kolmestatoista organisaatioluokasta. Lastensuojeluun liittyvää kehittämis- ja tutkimustoimintaa toteutetaan yliopistoissa, ammattikorkeakouluissa, sektoritutkimuslaitoksissa ja muissa erillisissä tutkimuslaitoksissa, sosiaalialan osamiskeskuksissa, lakkautuksen välttäneissä kahdessa lastensuojelun kehittämissyksikössä, järjestöissä, kunnissa, valtion rahoittamissa valtakunnallisissa hankkeissa ja yksityis-

sektorilla. Huomattava on, että luokkien sisälle mahtuu lukuisa määrä erikokoisia ja tehtävänkuvaltaan erilaisia organisaatioita, mikä tuo oman kirjavuutensa lastensuojelussa tuotettavan ja sovellettavan tiedon kenttään. Kehittämis- ja tutkimustyön osalta monimutkainen järjestelmä merkitsee hajanaisuutta, epätasaisuutta ja tiedon kumuloitumisen hankaluutta. Hajautuneisuuden katsottiin johtuvan jo edellisessä kappaleessa mainitusta lastensuojelun toimintaan liittyvästä, mutta myös hallinnollisesta laaja-alaisuudesta.

Lastensuojelututkimuksen ongelmana on, että se hajautuu niin monen hallinnon alan alle, että tutkimuksen keskittäminen on vaikeaa. (...) Yleisesti ottaen tutkimus on sirpaleista ja kohdistuu pieniin otoksiin. (H3. Lahti 7.6.2010)

Lastensuojelututkimus on hajanaista. Tutkimusta tehdään monessa paikassa, mutta toisaalta tämä on lastensuojelun perusolemus: on vaikeaa rajata, mikä on lastensuojelututkimusta. (H4. THL 14.6.2010)

(...) tieto lisääntyy jatkuvasti ja tieto sirpaloituu tutkimus- ja kehittämistoiminnan lisääntyessä. Sirpaloituminen tutkimusalueiden erikoisalueisiin tekee tutkimustulosten yhdistämisen vaikeaksi. (H14. MLL 2.12.2010)

Lastensuojelun tutkimustietoa kuvaa tietynlainen hajanaisuus: ihmiset tekevät tutkimusta samoista aiheista toisistaan tietämättä. (H9. HUS 10.9.2010)

Monimutkainen hallintorakenne niin käytännön kuin tutkimuksenkin kentällä, lastensuojelun määritelmällinen laaja-alaisuus, tutkimus- ja kehittämistoiminnan lisääntyminen, erikoistuminen sekä tiedottamisen puutteet mainittiin edellisten sitaattien lisäksi myös muissa haastatteluissa tekijöiksi, jotka selittävät lastensuojelututkimuksen hajanaisuutta. Osan hajanaisuudesta selittää myös metodologinen homogeenisyys ja laajojen tutkimushankkeiden puute. Kun tutkimus kohdistuu suppeisiin aiheisiin ja perustuu pieniin aineistoihin, sen yleistettävyyttä ja tiedon kumulointi on huomattavasti vaikeampaa kuin yhdistettynä saman tutkimusohjelman alle. Lisäksi tunnustettiin, että tutkijoiden omat intressit ja rahoittajien motiivit ohjaavat tutkimusten aiheita, niiden tekopaikkoja ja julkaisukanavia. Toisinaan suppeaan ihmisryhmään tai ilmiöön kohdistuvat tutkimusaiheet saavat huomattavia resursointia koko lastensuojelun asiakaskuntaa koskevan perustutkimuksen jäädessä vaille rahoitusta. Hajanaisuus selittyi myös monitieteisyydellä. Käytännössä lastensuojeluun läheisesti liittyvää tutkimusta tehdään sellaisten tutkijoiden piirissä, jotka eivät miellä itseään lastensuojelun tutkijoiksi. Yhteiskunta- ja lääketieteiden kentillä tällaisia aiheita ovat esimerkiksi päihkeitä, perhettä, sukupuolta, toimeentuloturvaa, rikollisuutta, väkivaltaa ja vammaisuutta koskevat aiheet. Myös oikeustieteiden, filosofian, kasvatustieteiden, teologian, hallintotieteiden, kaupallisen alan ja ympäristötutkimuksen puolella on tutkimusteemoja, jotka liittyvät suoraan lastensuojelun toteuttamiseen, tarpeisiin tai lastensuojelullisten puutteiden korjaamiseen.

Tutkimus- ja kehittämistöiden ja toisaalta tutkimuksen tekijöiden hajaantuminen eri organisaatioihin ja tieteenaloille aiheuttaa myös tiedon laadun arvioinnin ongelman. Erityisen vaikeaa eri toimijoille oli ymmärtää ja soveltaa vieraiden tieteenalojen tutkimuksia, sillä tällöin niin julkaisutaho, tutkimuksen tekijät kuin lähestymistapakin saattoivat olla vieraita. Lastensuojelujärjestöissä todettiin, ettei tutkimuksen arviointiin

ole aikaa ja siksi julkaisijan arviointikykyyn on voitava luottaa. Tiedon laadun arviointi koettiin ongelmalliseksi jopa yliopistokoulutuksen järjestämisessä ja tiedon etsimiseen koettiin kuluvaan hyvin paljon työaikaa, vaikka tietokannat Suomessa tunnustettiin hyviksi. Sosiaalialan osaamiskeskuksissakin todettiin, että tieto joudutaan nappaamaan sieltä, mistä sen helposti saa – aikaa tiedon arvioinnille ei välttämättä ole. Tämä kentällä ilmenevä kiire ja akuutti tiedontarve asettavat entistä suuremman vastuun tutkimustiedon tekijöille, kustantajille ja julkaisijoille, mutta osaamisen vaateita myös tiedon hyödyntäjille. Käytännössä voi ajatella niinkin, että korkeakoulutuksen saaneiden työntekijöiden tulisi koulutuksensa avulla kyetä arvioimaan tiedon laatua ja uskottavuutta.

TILASTOJEN KARKEUS

Lastensuojeluun liittyvän tiedon vahvuudeksi mainittiin kattavat rekisteri- ja tilastotiedot sekä kyselyaineistot, joiden todettiin käsittelevän lasten hyvinvointia lastensuojelua yleisemmässä mittakaavassa. Tällaisia tietovarantoja ovat mm. Terveystietokeskus ja hyvinvoinnin laitoksen ylläpitämä *SotkaNet*, Tilastokeskus, Kuusikko-kuntien aineistot, *Kouluterveyskyselyt* ja *Nuorisobarometri*. Suhtautuminen tilasto- ja rekisteritietojen riittävyteen oli kuitenkin kahtalaista. Kerättävien tietojen karkeus, pinnallisuus, puutteellisuus ja kapeus mainittiin toistuvasti tilastojen ja rekistereiden ongelmaksi. Useassa haastattelussa nämä rekisteri- ja tilastotietojen ongelmat todettiin keskeiseksi lastensuojelututkimuksen puutteeksi. Tilastojen ja rekistereiden puutteet koettiin ongelmalliseksi niin tutkimuksen, kehittämisen, vaikuttamisen kuin kuntakohtaisten lastensuojelusuunnitelmien tekemisen kannalta. Tilanne sai aikaan turhautuneita, hämmentyneitä ja huolestuneita reaktioita.

Ottaen huomioon, miten vakavasta yhteiskunnallisesta ongelmasta on kyse, on käsittelemättä, että meiltä puuttuu perustieto lastensuojelutilanteesta. Indikaattoritiedoissa on tapahtumassa jonkinlaista edistystä, mutta silti tilastot kulkevat jäljessä. (...) On hämmentävää, että kirjastolaitos pystyy kehittämään aukottoman luokittelujärjestelmän, mutta sosiaalialalla tähän ei pystytä. (H22. POSKE Pohjois-Pohjanmaa 1.2.2011)

Kansallinen tietovaranto lastensuojelusta on jossain määrin pinnallinen. Esimerkiksi lastensuojelun syistä ei ole valtakunnallista tilastotietoa, vaikka tarvittaisiin akuutisti tietoa lastensuojelun asiakasmäärien kasvulle. Vain tietämällä nämä tekijät voidaan saada tietoa siitä, mihin tulisi vaikuttaa, jotta asiakasmäärät saadaan laskuun. (H15. Lapsiasiavaltuutetun toimisto 7.12.2010)

Lastensuojelun syiden tilastoimattomuus on huomattava puute tutkimuksen, käytännön lastensuojelutyön, toteutettavan lapsipolitiikan ja vaikuttamistyön kannalta. Puutteelliset rekisterit ja tilastotiedot tekevät pitkäjänteisen seurantatutkimuksen toteuttamisen mahdolliseksi tai ainakin vaikeuttavat sitä ja aiheuttavat kohtuuttomia tutkimusekonomisia kustannuksia. Kuten lapsiasiavaltuutettu toteaa, on lastensuojelutarvetta aiheuttavien tekijöiden korjaaminen mahdotonta, jos näitä tekijöitä ei riittävän hyvin tunneta. Haastateltavat nostivat esiin huolen siitä, että puuttuvan tiedon varassa saatetaan tehdä hätiköityjä ja jopa virheellisiä ratkaisuja lasten hyvinvointipalveluiden järjestämisessä. Esimerkiksi tällaisesta muutoksesta mainittiin lasten kodinhoidon alasaajo ja yksinkertaistettu keskustelu sosiaalisten ongelmien syistä. Vähäisellä tutkimustiedolla saattaakin olla

kauaskantoisia yhteiskuntapoliittisia seurauksia, jos yksinkertaistettuun tietoon perustuvat selitysmallit saavat merkittävän jalansijan julkisessa keskustelussa. Myös lastensuojelusuunnitelmien teko, joka on kuntien nelivuositainen velvollisuus, vaikeutuu oleellisesti puutteellisten rekisteri- ja tilastotietojen vuoksi. Lastensuojelun piirissä olevien lasten ja nuorten hyvinvointi ja taustat on mainittu yhdeksi erityisen heikosti tunnetuksi alueeksi lasten ja nuorten hyvinvoinnin mittaamiseen liittyvien indikaattorien kehittämisen yhteydessä (Lasten hyvinvoinnin kansalliset... 2011, 13).

Lastensuojelutilastojen keräämisessä on tällä hetkellä suuria ongelmia, sillä valtakunnallisessa lastensuojelutilastossa ei tilastoida lastensuojelutarpeen syitä. Lastensuojelun avohuollon asiakkuuden pääasialliset syyt, kodin ulkopuolisten sijoitusten (sekä kiireellisten sijoitusten että huostaanottojen) pääasialliset syyt tulisi tilastoida. Tietojen kerääminen mahdollistaisi syiden kehittymisen tarkastelun, voimavarojen kohdentamisen arvioinnin sekä sen suunnittelun, miten esimerkiksi kodin ulkopuolisia sijoituksia voitaisiin tehokkaimmin ja vaikuttavimmin ehkäistä. Tilastoinnin puute on myös oikeusturvakysymys, sillä tulee voida valtakunnallisella ja alueellisella tasolla osoittaa, mitkä ovat lastensuojeluasiakkuuden pääasialliset syyt. Näiden syiden puuttuminen on perustavanlaatuisen ongelma, joka vie pohjaa myös lastensuojelun oikeutukselta ja uskottavuudelta. (H14 MLL 2.12.2010)

Mannerheimin Lastensuojeluliiton haastattelussa asiakkaiden oikeusturva ja toimenpiteiden legitimitetti nostetaan tärkeiksi tilastoinnin parantamisen perusteiksi. Lastensuojelun oikeutus ja julkisessa keskustelussa ajoittain käydyt debatit toimenpiteiden salamyhkäisyydestä ovatkin vahvoja perusteita käytäntöjen läpinäkyvyyden lisäämiseksi. Tilasto- ja rekisteriaineistojen ongelmiksi mainittiin myös aineistojen alikäyttö, osaamattomuus tietojen vertailemisessa ja soveltamisessa, virhetulkintojen teko sekä yhdistämisen vaikeudet. Tilasto-osaamisen asiantuntijat korostivat, että menetelmällisellä osaamisella rekistereistä, kyselytutkimuksista ja tilastoista voitaisiin kyllä yhdistää jopa lastensuojelupalveluiden laatua varmentavia tietoja. Rekistereiden yhdistäminen on kuitenkin aikaa vievä, työläs, kallis ja myös informaatiota hukkaava prosessi. Alueellisesti lastensuojelun rekisteri- tai kyselytutkimuksen tiedot saattavat supistua niin pieniksi otoksiksi, ettei luotettavien tulkintojen teko ole mahdollista. Lastensuojelututkimukselle ominaista on myös, että vastausten kato on suurta. Rekisteritietojen keräämiseen toivottiin laajentamista esimerkiksi siten, että kouluterveyskyselyn⁴ piiriin otettaisiin myös alle kouluikäiset lapset. Työtä kyselyiden kehittämiseksi tehtiin esimerkiksi KASTE-ohjelman alaisessa Länsi- ja Keski-Uudenmaan sosiaalialan osaamiskeskuksen *Ulappa*-hankkeessa.

Tilasto- ja rekisteritiedot ovat puutteellisuuksistaan huolimatta hyödyllisiä ja välttämättömiä perustiedon lähteitä. Lastensuojelulukujen katsotaan indikoivan lasten pahoinvointia siinä määrin, että kodin ulkopuolelle sijoitettujen alle 18-vuotiaiden osuus lapsiväestöstä on otettu yhdeksi Valtioneuvoston kanslian *Findikaattori*-seurannan osaksi (Lasten hyvinvoinnin kansalliset... 2011, 21). Lastensuojelun syistä kertovan tiedon puuttumista ei kuitenkaan edelleenkään ole korjattu (mt., 39). Puutteen korjaaminen edellyttää valtion taholta nopeita toimia. Kuntien väliset erot tietojen keräämisessä ja niiden valtakunnallisen kumuloinnin puute mainittiinkin haastatteluissa yhdeksi tärkeimmistä lastensuojelututkimuksen kehittämisen paikoista, jolla on merkitystä kaikkien mainittujen – tutkimuksen, kehittämistyön, käytännön ja vaikuttamisen – kannalta. Myös tutkijoiden menetelmällistä osaamista tulee järjestelmällisesti edistää perus- ja lisäkoulutuksen keinoin.

KÄYTÄNNÖN JA KANSAINVÄLISYYDEN KYSYMYKSET

Käytännön ja tutkimuksen erottaminen osoittautui fokusryhmähaastatteluissa ongelmalliseksi. Kun tarkoituksena oli käsitellä lastensuojelututkimusta, keskustelu kääntyi herkästi lastensuojelun käytäntöön erityisesti silloin, kun ryhmän osallistujista osa työskenteli kentällä. Lastensuojelun tutkijoille tilanne on tuttu erilaisista tieteellisistä konferensseista ja eri alan tutkijakouluista, sillä keskustelu siirtyy akateemisillakin foorumeilla helposti lastensuojelun käytännön sisältöön ja ilmiöihin. Fokusryhmähaastatteluissa käytäntöön pureutuvat keskustelut oli kuitenkin melko helposti ohjattavissa tiedon ja tutkimuksen aiheisiin, vaikka tuolloinkin lastensuojelua käsiteltiin usein lastensuojelutyön näkökulmasta. Käytännönläheisyys ja kansallisuus olivatkin tekijöitä, jotka vähäisyyden, hajanaisuuden, arvioinnin vaikeuden, tilastojen karkeuden ja monitieteisyyden lisäksi useimmin mainittiin lastensuojelututkimuksen ominaisuuksiksi. Soveltavalla käytäntötutkimuksella on Suomessa oma perinteensä ja organisaationsa, jota sosiaalialan osaamiskeskukset osaltaan edustavat (katso myös Satka ym. 2005). Fokusryhmäkeskusteluissa käytännön tarpeiden huomioimista ja tutkimuksen sovel-lusarvoa pidettiin tärkeänä tiedonintressin elementtinä erityisesti kysyttäessä tutki-muksen tarpeita: käytäntöjen tutkimus mainittiin lähes yhtä usein kuin vaikuttamisen ja kokemusten tutkimus.

Lastensuojelu kilpistyy käytännön työssä. Tutkimustyö ei saa olla jokin käy-tännöstä etäällä oleva asia, joka tapahtuu jossain ja julkaistaan jossain. (S2. Hietamäki 10.12.2010)

Alueellisesti yhteistyö akateemisen ja käytännön kentän välillä ei toiminut tasaisesti. Joillakin alueilla yhteistyön katsottiin olevan satunnaista, kun taas osassa alueista yliopis-tomaailma ja kunnallis- sekä järjestösektori toimivat aktiivisesti yhdessä. Riippumatta siitä, miten yhteistyö käytännössä oli järjestynyt, sen tärkeyttä korostettiin aina.

Akateeminen tutkimus ei ole verkostoitunut käytännön hankkeisiin, koska tähän ei ole resursseja: yliopistoväen resurssit kuluvat opetustehtäviin ja opin-näytetöiden ohjaukseen, jolloin tutkimukselle ei jää aikaa. Yliopistomaailma on käynyt läpi suuria rakenteellisia uudistuksia ja opiskelijoiden määrä sekä tulostavoitteet kasvavat jatkuvasti. Yliopistotutkimukselle on kuitenkin vahva tilaus. (H12. Turun yliopisto, usea taho 1.10.2010)

Itä-Suomen yliopisto tekee aktiivista yhteistyötä Pohjois-Savon lastensuoje-lun kehittämissyksikön kanssa. Lastensuojelun kehittämissyksiköt ovat nykyään pääasiallisesti kuntien rahoittamia ja kunnat edellyttävät laajoja hankkeita. Lähiyhteys lastensuojelun paikallisiin palveluihin on arvokas resurssi myös yliopistolle. Se edistää myös sosiaalityön teorian ja käytännön kohtaamista sekä vuoropuhelua. (H7. Itä-Suomen yliopisto 27.8.2010)

Käytännönläheisyys herätti keskustelijoissa kuitenkin myös kritiikkiä. Osa keskuste-lijoista katsoi, että lastensuojelun tutkimuksella on vaara ohjautua vain hallinto- ja palvelujärjestelmän tarpeista käsin. Tällöin tutkimus tyypistyy käytännön toteuttami-sen ohjaukseksi ja hyväksi käytännöiksi. Katsottiin, että tutkimusta olisi tehtävä myös tieteellisistä lähtökohdista käsin ikään kuin syvällisempiin peruskysymyksiin vastaa-miseksi eri tieteenaloja hyödyntäen, sekä tutkijoiden omat lähtökohdat, osaaminen ja mielenkiinnon kohteet huomioiden. Akateemisen perustutkimuksen asemaa puo-

lustettiin toteamalla, että perustieto on välttämätöntä tiedon soveltamisen kannalta, ja että käytännönläheistä, soveltavaa tutkimusta tehdään ammattikorkeakouluissa ja sosiaalialan osaamiskeskuksissa. Todettiin myös, että yliopistomaailma on läpikäynyt huomattavia rakenteellisia muutoksia, jotka ovat vieneet aikaa käytännönläheisiltä verkostohankkeilta. Kuntasektorilla myönnettiin, etteivät tutkimus- ja kehittämistyön tulokset aina palaudu käytäntöön edes silloin, kun sitä olisi tarjolla.

Kysyttäessä, palaako kaupungissa tehty tutkimus kentän hyödynnettäväksi todettiin, että kentällä tehdään paljon kehittämistyötä, joka hyödynnetään käytännön työssä, jos se palvelee suoraan oman työn tekemistä. Sen sijaan käytännössä hyödynnetään nihkeämmin tutkimustietoa, joka jää kauas arki-työstä. (H8. Helsingin kaupunki 7.9.2010)

Ongelmalliseksi tieteellisen objektiivisuuden ja riippumattomuuden näkökulmasta nostettiin myös tilanteet, joissa tutkimuksen tulokset aiheuttavat kentällä vastustusta. Haastatteluissa esitettiin huolta siitä, pääsevätkö kenttää kritisoivat mielipiteet esiin etenkin silloin, kun tutkimus tehdään käytännön kanssa yhteistyössä tai jopa sen sisällä.

(...) Käytäntöläheisessä tutkimustyössä on erityisen ongelmallista, jos saadut tutkimustulokset eivät tyydytä hallintoa. (H6 KASTE Kehrä 24.8.2010)

Kytös käytäntöön koettiin kuitenkin väistämättömäksi. Se koettiin myös rikkaudeksi, sillä tutkijoilla oli usein itsellä kokemusta käytännön työstä tai jopa osa-aikaista toimintaa kentällä tutkimustyön ohessa. Vaikka käytäntötutkimusta sekä vaadittiin että kritisoitiin, päästiin keskusteluissa tavallisesti konsensukseen perus- ja soveltavan tutkimuksen välisistä suhteista. Keskusteluissa korostettiin molempien lähestymistapojen tärkeyttä.

Yleisesti ottaen lastensuojelututkimuksessa kaivataan sekä perustutkimukseen että käytäntötutkimukseen keskittyneitä pitkäjänteisiä ja suuria tutkimusohjelmia, jotka ovat vuoropuhelussa keskenään. Perus- ja käytäntötutkimusta ei kuitenkaan voi nähdä toisistaan erillisinä, vaan aito keskusteluyhteys on olemassa tutkimuskysymysten, tutkimusvälineiden ja -menetelmien sekä laajojen tutkimusfilosofisten kysymysten, kuten moraalien ja etiikan kautta. (H2. Helsingin yliopisto, Satkan tutkimusryhmä 4.6.2010)

Kuntien ja yliopiston pitäisi tehdä tutkimusta yhteistyössä. (S5. Heikkinen 24.1.2011)

Ensimmäisessä sitaatissa kaivataan lastensuojelututkimukseen pitkäjänteisyyttä ja ohjelmallisuutta. Niiden puute on suoraan yhdistettävissä edellisessä kappaleessa käsiteltyyn hajautuneisuuden ja koordinoimattomuuden teemaan. Lyhytjänteisyys tai pitkäjänteisyyden puute olivatkin käsitteitä, joka toistui haastatteluissa. Sitaatissa mainitaan myös etiikka ja moraalit, jotka nimettiin lastensuojelutyön keskeiseksi nimittäväksi elementiksi sitä kuvailtaessa. Etiikka ja moraalit ovat kuitenkin vahvasti läsnä myös lastensuojelun tutkimuksessa, jonka toteuttaminen vaatii tutkijalta erityistä eettistä harkintaa ja taitoa edetä vaikeasti tavoitettavan aineiston hankinnassa, käsittelyssä ja tulkitsemisessä.

Haastatteluissa katsottiin, ettei yhteistyö käytännön kentän ja akateemisen tutkimusperinteen kanssa riitä kuitenkaan paikkaamaan tutkimuksen aukkoja. Niiden lisäksi tarvitaan kansainvälisiä verkostoja ja yhteistyötä. Kansainvälisen tutkimuksen puutteet ja ongelmat nostettiin käytäntöpuheen yhteydessä usein esiin. Lastensuojelun tutkimus on kansainvälisesti vilkasta ja alalla ilmestyy useita kansainvälisiä tieteellisiä lehtiä. Kansainväliset tutkimukset ja kontaktit avaavat silmät huomaamaan ilmiöitä, joita omasta kontekstista käsin voi olla vaikeaa havaita. Yliopistoissa todettiin, että kansainvälinen tutkimusverkosto on vahva ja aktiivinen, mutta käytäntötutkimuksen puolella kansainvälisyyttä toivottiin lisää. Katsottiin, että suomalainen palvelujärjestelmä tarvitsee uusia innovaatioita ja menetelmiä ulkomailta, missä niitä on kehitetty ja tutkittu kotimaata enemmän. Kansainväliset erot erilaisten käytäntöjen soveltamisessa ja näiden vertailu keskenään koettiin antoisaksi ja toisaalta huomautettiin, että erot palvelujärjestelmissä ja käytäntöjen merkityksissä olisi välttämätöntä tuntea monikulttuurisessa yhteiskunnassa. Ulkomailta tuotujen menetelmien soveltamiselle asetettiin kuitenkin tiettyjä varauksia.

Haasteensa menetelmien tuonnille tuovat kansainvälisesti erilaiset järjestelmät, joihin myös politiikkamuutokset vaikuttavat. Suomen järjestelmässä erityistä ovat esimerkiksi sijaishuollon laitosten avoimuus, mikä hämmästyttää usein ulkomaalaisia vieraita. (H21. Nuorten Ystävät 31.1.2011)

Huomio laitoshuollon kansainvälisistä eroista korostaa kansainvälisen vertailun merkitystä. Laitoshuoltopainotteisuudesta kritiikkiä saanut Suomi saattaisikin kansainvälisessä vertailussa profiloitua avointen ja kodinomaisten laitosten maana. Lapsiasiavaltuutettu nostikin haastattelussa esiin kokemuksensa Ruotsissa, jossa paikallinen lapsiasiavaltuutettu joutuu toistuvasti reagoimaan ruotsalaislaitosten eristämisen- ja rajoittamistoimenpiteisiin. Tämä herättää kysymyksen siitä, ovatko sikäläiset laitokset ehkä kontrollikeskeisempiä kuin suomalaiset.

LASTENSUOJELUTUTKIMUKSEN METODOLOGISET ERITYISPIIRTEET

Lastensuojelututkimuksessa käsitellään usein teemoja, jotka ovat arkaluonteisia tai yhteiskunnassa jopa tabuiksi luokiteltavia, eettisesti haastavia ja herkkiä aiheita. Tutkimusteemojen arkaluonteisuus kumpuaa suoraan lastensuojelutyön sisällöstä, joka jo ensimmäisessä luvussa todettiin luonteeltaan ongelmalähtöiseksi ja eettisesti haastavaksi. Lasten pahoinpitelyn, seksuaalisen hyväksikäytön, hoidon laiminlyönnin, lapsiköyhyyden, rikollisuuden ja päihteiden kaltaiset tutkimusaiheet toistuvat lastensuojelututkimuksissa ja edellyttävät tutkijalta ammatillisesti reflektointia otetta sekä kykyä käsitellä koskettavia aiheita. Fokusryhmähaastatteluissa ongelmallisimmaksi ei kuitenkaan mielletty tutkimusaiheiden arkaluonteisuutta, vaan keskusteluissa nostettiin toistuvasti esiin tutkimusaineiston saannin vaikeus. Aineistojen saatavuuden hankaluuden teema kiinnittyi jopa 25 aineistokohtaan ja mainittiin useimmin lastensuojelututkimuksen kehittämisen kohteeksi.

Tutkijoiden tie tutkimusaineistojen - kuten asiakkaiden ja dokumenttien – äärelle on tehty äärimmäisen vaikeaksi lastensuojelussa. Eettiset kysymykset on toki huomioitava, mutta miten päin? Onko eettistä se, että jätetään tutkimatta niinkin yhteiskunnallisesti merkittävää seikkaa kuin lastensuojelun lapsia. (H5. Tampereen yliopisto 17.6.2010)

Edellisessä sitaatissa eettisyyttä haastetaan myös toiseen suuntaan eli pohtimaan sitä, onko eettisesti hyväksyttävää jättää tutkimatta lastensuojelua. Samanlaiseen eettiseen punnintaan kehottavat myös **Klaus Mäkelä** (2006) ja **Matti Wiberg** (2006) yhteiskuntatieteellisen tutkijan ammattietiikkaa koskevassa teoksessa. Sosiaalitieteellisen tutkimuksen on pelätty eettisen keskustelun myötä kaventuvan ja arkaluonteisten aiheiden tutkimuksen estämisen on pelätty aiheuttavan uusia eettisiä ongelmia (Mäkelä 2006, 360–362). Wiberg (2006, 270) huomauttaa, että hylkäämisvirhe eli yhteiskunnallisesti tarpeellisten asioiden tutkimatta jättäminen, on yhtä lailla eettisesti kestävä. Sosiaaliryönteilyn ja erityisesti lastensuojelun tutkimuksessa on suuria aukkoja, joiden tutkimus on eettisesti toteutettavan lastensuojelutyön kannalta aivan välttämätöntä.

Lastensuojelussa tietosuojaan liittyy myös vallankäyttöä silloin, kun lapsen oikeutta osallistua tutkimukseen rajoitetaan suojelun nimissä. Tutkijat kysyvät, onko meillä uskallusta purkaa rakenteita, joilla lasten yksityisyyttä peitellään ehkä liikaakin. Tutkijoilla oli katkeriakin kokemuksia tutkimusenteon vaikeutumisesta erilaisten tutkimuslupaprosessien ja ”portinvartijoiden” johdosta. He ymmärsivät hyvin tutkimuslupaprosessien raskauden eettiset perusteet, mutta toiveita niiden keventämisestä esitettiin lähes jokaisessa haastattelussa. Haastateltavat olivat aidosti huolissaan tutkimusten esteistä. Haastatteluissa kerrottiin jopa tutkimushankkeiden viivästymisestä kohtuuttomien lupaprosessien viidakossa.

Lupamenettely lastensuojelututkimuksen poikkitieteellisen tutkimuksen mahdollistamiseksi tulee tehdä toimivammaksi: tällä hetkellä tutkimuslupien järjestämiseen menee kohtuuton aika ja työmäärä. Tähän ongelmaan – tiedonsaannin vaikeuteen – törmätään poikkitieteellisessä tutkimuksessa jatkuvasti. (H9. HUS 10.9.2010)

Tutkimuslupien saaminen lastensuojelututkimuksen tekemiseksi on pitkä ja monimutkainen prosessi. Toisaalta tämä on hyvä, koska on tärkeää suojella ihmisten yksityisyyttä, mutta tutkimuksen toteuttamista se toisinaan vaikeuttaa. (H19. SOS-Lapsikylä 17.12.2010)

Tutkimuslupamenettelyn kankeus vaikeutti erityisesti monitieteisiä tutkimushankkeita, joissa pyrittiin yhdistämään erilaisia – tavallisesti terveydenhuollon ja sosiaalihuollon – rekistereitä. Tutkimusaineistojen saatavuuden vaikeus rokottaa myös seurantatutkimusten tekoa, eikä edes lasten sijaishuoltoa järjestävissä järjestöissä pystytty seuraamaan, mitä asiakkaille sijoituksen jälkeen tapahtui. Tämä tieto oli yksittäisten erillistutkimusten ja kotiutuvien nuorten vapaaehtoisuuden varassa. Hämmennystä herättivät tilanteet, joissa tutkimuslupan saanti estyi jostakin syystä – esimerkiksi huostaan otettujen lasten huoltajien tavoittamattomuuden vuoksi, jolloin heiltä ei voitu saada suostumusta tutkimuksen tekoon.

On ymmärrettävää, jos vanhempi kieltäytyy, ettei tutkimusta silloin tehdä, mutta jos syynä vanhempien luvan puuttumiseen on tavoittamattomuus, tutkimuksen kieltäminen tuntuu hämmäntävältä. (H16. Jyväskylän yliopisto 7.12.2010)

Turhauttavaksi koettiin toistuvat lupaprosessimenettelyt ja kysyttiin, eikö kertaalleen tutkittu ja luotettavaksi todettu tutkimusryhmä voisi kulkea kevennetyn lupamenettelyn läpi sen sijaan, että koko prosessi suoritetaan aina uudelleen. Toivottiin, että lupamenettelyä erilaisten rekistereiden välillä voitaisiin yhdenmukaistaa. Tällä hetkellä tutkimuslupahakemusten protokollat, käsittelyjärjestys ja -aikataulut vaihtelevat kunnittain, organisaatioittain ja rekistereittäin. Esimerkiksi Helsingin kaupungin sosiaaliviraston kehittämysyksikössä Helsingin kaupungin tutkimuslupamenettelyä kuvattiin tutkijajäytävälliseksi, joskin tarkasti valvotuksi.

Tiedon saatavuus lastensuojelun tutkimuksen tekemiseksi on tarkoin säädeltyä, mutta haastateltavien tuntuman mukaan ilmapiiri Helsingin kaupungilla on ollut tutkijajäytävällinen jo pitkään. Erityisesti lastensuojelun tutkimukseen asenne on ollut myönteinen. Helsingin kaupungilla on kuitenkin tarkennettu lupamenettelyitä perustamalla eettinen toimikunta, jossa tutkimuslupahakemuksia tarvittaessa tarkastellaan. (H8. Helsingin kaupunki 7.9.2010)

Helsingin kaupungin kehittämiskonsultit huomauttivat, että valtaosa tutkimuslupahakemuksista koskee alemman tutkintotason opinnäytetöitä ja yliopistotason tutkimuslupahakemuksia tulee vain harvoin. Aineistonhankinnan hankaluuteen eivät kuitenkaan vaikuttaneet vain tutkimuslupaprosessit, vaan myös kentän sosiaalityöntekijöiden haluttomuus osallistua tutkimuksiin avainhenkilöinä.

Tehdyt pilotit ja selvitystutkimukset, vaikka suppeita ovatkin, osoittavat jo sen, miten vaikeaa tietoa on saada ja miten arvokasta se löytyessään on. Aineistot supistuvat usein hyvin pieniksi, jolloin niistä ei tilastollisesti voi lausua yhtään mitään. Laadullisesti on taas hyvin vaikeaa päästä asiakkaiden oman tiedon äärelle: Johanna Korpinen lähetti tutkimuksessaan 200 kirjettä, joiden tuloksena oli 12 haastattelua ja 15 haastateltavaa. Osalle sosiaalityöntekijöistä kynnys asiakkaiden kutsumiseksi tutkimukseen oli huomattavan korkea. (H5 Tampereen yliopisto 17.6.2010)

Sosiaalityöntekijöitä tarvitaan avainhenkilöiksi erityisesti silloin, kun tavoitteena on tavata asiakkaita tutkimuksen tiimoilta. Omakohtainen kokemukseni sosiaalityön väitöskirjantekoajalta oli, ettei yhdestäkään Helsingin sosiaalitoimistosta löytynyt halukasta avainhenkilöä väitöskirjani tueksi, kun tavoitteenani oli haastatella rikoskäyttäytymisen vuoksi lastensuojelun asiakkaana olevia alle 15-vuotiaita nuoria. Fokusryhmähaastatelussa sosiaalityöntekijöiden haluttomuus kutsua asiakkaita tutkimukseen herätti kysymyksen jopa siitä, estetäänkö heidän osallistumisensa tutkimukseen hallinnon puolelta. Selitystä haettiin myös sosiaalityöntekijöiden kiireestä. Miettimisen arvoinen asia onkin, miten sosiaalityöntekijöiden osallistumismotivaatiota voitaisiin lisätä. Tätäkin keskusteluissa pohdittiin.

Tutkimuksen hyöty tulee selittää tahoille, joiden kanssa tutkimusta tehdään, jotta heidät saataisiin mukaan tutkimusten tiedonkeruuseen. Tutkimuksen tulosten hyödyt tulee selittää myös tutkimuksen kohteille, jolloin tutkimukseen osallistuminen koetaan mielekkäämmäksi kuin silloin, kun tietoa tuotetaan vain tiedon vuoksi. (H13. Sosiaalialan osaamiskeskusten lasu-verkosto 11.11.2010)

Tiedon tuottaminen vain tiedon vuoksi on lause, joka kiteyttää lastensuojelututkimuksen ominaispiirteen – tiedon vahvan kytköksen käytäntöön ja tiedon hyötyarvoon. Keskusteluissa kuitenkin usein todettiin, että tutkimusta lastensuojelusta tulee tehdä myös tieteellisistä lähtökohdista käsin, perustiedon ja ymmärryksen lisäämiseksi sosiaalisten ongelmien ilmiöistä.

YHTEENVETO LASTENSUOJELUTUTKIMUKSEN OMINAISPIIRTEISTÄ

- Spesifisti lastensuojeluun kohdennettua tutkimusta tehdään tarpeisiin nähden liian vähän
- Lastensuojelututkimus on hajanaista, sirpaleista ja koordinoimatonta tutkimusaiheiltaan ja organisoinniltaan
- Lastensuojelutilastojen ja muiden rekistereiden puutteet ja karkeus vaikeuttavat tutkimus-, kehittämis-, vaikuttamis- ja käytännön lastensuojelutyötä
- Valtakunnallisiin lastensuojelutilastoihin tulee tilastoida lastensuojelutarpeen syyt
- Lastensuojelututkimukselle leimallista on käytäntöläheisyys
- Lastensuojelututkimuksen monitieteisyyttä ja kansainvälisyyttä tulee edistää
- Tutkimuksessa välttämättömien aineistojen saatavuutta tulee lupamenettelyin helpottaa

6 LASTENSUOJELUN TUTKIMATTOMAT AIHEET

TEOREETTINEN JA KÄSITTEELLINEN LASTENSUOJELUTUTKIMUS

Koska lastensuojelun käsitteellinen hämäryys ja hajautuneisuus vaikuttivat jatkuvasti keskusteluiden sisältöihin, nostan teoreettisen ja käsitteellisen tarkastelun yhdeksi tärkeimmistä kehittämisen alueista, vaikkei sitä keskusteluissa aina mainittukaan. Lastensuojelututkimuksessa lastensuojelun käsitteen teoreettinen purkaminen on ollut vähäistä (Eronen 2007, 5). Fokusryhmähaastatteluissa tämä käsitteellinen määrittelemättömyys aiheutti ongelmia niin lastensuojelututkimuksesta kuin huostaanotto-tutkimuksesta puhuttaessa. Kappaleessa *Käytännön ja kansainvälisyyden kysymykset* käsiteltiin lastensuojelututkimuksen tiivistä kytkeytymistä lastensuojelun sosiaalityön käytäntöön. Keskusteluissa lähestymistapa tulkittiin väistämättömäksi, mutta sitä myös problematisoitiin. Kritiikki ulottui useaan suuntaan. Yhtäältä lastensuojelua ei haluttu tulkita vain institutionaalisen ja lakisääteisen lastensuojelun sosiaalityön ilmiönä. Toisaalta lastensuojelun ilmiöille – olivat ne käytännönläheisiä tai eivät – vaadittiin teoreettisempia lähestymistapoja, joiden analyttinen taso on ikään kuin käytäntöä abstraktimmalla tasolla. Kolmanneksi painotettiin niin laadullisen kuin määrällisen perustiedon välttämättömyyttä. Tärkeäksi todettiin myös lastensuojelun määrittelemisen ja ne käsitteet sekä teoreettiset selitysmallit, joita lastensuojelututkimuksessa käytetään (myös Eronen 2007, 5). Akateemisen lastensuojelututkimuksen kiinnittyminen käytäntöön ja sen järjestelmiin sai arvostelua lähinnä yliopistohaastatteluissa.

Lastensuojelututkimusta tehdään helposti järjestelmän näkökulmasta lähtien, eikä niinkään pohdita sitä, mitkä ovat itse tutkimuksen käsitteet ja ilmiöt, jotka voisivat löytää käsitteensä jostain aivan muualta kuin lastensuojelun järjestelmästä. Lastensuojelututkimuksella ei ole varsinaisesti omaa teoriaa eikä sellaisia ole kehitteilläkään. (H5. Tampereen yliopisto 17.6.2010)

Lastensuojelujärjestelmän näkökulmasta kirjoitin edellä lastensuojelun käytäntöjen, palvelurakenteen ja -prosessin yhteydessä, mutta puheenvuoroissa, joissa käytäntönäkökulmaa kritisoitiin, peräänkuulutettiin myös rakenteiden tutkimusta yhteiskuntatieteellisestä näkökulmasta. Eräs tämän kritiikin ulottuvuus oli huoli yhteiskuntatieteellisen ja sosiaalisen ulottuvuuden katoamisesta ja ongelmien individualisoitumisesta.

Lastensuojelun sosiaalityössä herää kysymys siitä, onko ymmärrys yleisestä ja yhteiskunnallisesta katoamassa. (...) Tämä ymmärrys on kadonnut niin päättäjiltä kuin työntekijöiltä ja ongelmat siirtyvät yksilöiden ongelmiksi. Sosiaalinen häviää yhteiskunnallisena ulottuvuutena. Tähän tilanteeseen tulisi puuttua koulutusjärjestelmien tasolla ja lisätä tutkintovaatimukseen yhteiskunnallista kirjallisuutta ja opetusta. Yltiörelativistisuus, konstruktionistisuus ja reflektiivisyys ovat käsitteitä, jotka hallitsevat opiskelijoiden kirjallisuutta tällä hetkellä. Samalla katoaa kyky kontekstoida tapahtumia menneisyyteen: ihmisiltä katoaa historia, eikä nykypäivän ilmiöiden kehitysuonteita enää ymmärretä. (H22. POSKE Pohjois-Pohjanmaa 1.2.2011)

Edellisessä sitaatissa yleisen ja yhteiskunnallisen ymmärryksen katoamisesta vastuutaan koulutusjärjestelmää ja opiskelijoille osoitettu kirjallisuus saa osakseen kritiikkiä. Toisessa haastattelussa lastensuojelun yliopisto-opetuksesta vastaava opettaja tosin huomautti, että kirjallisuuden haaliminen opiskelijoiden käyttöön on työläs urakka, joka aloitetaan niin ajoissa, ettei ajankohtainen tutkimus välttämättä ehdi opetusvaatimuksiin. Opiskelijoiden tilanne puhutti osallistujia myös muissa haastatteluissa, joissa huoli opiskelijoiden käsitteellisen ja teoreettisen osaamisen puutteesta kytkettiin myös lastensuojelun käytännön ja lainsäädännön väliseen suhteeseen.

Lastensuojelun oikeudellistuminen on ollut viime vuosina näkyvää, kun oikeustieteiden sisään on rakentunut uusi haara – lasten oikeudet. Lastensuojelun kenttä on muuttunut myös siinä suhteessa, että lakisääteline määrittely on selvästi lisääntynyt ja erilaiset lakisääteline tehtävät raamittavat paitsi lastensuojelun käytäntöä myös tutkimusteemoja. Viime vuosina on ollut toisinaan havaittavissa, että lastensuojelulaista on tullut ikään kuin lastensuojelun teoria, jonka avulla kehystetään tutkimusaiheet ja josta poimitaan tutkimuksessa sovellettavat käsitteet. Tämä ilmiö korostuu erityisesti opinnäytetöissä: opiskelijat eivät laajenna keskustelua lainsäädäntöä laajempaan viitekehykseen. (H7. Itä-Suomen yliopisto 27.8.2010)

Taipumus ottaa lastensuojelun käsitteet lainsäädännöstä ilmentää lastensuojelun vahvaa käytäntökytköstä sekä ohjausta, jossa lastensuojelu toimii. Lainsäädännön, normien ja etiikan välisiä suhteita tulisi lastensuojelukysymysten lisäksi käsitellä myös muiden sosiaalityössä kohdattavien ilmiöiden yhteydessä. Perustutkimuksen arvo tulee esiin silloin, kun soveltavia tutkimus- tai kehittämissuunnitelmia perustetaan. Se on välttämätöntä myös opetuksen, vaikuttamistyön ja jatkotutkimusten kannalta. Eniten teoreettista ymmärrystä tarvitaan kuitenkin käytäntöjen kehittämisessä, sillä ilman käsitystä ilmiöiden taustalla vaikuttavista mekanismeista tai ilmiöiden rakenteesta käytäntöjen perusteet ovat heikot. **Roy Bhaskar** (1978, 191) on **Immanuel Kantia** mukaillen todennut, että teoria ilman kokemusta on tyhjää, mutta kokemus ilman teoriaa on sokeaa. Saman sitaatin voisi kääntää käytännön kielelle: teoria ilman käytäntöä on tyhjää, mutta käytäntö ilman teoriaa on sokeaa. Teoreettisen tutkimuksen arvo paitsi itsessään myös käytännölle tulisi tunnustaa soveltavien tieteiden kentällä. Tästä johtuen teoreettista tutkimusta lastensuojelussa tulisi resursoida tuntuvasti aiempaa enemmän.

”VAIKUTTAVUUS ON IKUISUUSTEEMA” - LASTENSUOJELU-TOIMENPITEIDEN VAIKUTUKSET IHMISEN ELÄMÄNKULKUUN

Niin fokusryhmähaastatteluissa, sähköpostivastauksissa kuin verkostokeskustelussa vaikuttavuuden tutkimuksen välttämättömyys toistui. Vaikuttavuuden tutkimus on ollut suosittua lähes kaikilla tieteen- ja yhteiskunnallisen toiminnan alueilla jo pari vuosikymmentä. **Marketta Rajavaara** (2007) liittyy vaikuttavuuden (*effectiveness*) käsitteen yhteen arvioinnin (*evaluation*) kanssa, joiden kansainväliset juuret ulottuvat 1900-luvun alun Yhdysvaltoihin asti (mt., 39–40, myös Eräsaari ym. 1999). Arviointi- ja vaikuttavuustutkimus rantautuivat Suomeen kuitenkin vasta 1990-luvun puolella, jonka jälkeen niiden suosio on ollut tuntuva. Esimerkiksi Stakesiin (nykyinen Terveyden ja

hyvinvoinnin laitos) perustettiin vuonna 1997 erityinen sosiaalipalvelujen arviointikeskus FinSoc, jonka tehtävänä oli edistää arviointimenetelmien tuntemusta ja arviointitiedon käyttöä sosiaalipalveluissa (<http://groups.stakes.fi/FINSOC/FI/index.htm>). Sosiaali- ja terveydenhuollon vaikuttavuuden tutkimus on nostettu myös yhdeksi nykyisen hallitusohjelman osaksi (Pääministeri Jyrki Kataisen... 2011, 60). Lastensuojelun alalta on ilmestynyt vaikuttavuutta koskeva väitöskirja (Rousu 2007). Vaikuttavuuden arviointia vaikeuttaa se, että sekä vaikuttavuuden että arvioinnin määritelmät ohjautuvat ulkoa – ja usein määrittelijän arvoista ja asenteista – käsin (Rajavaara 2007, 200). Haastatteluissa tämä käsitteen ongelmallisuus tiedostettiin.

Vaikuttavuus on ikuisuusteema, jota on hyvin vaikeaa tutkia ja arvioida. Mittaritahan muuttuvat sen mukaan, mikä onnistumiseksi katsotaan. Pannaanko painoa ulkoisille suorituksille vai lapsen kokemukselle. (H17. Pesäpuu 8.12.2010)

Haastattelutilanteissa tarkasteltiin vaikuttavuutta yleensä useasta näkökulmasta. Keskustelun sisältö muuttui paljonkin riippuen siitä, painotettiin menetelmien vaikuttavuutta, kustannusvaikutuksia, laadun arviointia vai ehkäisevän työn vaikutusta. Joissakin haastatteluissa nostettiin esiin myös lapsen hyödyn ja kokemuksen merkitys sekä lastensuojelutoimien mahdolliset negatiiviset vaikutukset ja niiden tutkimus. Pitkittäisseurannan – mitä lapsille kuuluu kolmekymmenvuotiaina – merkitystä korostettiin myös, mutta edellisessä luvussa kuvattu aineiston saatavuuden vaikeus muodostui esteeksi kattavan seurannan toteuttamiselle. Seurantatutkimuksen tarve olikin yhdessä vaikuttavuus-, kokemus- ja käytäntöjen tutkimuksen kanssa yksi yleisimmin mainittuja tutkimuksentarpeita, joskin se kulki aina rinnakkain vaikuttavuuden kanssa.

Vaikuttavuuden tutkimuksen työläys ja vaikeus mainittiin usein ongelmaksi sen toteuttamisessa. Ihmiselämän kokonaisuuden vangitseminen arvioinnin kohteeksi miellettiin mahdottomaksi tehtäväksi. Yhdessä haastattelussa oli selkeästi mietitty keinoja menetelmien vaikuttavuuden tutkimukselle ja se kytkettiin vahvasti suunnitelmalliseen työotteeseen, hoito- ja kasvatussuunnitelmien päivittämiseen ja onnistumisten mekaniikoiden arviointiin.

On saatava tutkimustietoa siitä, mitkä avohuollon ja sijaishuollon menetelmät edesauttavat suunniteltujen tavoitteiden saavuttamista. Lähteenä tällaisen tutkimuksen toteuttamiselle voisivat olla asiakassuunnitelma-asiakirjat: miten näihin on kirjattu tavoitteet, menetelmät ja näiden arviointi sekä arvioinnin ajankohta, ja näkyykö seuraavissa suunnitelmissa asiakkuuden kehityskaari ja se, että on arvioitu. (H19. SOS-Lapsikylä 17.12.2010)

Edellisessä sitaatissa vaikuttavuus ja siinä onnistuminen tai epäonnistuminen kytkettiin välittömästi menetelmiin, suunnitelmallisuuteen ja asiakkuuden jatkuvuuteen. Nämä tekijät ovat kuitenkin vain yksi ulottuvuus vaikuttavuuden kentällä ja asiakassuunnitelmien määrällinen sekä laadullinen kirjo jopa saman organisaation sisällä suuri.

Kustannusvaikutusten selvittäminen oli aihe, joka aiheutti eniten keskustelua ryhmissä. Lastensuojelun kustannusvaikutusten tutkimus on lisääntynyt sen jälkeen, kun sijaishuollon paisuminen on kasvattanut kuntien menoja yli sietokyvyn. Kuntasektorin edustajat kuvailivat, kuinka kustannusvaikutukset ja palvelurakenne kulkevat käsi kädessä ja toisaalta noidankehässä.

Kierrettä, jossa kustannukset jatkuvasti nousevat palvelurakenteen takapainottuneisuuden vuoksi, on hyvin vaikeaa pysäyttää. Esimerkiksi Turun kaupungilla vallitsee tilanne, jossa kustannuksista 14 % kohdentuu avohuoltoon, jossa kuitenkin on 80 % lastensuojelun asiakkaista, kun taas sijaishuoltoon joudutaan ohjaamaan 86 % resursseista 20 % asiakasryhmän käyttöön. (H11. KASTE Remontti & Turun kaupunki 30.9.2010)

Kierteen purkaminen koettiin vaikeaksi osin juuri vaikuttavuustutkimuksen puuttumisen vuoksi. Kun tietoa ennaltaehkäisevän lastensuojelun tehokkuudesta ei ole, ei siirtoja palvelurakenteessa uskalleta tehdä. Kustannusvaikutuksista ei puhuttu vain konkreettisten esimerkkien kautta, vaan myös vaikuttamisen näkökulmasta. Päätäjille raha ja numerot ovat kouriintuntuvia osoituksia tilanteen vakavuudesta tai myönteisyydestä. Kustannusvaikutusten tutkiminen koettiin perusteluista huolimatta jollain tapaa hankalaksi, ikään kuin asian tutkiminen vaatisi erityistä uskallusta.

Lastensuojelun kustannusvaikuttavuutta tulee uskaltaa tutkia. (...) Puheet lastensuojelun kansallisesta hätätilasta jäävät kuulematta. Samalla taloudellinen panostus lastensuojeluun on huomattavaa ja tulisi tarkastella, onko siellä mahdollisesti kohteita, joissa rahaa menee hukkaan. Menevätkö resurssit oikeisiin kohteisiin? (H20. SONet Botnia & Pohjanmaa 25.1.2011)

Lastensuojelussa – kuten sosiaalityössä laajemmin – tulisi ymmärtää, että päätöksentekijöihin puhe kustannusvaikutuksista tehoaa ja sitä kuullaan. Siksi toimintamallien ja toimenpiteiden vaikuttavuutta tulee tutkia myös kustannusten näkökulmasta ja järjestelmää rakennetasolta. (H13. Sosiaalialan osaamiskeskusten lasu-verkosto 11.11.2010)

Kustannusvaikutuksen tutkimus aiheutti myös kritiikkiä. Kriittiset kommentit koskivat lastensuojelun vapaa- ja vastentahtoisuutta, mikä tekee markkinalogiikan soveltamisen vaikeaksi. Lisäksi pelättiin kustannusajattelun ohjaavan lastensuojelutyötä liikaa muiden tekijöiden, kuten työn laadun, lasten kokemusten tai pitkäaikaisvaikutusten jäädessä vähälle huomiolle. Vastausta vaille on myös kysymys siitä, kuka viime kädessä on lastensuojelun asiakas silloin, kun kustannukset lankeavat maksettaviksi – palveluntuottaja, palvelunostaja vai asiakas?

Kustannusvaikutusten lisäksi korostettiin laadun arvioinnin vertailua erityisesti erilaisissa instituutioissa. Huomionarvoista on, että esimerkiksi koulupuolella laadun arviointi on pitkällä opetuksen arviointineuvoston, opetushallituksen, kouluterveyskyselyn ja PISA-tutkimuksen kautta. Erilaisten instituutioiden vertaileva arviointi nostettiin esiin keinona löytää toimivia käytäntöjä lastensuojeluun.

Vaikuttavuus- ja vertailututkimuksia tehdään aivan liian vähän. Eri instituutioiden vaikuttavuutta ja niiden vertailua olisi tarpeellista tehdä. Hyviä käytäntöjä saataisiin näin jaettavaksi. (H18. PELA 13.12.2010)

Mitä tarkoitettiin vaikuttavuudella, kun siitä puhuttiin? Keskusteluissa käytettiin esimerkiksi ”onnistumisen” ja ”lapsen hyödyn” käsitteitä vaikuttavuuden yhteydessä. Useimmiten katsottiin, että vaikuttavuutta voidaan mitata vain seurantatutkimuksen avulla – ja tätä menetelmää lastensuojeluun yleisesti vaadittiin. Seuraamalla asiakkaan elämäntulkua riittävän pitkälle voidaan tarkastella, millaisiin uumiin yksilön elämäntulkku interventioiden jälkeen asettuu. Vain yhdessä haastattelussa mainittiin *evidence*

based -käytännöt, joilla tarkoitetaan tutkittuun tietoon perustuvien menetelmien käyttöä sosiaalipalveluissa. Kritiikkiäkin suomalaiskeskustelussa herättänyt paradigma on lähtöisin Iso-Britannian Campbell-organisaatiosta, jonka tavoitteena on kerätä systemaattisesti ja maailmanlaajuisesti tietoa toimiviksi todistetuista menetelmistä opetuksen, rikosentorjunnan, oikeuden ja sosiaalipalveluiden hyödyksi (<http://www.campbellcollaboration.org/>). Kyseinen keskustelu oli ainoa, jossa puhuttiin myös toimenpiteiden mahdollisista negatiivisista seurauksista.

Interventioiden tavoista ja muodoista tulee tehdä tutkimusta, sillä toimenpiteet voivat johtaa myös asiakkaiden leimautumiseen ja toivottua huonompaan tulokseen. (H12. Turun yliopisto, usea taho, 1.10.2010)

Tällaiseen kriittiseen tarkasteluun haastettiin myös Pohjanmaan lastensuojelupäälliköiden haastattelussa, jossa kysyttiin suoraan, uskalletaanko lastensuojelussa hajottaa vanhoja toimintarakenteita ja -tapoja. Tästä vaikuttavuuden, hyödyn ja onnistumisen teknirationaalisesta tiedonintressistä on luontevaa siirtyä toiseen keskusteluissa yleisimmin mainittuun tutkimuksen aukkoon - kokemustiedon puutteeseen.

KOKEMUSTIEDON TARVE

Kokemustiedon puute koettiin keskeiseksi lastensuojelututkimuksen katvealueeksi. Se mainittiin aineistossa lähes yhtä usein kuin vaikuttavuuden tutkimuksen puute. Kokemustiedolla tarkoitettiin eri osapuolten – lasten, vanhempien, sisarusten tai työntekijöiden – kokemuksia, joista lasten kokemusten tutkimusta painotettiin useimmin. Se, mitä kokemuksia haluttiin tutkia, vaihteli jonkin verran. Osa haastatelluista korosti kokemustiedon merkitystä lastensuojelun menetelmien ja toiminnan kehittämisen näkökulmasta.

Kokemusperäinen tieto erityisesti vaikuttavuuden näkökulmasta on tutkimusteema, jota todella tarvitaan ja joka hyödyttäisi myös oman organisaation näkökulmasta työskentelyn ja toimintatapojen kehittämistä. Edellä mainitun tutkimusteeman voi kääntää myös niin päin, että vaikuttavuuden tutkimus kokemuksellisesta – ja erityisesti asiakasperäisestä – näkökulmasta olisi välttämätöntä. (H20. SONet Botnia & Pohjanmaa 25.1.2011)

Kokemustiedon tarve liitettiin siis menetelmien vaikuttavuuden kehittämiseen. Haastattelussa, josta edellinen sitaatti on, haastettiin kokemusten tutkimusta myös siitä näkökulmasta, ovatko lastensuojelussa toteutetut toimenpiteet lainkaan sitä, mistä asiakkaat kokevat hyötyvänsä - vai ”pannaanko palvelupyörä pyörimään”.

Uskalletaanko miettiä, voisiko tämän rahan käyttää tämän lapsen kohdalla toisin ja mitä siitä seuraisi? Uskalletaanko tätä kysyä suoraan esimerkiksi perheeltä itseltään sen sijaan, että nopeasti arvioidaan tilanne, määritellään tarpeet ja pannaan palvelupyörä pyörimään? Uskalletaisiinko olla tekemättä mitään ja vain kuunnella asiakkaita ja mitä tästä seuraisi? (H20. SONet Botnia & Pohjanmaa 25.1.2011)

Asiakkaiden – niin lasten kuin vanhempien – kokemukselle annettiin osassa keskusteluista suuri painoarvo palveluiden kehittämisessä ja kyseenalaistettiin samalla, perus-

tuvatko nykyiset lastensuojelun työkäytännöt asiakkaiden kokemusmaailman kannalta merkityksellisiin tekijöihin. Kiinnostavaa on, että kuulemista haastetaan seikkana, jota sosiaalityössä ei ”uskalleta” tehdä – aivan kuin lastensuojelussa ilmeni rohkeuden puute uuteen ajatteluun. Keskustelusta jäi puuttumaan idea siitä, kenen tulisi tehdä rohkea aloite käytäntöjen muuttamiselle: yksittäisen työntekijän, esimiesportaan, kuntapäätäjien vai valtiohallinnon.

Kokemusten tutkimusta ei haluttu kuitenkaan vain palveluiden kehittämisen näkökulmasta, vaan tärkeänä pidettiin myös erityisesti lasten kokemusten tutkimusta köyhyydestä, huono-osaisuuden ylisukupolvisuudesta, yksinhuoltajuudesta ja yksinkertaisesti lastensuojelulapsen arjesta. Haluttiin tietää, miten lapset kokevat lastensuojeluprosessin tai sijaishuollon arjen. Keskusteluissa kannettiin huolta siitä, että aikuiset ja viranomaiset saattavat tulkita tilanteita lasten puolesta, jolloin lapsen oma autenttinen kokemus jää tavoittamatta ja virhetulkintojen todennäköisyys kasvaa.

Kokemuspohjaista tietoa tarvitaan. Meillä ei ole kovinkaan paljoa tutkimuksia, joissa lasten oma ääni kuuluisi, eli joissa olisi suoraan haastateltu lapsia tai mietitty vaikkapa lastensuojelun laatukriteerejä lasten näkökulmasta. (H15. Lapsiasiavaltuutetun toimisto 7.12.2010)

Lapsiasiavaltuutettu huomautti, että esimerkiksi koulua koskevissa tutkimuksissa lasten kokemus hyvästä kouluympäristöstä ja -arjesta saattaa koostua täysin erilaisista kriteereistä kuin aikuisilla. Hän pohti myös laitoksessa asuvien huostaan otettujen lasten kokemuksia, joiden tutkimisen tärkeyttä korostettiin myös muissa haastatteluissa. Lasten ja nuorten kokemukset lastensuojelutoimenpiteistä voivat olla sellaisia, joita ei osata odottaa. Olen omassa tutkimuksessani havainnut, että murrosikäisillä tytöillä oli lastensuojeluprosessin eri vaiheissa voimakkaita kohtaamattomuuden kokemuksia viranomaisten puolelta (Pekkarinen 2006). Erityisesti nuorten kohdalla pohdittiinkin, otammeko heidän kokemuksiaan riittävän vakavasti.

Myös nuorten käyttämisestä tiedon tuottajina voisi saada aivan uutta näkökulmaa: ottavatko aikuiset nuoret vakavasti vai suhtaudutaanko heidän sanomisiinsa ja tekemisiinsä mitätöiden - jopa halventavasti? Nuorten tiedontuottamista varten tulisi myös kehittää menetelmiä. (H4. THL 14.6.2010)

Menetelmällinen kehittäminen olikin yksi kokemusten tutkimuksen ulottuvuus, johon haluttiin panostaa. Esimerkiksi Pohjanmaan maakuntien sosiaalialan osaamiskeskuksessa SONet Botniassa on kehitetty ns. Bikva-mallia asiakaslähtöisen arvioinnin suorittamiseen (Krogstrupp 2004). Lasten ja nuorten kokemusten tutkimuksen menetelmällistä kehittämistä haluttiin kehittää kuitenkin myös tutkimuksen näkökulmasta. Lasten haastattelun suurimmaksi esteeksi koettiin jo aiemmin mainitut lupamenettelyt ja ”portinvartijat”, jotka estivät lasten lähestymisen. Toteutuneista lasten ja nuorten tapaamisista haastateltavilla oli vain myönteisiä kokemuksia.

Kun haastattelua kuitenkin päästiin tekemään, se sujui yleensä hyvin. Hämmälinen ei törmännyt puhumattomuuden muuriin tai muihin vaikeuksiin lasten kanssa. Hän tapasi lapsia kahdesti, mikä helpotti haastatteluun liittävää jännitystä. Lapset ottivat tutkijan innostuneesti vastaan. (H16. Jyväskylän yliopisto 7.12.2010)

(...) kokemukset ovat olleet todella kannustavia. Lapset ovat suhtautuneet haastatteluihin vakavasti ja kokeneet ne tärkeiksi. Tieto, jota lapsilta saa, on ilahduttavan rikasta: jo pienetkin lapset pystyvät sanomaan, miksi heillä on edunvalvoja ja kertomaan, mikä edunvalvojan rooli on. Osa haastatteluisista on ollut suorastaan analyttisiä. (H23.Lastensuojelun edunvalvojahanke 2.3.2011)

Lasten ja nuorten kokemusten tutkiminen onkin väylä, jonka avulla saatetaan päästä vaikeaksi todetun vaikuttavuustutkimuksen emansipatorisille raiteille. Lastensuojeluprosessissa merkityksellisiä eivät kuitenkaan ole ainoastaan lasten ja nuorten kokemukset, vaan useassa haastattelussa korostettiin myös vanhempien näkökulmaa. Yhdessä haastattelussa mainittiin myös sosiaalityöntekijöiden kokemusten tutkimisen tärkeys.

KÄYTÄNTÖJEN, PROESSIN JA PALVELUJÄRJESTELMÄN TUTKIMUS

Lastensuojelun käytäntötutkimusta on pohdittu jo aiemmissa luvuissa ja se on eräänlainen kestoteema sosiaalialan tutkimuksissa. Käytäntöjen tutkimusta erityisesti menetelmien vaikuttavuuden näkökulmasta pidettiin vaikuttavuuden ja kokemusten tutkimuksen lisäksi hyvin tärkeänä tutkimuskohteena, joka liittyy edellisiin hyvin suorasti. Käytännöistä haluttiin tutkimusta niin yksittäisten menetelmien, asiakkaan prosessin ja palvelujärjestelmän näkökulmasta. Yhdistettäessä yksittäiset käytännöt asiakaspolun eri vaiheisiin, laajenivat tutkimuksen tarpeet tarkastelemaan koko asiakasprosessia jatkuvuutensa ja – erityisesti – katkoksineen. Näin lastensuojeluprosessin tutkimus laajeni käsittämään niin ehkäisevän lastensuojelun, asiakkaaksi valikoitumisen, asiakkaan henkilökohtaisen lastensuojelusuunnitelman, avohuollon tukitoimien, huostaanottokriteerien kuin sijais- ja jälkihuollon prosessien tutkimisen asiakkaiden polkuja seuraamalla. Keskustelussa todettiin myös, ettei asiakkuuden puuttuminen merkitse lastensuojelun tarpeen puuttumista.

Tärkeä ja kiinnostava näkökulma olisi katsoa, miten lastensuojelun asiakkaiksi valikoidutaan sekä miten lastensuojelun ongelmiksi tulkitut ilmiöt ilmenevät perheissä tai lapsuudessa, jotka eivät ole lastensuojelun piirissä. (H5. Tampereen yliopisto 17.6.2010)

Asiakkaaksi valikoitumisen jälkeen lastensuojeluprosessi etenee melko tiukassa lainsäädäntöohjauksessa. Vuonna 2007 asetetun lastensuojelulain vaikutuksista lastensuojeluprosessin toteuttamiselle ei kuitenkaan ole tutkimusta. Keskusteluissa nostettiin toistuvasti esiin huoli lastensuojeluprosessin pilkkoutumisesta ja katkoksista sekä siitä, millaisia vaatimuksia uusi laki asettaa sosiaalityön toteuttamiselle.

Lapsen kannalta olisi tähdellistä tarkastella, kuinka katkelmallista lapsen asiakkuuden polku on. Asiakassuunnitelmien tekeminen kovassa paineessa johtaa siihen, että pilkotusta ja osiin jaetusta prosessista tehdään entistään pilkkotumpi, jotta saadaan eristettyä ne alueet, jotka toimivat tehottomasti. Kun näin toimitaan, ei lapsen tai lapsen vanhempien prosessien kuljetukselle ole tilaa tai pysyvää henkilöä. (H22. POSKE Pohjois-Pohjanmaa 1.2.2011)

Lisäksi lastensuojelun prosessin pilkkoutumista tulee tutkia: mitä käytännössä tarkoittaa se, että lastensuojelun tehtävät siirtyvät prosessin eri vaiheissa eri työntekijöille ja mahdollisesti jopa eri instituutioihin. Olisi selvitettävä, miten tämä suhteutuu pysyvyyden tavoitteeseen. (H13. Sosiaalialan osaamiskeskusten LASU-verkosto 11.11.2010)

Ensimmäisessä sitaatissa lastensuojelun asiakasprosessien pilkkoutuminen liitetään sosiaalityön paineisiin ja tehokkuuden vaateisiin, jotka pakottavat poistamaan prosessista hitaudet tai kitkakohdat. Tulisi kuitenkin muistaa, että lastensuojelussa prosessit etenevät toisinaan hitaasti, eikä tuloksia synny. Kehitys voi kulkea paikoillaan tai jopa taantua.

On myös hyväksyttävä, että sosiaalialalla on ilmiöitä, jotka tapahtuvat hitaasti: lasten kanssa työskenteleminen vie työaikaa eikä ajalla mitaten vaikuta tehokkaalta. Tulosten saaminen voi kestää tai ei välttämättä tule edes mitattavalla tavalla esiin. Tällaiseen ei tunnu olevan aikaa tai ymmärrystä. (H17. Pesäpuu 8.12.2010)

Edellisissä sitaateissa mainittu lainsäädäntömuutos ja juridisoituminen edellyttäisivät myös lisätutkimusta. Yllä olevissa sitaateissa mainitaan myös ilmiö, joka useassa haastattelussa mainittiin – nimittäin asiakkuuksien siirtyminen instituutioista toiseen ja siihen liittyvät asiantuntija- ja ammattialojen väliset yhteydet. Professionien väliset raja- ja yhtymäpinnat erityisesti lastensuojelun ja lastenpsykiatrian, mutta myös psykologian, kasvatustieteiden ja oikeustieteiden välillä toistuivat lisätutkimusta edellyttävänä aiheena. Lastensuojelun ja lastenpsykiatrian rajapinnoista on käynnissä yhteinen kehittämishanke Turun lapsi- ja nuorisotutkimuskeskuksessa ja Turun ammattikorkeakoulussa. Lastenpsykiatrian ja lastensuojelun yhteistä työkenttää ei pidetty vain yhteispelinä, vaan jopa kiistakenttänä. Näkemykset instituutioiden välisistä suhteista vaihtelivat sen mukaan, olivatko äänessä lastensuojelun vai lastenpsykiatrian asiantuntijat.

Usein kyse on samoista lapsista ja lastenpsykiatriset oireet ovat usein lähtöisin sosiaalisista ongelmista ja hyvinvoinnin puutteista. Lastensuojelusta kuitenkin herkästi lähetetään lapsia lastenpsykiatriaan, vaikka lapsia voisi auttaa myös sosiaalihuollon palveluin. Lastenpsykiatriassa taas oletetaan, että lastensuojelulliset ongelmat ovat poistuneet, ennen kuin hoitoa voidaan antaa. (H12. Turun yliopisto (usea taho) 1.10.2010)

Myös lastenpsykiatrian ja lastensuojelun rajapinnat edellyttävät tutkimusta: käytännössä lastensuojeluun tullaan usein psyykkisten ongelmien vuoksi, mutta onko lastensuojelu – etenkin huostaanotto – tarkoituksenmukainen tapa auttaa näitä lapsia? (H6. KASTE Kehrä24.8.2010)

Erikoissairaanhoidon ja lastensuojelun väliset ristiriidat ovat käytännössä ilmeisiä: toisinaan vaikuttaa siltä, että toimenpiteillä pyritään lapsi- ja nuorisopsykiatrian kustannussäästöön siirtämällä asiakkaita lastensuojeluun. Näiden sektoreiden välisiä suhteita tulisi selkiyttää ja tarkastella sitä, kuinka paljon lastensuojelulta ”tilataan” toimenpiteitä psykiatrian puolelta. (H20. SOnet Botnia & Pohjanmaa 1.2.2011)

Ensimmäisen sitaatin keskustelussa oli läsnä pitkään lastenpsykiatriassa toiminut asiantuntija ja kahdessa myöhemmässä sosiaalityön asiantuntijoita. Lastenpsykiatrian ja lastensuojelun välisestä hankauksesta mainittiin myös muissa haastatteluissa ja se nousikin yhdeksi kriittisimmistä lastensuojelututkimuksen katvealueista. Myös *LasTut*-verkoston ulottamista lastenpsykiatrian puolelle toivottiin. Sijaishuoltoa tarjoavat järjestöt kuten SOS-Lapsikylä ja Pelastakaa Lapset nostivat esiin myös psykiatrasta tukea antavien lastensuojelulaitosten tai -osastojen tutkimisen ja kehittämisen tarpeen. Lastensuojelun ja eri professioiden välisten raja- ja yhtymäpintojen tutkimuksen tarpeeseen liittyy suoraan keskusteluissa nostettu tarve tutkia erityislapsia. Keskusteluissa nousi esiin diagnosoinnin tarkentumisen mukanaan tuoma tietoisuus lasten erityistarpeista ja heidän ohjautumisestaan lastensuojelusta erilaisten tukitoimien piiriin ja takaisin.

Lastensuojelukysymykset nousevat hyvin usein esille erityisryhmien parissa tehtävässä työssä. Erityisesti neuropsykiatristen oireiden tunnistaminen ja hoidon tarve ovat lisänneet kenttien rinnakkaista ja päällekkäistä työtä. Erityispalveluiden puolella joudutaan toisinaan jopa kysymään, kenen oikeus tai velvollisuus sijoitus on: vammais- vai lastensuojelupalveluiden? (...) Hankalimpia ovat tilanteet, joissa lapsen tai nuoren älyllinen suoriutuminen on normaalia, mutta toimintakyky on heikko. (H21. Nuorten Ystävät 31.1.2011)

Valvirassa on huomattu, että meillä on joitakin laitoksia, joihin sijoitetaan useamman lain (lastensuojelun, vammaispalvelulain ja erikoissairaanhoidon) perusteella. Jostain syystä toisinaan on ajateltu, ettei ole tarpeellista eriyttää näitä laitoksia. Kehitysvammaisuus, vaikeat psykiatriset ongelmat ja käytöshäiriöt ovat raja-alueita, joissa on vaikea sanoa, käytetäänkö toisinaan lastensuojelua väärässä paikassa tai ajautuuko näihin palveluihin ehkä lapsia, jotka kuuluisivat lastensuojelun palveluiden piiriin. (H15. Lapsiasiavaltuutetun toimisto 7.12.2010)

Haastateltavat huomauttivat, että erityislasten asiakasmäärien kasvu johtuu osin diagnosoinnin tarkentumisesta, mutta myös perheiden resursseissa on tapahtunut muutoksia. Tukijärjestelmät eivät enää kannattele vammaisten lasten perheitä samalla tavalla kuin ennen. Lapsiasiavaltuutetun ja Vammasäätiön yhteisessä selvityksessä todettiin myös, että lastensuojelun asiakkaana on suuri määrä neurologisen erityispiirteiden diagnoosin saaneita lapsia. Selvitys pakottaakin kysymään, tulkitaanko lasten levottomuus toisinaan lastensuojelun tarvetta ilmentäväksi häiriöksi, jolloin palvelunohjaus tapahtuu tulkinnan mukaisesti.

LASTENSUOJELUTUTKIMUKSEN YKSITTÄISET KATVEALUEET

Edellä on käsitelty useimmin mainittuja ja toisiinsa kytkeytyviä lastensuojelututkimuksen katvealueita. Vaikuttavuustutkimus, seurantatutkimus, kokemusten tutkimus, palvelujärjestelmän ja käytäntöjen tutkimus, lastensuojelun professionaalisten rajapintojen tutkimus ja akateeminen perustutkimus olivat aiheita, joista keskusteluissa eniten puhuttiin. Lastensuojelutarpeen syyt käsiteltiin tilastojen karkeutta koskevan luvun yhteydessä. Nämä kriteerit ja syyt olivat yksi useimmin mainituista tutkimuksen aukoista edellä mainittujen aiheiden lisäksi. Lastensuojelun perustutkimuksen – käsitteellisen, tilastollisen ja teoreettisen tiedon puutetta – käsiteltiin niin ikään aiemmissa kappaleissa.

Huostaanottotutkimukseen liittyviä tutkimustarpeita eritellään seuraavassa luvussa. Fokusryhmähaastatteluissa nousi esiin kuitenkin paljon aiheita, joita mainittiin harvemmin, mutta jotka eivät merkitykseltään olleet sen vähäisempiä. Seuraavassa käyn läpi nämä harvoin mainitut tutkimusaiheet yksitellen.

Haastatteluissa nuorista tutkimuskohteena ja tutkimustiedon tuottajina toivottiin lisätutkimusta ja resursointia. Myös nuorisososiaalityö nostettiin tärkeäksi tutkimusaiheeksi. Lastensuojelututkimukselta toivottiin myös paradigmaattista ”vierailua” nuorisotutkimuksen puolelle.

Lastensuojelututkimus – monesti unohtuu nuorten osuus ja tilanne käsitteen käytössä, sama koskee nuorisotutkimus-käsitettä – sekin on myös lastensuojelututkimusta. (S3. Laitinen, Pohjola & Niemi 21.1.2011)

Lapsiköyhyys ja eriarvoistuvat lapsuudet mainittiin myös usein tärkeäksi tutkimuskohdeksi. Kuten kokemustiedon tarpeen yhteydessä todettiin, tietoa lasten köyhyyskokemuksista tarvitaan. Asiantuntijat kertoivat myös selvityksestä, jossa todettiin, että vähävaraisista perheistä tulevat lapset eivät kyläile ystäviensä kotona tai kutsu heitä omaan kotiinsa kylään. Tukiperhetoimintaa järjestävässä Pelastakaa Lapsissa kerrottiin lapsiköyhyyden ilmenevän tukiperhetoiminnan yhteydessä, mutta tutkimusta aiheesta ei ole.

Lapsiperheiden köyhyyttä ilmiönä tulisi tutkia. Se tulee konkreettisesti näkyviin tukiperhetoiminnassa, mutta ilmiön syvyydestä ja ulottuvuuksista ei ole käsitystä. (H18. PELA 13.12.2010)

Aikuisten köyhyyskokemuksista toimitetut teokset ovat syventäneet ymmärrystä köyhyyden kokonaisvaltaisuudesta huomattavasti (esim. Isola ym. 2007) ja vastaavien julkaiseminen lasten ja nuorten näkökulmasta olisi suotavaa. Köyhyyden, eriarvoistumisen ja syrjäytymisen ilmiöihin liittyvät myös pahoinvoinnin kumuloitumisen ja ylisukupolvisuuden kysymykset. Yksinhuoltajat mainittiin erikseen ryhmänä, joka erityisesti kärsii syrjäytymisen ja köyhyyden uhasta. Sitä, ettei ilmiötä ole korjattu, eikä sen taustoja ole riittävästi tutkittu, pidettiin ”käsittämättömänä”.

Yksittäisistä asioista on käsittämätöntä, että yksinhuoltajien tilannetta ei ole massassa olevan tiedon varassa korjata, mutta ei myöskään tutkita, mistä kaikesta ilmiössä on kyse. Kysymyksessä on tunnistettu ja tunnustettu ongelma, jolle ei kuitenkaan tehdä mitään. (H22. POSKE Pohjois-Pohjanmaa 1.2.2011)

Avohuollon ja ehkäisevän lastensuojelun tutkimuksiin toivottiin lisäpanostusta useissa haastatteluissa ja nämä mainitsin palvelujärjestelmän ja käytäntöjen tutkimusta koskevassa luvussa (ks. edellä). Historiantutkimuksen katsottiin antavan eväitä palvelujärjestelmän ja käytäntöjen muotoutumisen ymmärtämiseksi. Historiantutkimus liittyy läheisesti myös toiseen tutkimattomaan aiheeseen – lastensuojelun politiikkaan ja taustalla vaikuttaviin ideologioihin – joihin toivottiin lisävalaistusta. Taustavaikuttimien ymmärtäminen ei liittynyt vain viranomaistoimiin, vaan myös vapaaehtoistyöhön, sillä filantropialle ja usein aatteelle perustuvan järjestötyön auttajien motiivien ja arvojen selvittäminen avaisi lastensuojeluun uudenlaista, poliittistakin näkökulmaa. Ideologiaan ja politiikkaan kytkeytyi läheisesti myös tarve lisätä tutkimusta lasten oikeuksien

ja osallisuuden näkökulmista. Lastensuojelusuunnitelmien ja lastensuojeluilmoitusten tutkimusta toivottiin.

Yksittäisinä, suoraan lastensuojelun lapsiin liittyvinä aiheina aukkoja todettiin olevan esimerkiksi lasten kiusaamiskokemusten ja ylipäättään vertaissuhteiden ja erilaisista taustoista tulevien lasten tutkimuksessa. Edellä käsiteltyjen erityislasten lisäksi tutkimusta toivottiin romanilapsista, maahanmuuttajalapsista ja yksin maahan saapuvista lapsista.

Tutkimuksellinen universaaliperuste on tärkeä eli laajojen tutkimusten teolle on perusteet, mutta erityisryhmistä tulee olla myös tutkimusta. Esimerkiksi vammaiset lapset, romanilapset ja haavoittuvassa asemassa olevat lapset ovat tärkeitä tutkimuskohteita. Näihin selvityksiin tulee myös saada toistuvuutta, sillä monissa vähemmistöryhmissä ilmenee ongelmia, joiden kehittyminen vaatii seurantaa. (H14. MLL 2.12.2010)

Oli myös tutkimusaiheita ja -aukkoja, joita mainittiin julkiseen keskusteluun verrattuna harvoin. Esimerkiksi julkisessa keskustelussa paljon puhuttu terapia oli aihe, joka mainittiin vain kahdessa haastattelussa. Myös toisiinsa kytkeytyneet ja viime aikoina puhuttaneet pysyvyyden ja adoption teemat ilmenivät vain kahdesti. Yllättäen myös väkivalta ja päihitteet olivat harvoin mainittuja tutkimusaiheita, vaikka ne lastensuojelun arjessa ovat sosiaalisista ongelmista yleisimpien joukossa. Yksittäiset ja paikalliset lastensuojelun tarvetta aiheuttavat ilmiöt ovat sellaisia, joihin tulisi irrottaa tutkimusvaroja ainakin paikallisesti: esimerkiksi Oulun seudun Nokia-lesket mainittiin tällaisena tuntemattomana ryhmänä. Yksittäisistä ilmiöistä vankilassa olevat lapsiperheet ovat olleet tutkimuksen kohteena, mutta lisävalaistusta sellaisten lasten tilanteeseen, jossa toinen tai molemmat vanhemmat ovat vankilassa ja lapsi asuu vankilan ulkopuolella, toivottiin. Yleisesti ottaen vaikuttaa siltä, että lastensuojelussa kohdattavista ilmiöistä lähes kaikki ovat sellaisia, joista tarvittaisiin lisätutkimusta ymmärryksen lisäämiseksi.

YHTEENVETO LASTENSUOJELUTUTKIMUKSEN TARPEISTA

- Lastensuojelun teoriaa ja käsitteitä tulee kehittää monitieteisesti
- Lastensuojelun vaikuttavuutta tulee tutkia niin käytäntöjen, palveluiden laadun, asiakkaiden kokemusten kuin kustannusten näkökulmasta
- Lastensuojelun asiakkaista tehtävää seurantatutkimusta tulee lisätä
- Lastensuojeluprosessin osapuolten kokemustietoa eri aiheista tulee lisätä
- Erityisesti lasten kokemuksia tulee tutkia
- Lastensuojelun käytäntöjen ja menetelmien tutkimusta tulee lisätä
- Lastensuojeluprosessin kulkua, jatkuvuutta ja erityisesti sen katkoksia tulee tutkia asiakkaaksi valikoitumisen ajankohdasta päättymisen jälkeiseen aikaan
- Lastensuojelun palvelujärjestelmää tulee tutkia niin mikro- kuin makrotasolta
- Profioiden raja- ja yhtymäpintoja tulee tarkastella niin käytäntöjen, asiantuntijuuden, palvelujärjestelmän kuin asiakkaiden palvelupolkujen näkökulmasta
- Nuorten, erityislasten, maahanmuuttajalasten ja heikossa tai eriarvoisessa asemassa olevien lasten tutkimusta tulee lisätä
- Köyhyyttä ja eriarvoisuutta tulee tarkastella lastensuojelun näkökulmasta
- Lastensuojelun historiaa, ideologiaa ja politiikkaa tulee avata
- Yksittäisiä tutkimusaiheita ovat lapsen oikeudet, osallisuus, adoptio, terapia, väkivalta, päihteet, alueelliset ilmiöt, vankien lapset ja vankilassa olevat lapset

7 HUOSTAANOTTOTUTKIMUKSEN OMINAISPIIRTEET JA TUTKIMATTOMAT ALUEET

”YHTEISKUNNAN VASTUULLA ILMAN SYSTEMAATTISTA TUTKIMUSTIETOA” – HUOSTAAN OTETTujen LASTEN ERITYISKYSYMYS

Lastensuojelun tieto ja tutkimus -hankkeen kärkiteemana on huostaanottotutkimus ja huostaanottotutkimuksen tilan ja tarpeiden selvittäminen. Tästä johtuen haastattelurunkoon lisättiin erillinen kohta huostaanottotutkimuksen selvittämiseksi (liite 3). Käytännössä huostaanottoa käsiteltiin haastatteluissa usein osana muita lastensuojeluaiheita. Edellä lastensuojelututkimukselle ominaiset piirteet ja kriittisimmät tarpeet voi lähes suoraan siirtää myös huostaanottotutkimukseen. Huostaanottotutkimusta on liian vähän, se on sirpaleita, hajanaista ja satunnaista, eikä huostaanoton perustutkimusta ole tehty juuri lainkaan.

Keskustelu huostaanotoista käynnistyi tavallisesti käsitteen määrittämisen vaikeudella. Toisin kuin lastensuojelun käsittemäärittely, joka koettiin laveaksi ja rajaamattomaksi, huostaanotto koettiin suppeaksi ja rajaavaksi käsitteeksi. Käsitteen tarkkarajaisuuden pelättiin kaventavan myös verkostohankkeen toimintaa.

Huostaanotto saatetaan herkästi mieltää vain virallistahon toimenpiteeksi avohuollon ja sijaishuollon välissä. (H10. LSKL 17.9.2010)

(...) hankkeessa kärkiteemaksi valittu huostaanottotutkimus arveluttaa, sillä sen pelätään rajaavan hanketta liiaksi institutionaalisesti määritellyn lastensuojelun piiriin. Huostaanottoteema koetaan liian spesifiksi ja lukitsevaksi. (H2. Helsingin yliopisto, Satkan tutkimusryhmä 4.6.2010)

Viimeisessä lainauksessa haastatellut tutkijat huomauttivat, että huostaanoton lisäksi on oleellista tutkia, mitä tapahtuu ennen huostaanottoa, sillä huostaanottojen ehkäiseminen edellyttää tutkimustietoa niin avohuollosta kuin ajasta ennen avohuoltoa – preventiivisten tukitoimien piiristä. Huostaanottotutkimuksen määritelmällinen suppeus herätti lähes aina kysymyksiä, joihin odotettiin vastausta myös minulta.

On vaikea määrittää, mitä huostaanottotutkimuksella tarkoitetaan: mitä siinä on tarkoitus tutkia? (H21. Nuorten Ystävät 31.1.2011) Mitä tarkoitetaan huostaanottotutkimuksella? (H18. PELA 13.12.2010)

Pyrin näissä tilanteissa olemaan ohjaamatta osallistujien käsitystä siitä, mitä käsitteellä tarkoitetaan. Usein keskustelu etenikin niin, että kysyjät vastasivat kysymykseen itse. Pohdinnan jälkeen huostaanotto saatettiin kokea toimenpiteeksi, jonka kautta lastensuojelun prosessi kokonaisuudessaan tulee näkyväksi.

Huostaanotto ja sitä seuraava prosessi ovat selkeitä tilanteita, jotka tekevät näkyväksi niin sitä edeltäneen avohuollon kuin sitä seuraavan sijaishuollon. (H21. Nuorten Ystävät 31.1.2011)

Määritelmällisistä vaikeuksista huolimatta huostaanottoteemasta löytyi useita tekijöitä, joita asiantuntijoiden mukaan tulisi kiireellisesti selvittää. Huostaanottotutkimuksen vähäisyys mainittiin yhdeksi suurimmista puutteista. Huostaanoton yhteydessä eettinen ja moraalinen velvollisuus tutkia huostaanotettujen lasten tilannetta oli vahva perustelu.

On huolestuttavaa, että huostaan otetut lapset ovat yhteiskunnan vastuulla ilman kunnollista tutkimusta heidän tilanteistaan. (...) Verrattuna vaikkapa Tanskaan ja Ruotsiin, on Suomen huostaanottotutkimus huolestuttavalla tolalla. (H3. Lahti 7.6.2010)

Yhteiskunnan velvollisuus tulisi olla huolehtia huostaanoton perustutkimus kuntoon, kun huomioidaan huostaanoton taloudelliset ja inhimilliset vaikutukset. On kovin ristiriitaista, että lastensuojelun konkreettinen tarve on niin suurta, lapsia otetaan massoittain huostaan, mutta ilmiöstä ei ole tutkimustietoa edes perusteiden verran. Resursseja siis löytyy kyllä lastensuojelun toteuttamiselle, muttei sen tutkimukselle. (H5. Tampereen yliopisto 17.6.2010)

HUOSTAANOTOSTA KATSE SIAISHUOLTOON

Huostaanottotutkimuksen tärkeyttä ei kiistänyt kukaan etenkään silloin, kun fokus kohdistettiin huostaanoton prosessista sijaishuoltoon. Sijaishuollon tutkimus oli yksi useimmin mainituista tutkimusteemoista haastatteluissa. Vaikka sijaishuolto on yksi harvoista lastensuojeluaiheista, joista on aivan viime vuosina julkaistu väitöskirjoja (esim. Kitinoja 2005; Laakso 2009, Reinikainen 2009), suuria tutkimusaukkoja löydettiin niin sijaishuollon arjesta kuin sijaishuollon muodoista, näiden laadusta ja vertailusta. Sijaishuollon muodot ovat kirjavia, sillä suomalainen laitospaikka käsittää hyvin erikokoisia yksiköitä pienistä perhekotiyksiköiden tyyppisistä laitoksista suuriin koulu-koteihin. Näiden eri tavoin hallinnoitujen laitosten organisointitapa, omistussuhteet, henkilöstö- ja osaamis pohja ovat tutkimatonta aluetta. Tietoa ei ole myöskään sijaishuoltoon sijoitettujen lasten tilanteesta.

Kukaan ei kerää olemassa olevaa tietoa: emme edes tiedä lastensuojelulaitosten tarkkaa määrää, kokoa tai henkilökunnan koulutustaustoja, sillä kukaan ei kokoa tätä tietoa. Huostaanottotutkimuksessa on laajoja aukkoja, esimerkiksi huostaan otettujen lasten terveydentilasta tai lasten arjesta sijoituksen aikana ei tiedetä juuri mitään. (H3. Lahti 7.6.2010)

Edellisessä sitaatissa mainitut puutteet osoittavat sijaishuollon perustutkimuksen heikkoa tasoa. Laitoshuollosta toivottiin erityisesti perustutkimusta, mutta myös selvitystä spesifeistä ilmiöistä, kuten rajoituskäytännöistä. Sijaishuollon muodoista eniten pohdittiin perhehoidon tutkimuksen puutteita. Lastensuojelussa on viime vuosina ollut vahva pyrkimys siirtää lapsia laitoshoidosta perhehoitoon. Vuoden 2012 alusta tulee voimaan lastensuojelulain 50 § muutos, jonka mukaan laitoshuoltoa tulee järjestää vain, jos lapsen edun mukaista hoitoa ei voida järjestää perhehoidossa tai muualla

(316/2011). Haastatelluista asiantuntijoista monet olivat kuitenkin huolestuneita siitä, tiedetäänkö perhehoidosta ja sen järjestämistavoista riittävästi.

Suomesta puuttuu koko prosessin suunnittelu ja tavoitteiden arviointi. Perhehoito tuo kustannussäästöjä, jos se toteutetaan oikein. Ei kuitenkaan voi olla vain niin, että perhehoitoa lisätään ja laitoshoidon puretaan. Perhehoidon tavoitteet ja keinot tulee kunnolla arvioida ennen kuin suuria rakennemuutoksia ryhdytään tekemään. (H17. Pesäpuu 8.12.2010)

Edellisessä haastattelussa oltiin huolestuneita myös siitä, onko perhehoitoon siirtymisen taustalla kyse aidosta tahdosta parantaa sijoitettujen lasten asemaa vai taloudellisesti rationaalinen halu vähentää sijaishuollon kustannuksia. Myös perheiden valmentamisesta ja tukemisesta tarvitaan lisätietoa. Huoli vähäisen tutkimuksen ja käytännön muutoksen välisestä ristiriidasta jaettiin myös muissa haastatteluissa. Tutkimustiedon vähyys huolestutti myös kaupunkia, jossa rakennemuutos oli työn alla.

(...) Tällä hetkellä esimerkiksi perhesijoituksen tutkimusta on aivan liian vähän. Turussa sijaishuoltoa ollaan vahvasti siirtämässä sijaishuollosta perhehoitoon erityisesti pienten lasten kohdalla, mutta tutkimustietoon perustuvia käytäntöjä esimerkiksi sijaisperheiden tukemisesta on liian vähän. Tähän vaadittaisiin vahvempaa osaamista ja resursseja. Lisäksi tarvitaan arvioivaa tutkimustietoa perhehoidon laadusta ja sen varmistamisesta. Rohkeasti tulisi tutkia myös perhesijoitusten ongelmia, kuten perhetilanteiden muutosten vaikutuksia sijaisvanhemmuudelle. (H11. KASTE Remontti & Turun kaupunki 30.9.2010)

Perhehoidon ongelmat ja perhehoidon jatkuvuuden turvaaminen ovat vähän tutkittu aihealue, johon esimerkiksi Perhehoitoliitto on pyrkinyt tuomaan lisävalaistusta. Aiheesta on saatavilla myös joitakin selvitysraportteja, mutta tieteellistä tutkimusta ei ole juuri lainkaan. (Janhunen 2008, Mantila ym. 2008.) Perhehoidon soveltumattomuus kaikille lapsille oli aihe, joka puhutti monia. Pelättiin, että liian nopea ja suunnittelematon siirtyminen perhehoitoon saattaa johtaa sijoitusten keskeytymiseen. Keskeytyneet sijoitukset olivat yksi aihe, josta lisäselvitystä toivottiin.

Keskeytyneitä sijoituksia – tilanteita, joissa lapsen sijoitus sijaisperheeseen epäonnistuu – tulisi tutkia. Olkoonkin, että suurin osa perhesijoituksista onnistuu hyvin, olisi tärkeää tutkia myös keskeytyksiä. (H9. HUS 10.9.2010)

Sijoitusten keskeytymisen tutkimus on läheisesti kytköksissä pysyvyyden teemaan, josta myös toivottiin lisätutkimusta. Keskeytyneisiin sijoituksiin liittyvä traumaattisuus ja osapuolten epäonnistumisen kokemukset kuormittivat erityisesti tilanteen osapuolia, mutta myös tulevia hoito- ja sijoituspaikkoja. Kokemus siitä, etteivät kaikki lapset sovellu perhehoitoon, oli vahva erityisesti sijaishuollon järjestämisestä huolehtivissa yksiköissä.

Kaikki lapset eivät kuitenkaan tule hoidetuksi perheissä, joten laitoshoidoakin tulee jatkossa kehittää ja osaamista ylläpitää. Tällä hetkellä tilanne on jo sellainen, ettei lapsi pääse lastenkotiin, ennen kuin ongelmat ovat hyvin kärjistyneitä ja muita auttamisen muotoja on yritetty jo pitkään. Tämä ilmiö – asiakkaiden haastavuuden lisääntyminen – edellyttää myös lastenkotityön sisältöjen vahvaa kehittämistä ja hoidollisen aspektin lisäämistä. (H18. PELA 13.12.2010)

Kuten edellisessä sitaatissa todetaan, vaikuttaa sijaishuollon palvelurakennemuutos myös laitoshuollon toimintaan. Sijoitettujen lasten tutkiminen niin perhe- kuin laitoshoidossa oli aihe, josta toivottiin lisää tutkimusta. Tällä ei tarkoitettu vain lasten sosiaalisten taustojen tai huostaanoton syiden tutkimusta, vaan myös heidän arkensa, elämänlaatunsa, tulevaisuutensa ja kokemustensa tutkimusta.

LASTEN LÄHEISSUHTEET JA MUITA TUTKIMUSTARPEITA

Huostaanottotutkimuksessa on jonkin verran kartoitettu lasten kokemuksia huostaanotosta, samoin äitien (jonkin verran), mutta esimerkiksi isien tai sisarusten kokemuksia ei ole tarkasteltu ollenkaan. (H4. THL 14.6.2010)

Huostaanottotettujen lasten läheissuhteet – niin vanhempiin, sisaruksiin kuin muihin sukulaisiin ja ystäviin – ovat aihe, jonka merkityksellisyyttä ei voi vähätellä, mutta josta ei juuri löydy tutkimustietoa. Aiheen tutkimus koettiin myös haastavaksi. Tutkimukset saattoivat törmätä tutkimuslupaesteisiin tai aiemman tutkimustiedon vähäisyyden mukanaan tuomiin puutteisiin. Haastatteluihin osallistuneista **Kati Hämäläinen** teki väitöstutkimusta sijoitettujen lasten läheissuhteista ja toi esiin aiempien tutkimusten puutetta sekä vaikeutta lähestyä tutkimuskohdetta tutkimuslupien vuoksi. Usein läheissuhteiden merkitys nouseekin esiin muun tutkimuksen yhteydessä (esim. Jahnukainen & Hyytiäinen 2009).

(...) Yhdistyksen koteihin sijoitetut lapset kokivat hyvin merkittäväksi sen, että omat sisarukset saivat asua samassa kodissa. (...) Palautehaastatteluissa ilmeni, että lapset kokivat erittäin merkityksellisiksi myös suhteet sijaissisaruksiinsa. (H19. SOS-Lapsikylä 17.12.2010)

Ne harvat selvitys- ja kehittämistyöt, joissa huostaan otettujen lasten vanhemmat ovat tarkastelun kohteena, osoittivat, että aiheeseen liittyy useita kriittisiä tutkimustarpeita. Aiemmat tutkimukset osoittavat, että huostaan otettujen lasten vanhempien tilanne on vaikea niin ennen huostaanottoa kuin sen jälkeen. Huostaan otettujen ja kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten vanhempien toimeentulo on muita heikompaa, ja heille kasautuu useita terveysongelmia sekä työkyvyn vaikeuksia. (Saarikallio-Torp ym. 2010.) Biologisten vanhempien kokemukset huostaanottoprosessista ovat selvittämättä. Osallistujat kertoivat havainneensa myös viitteitä siitä, että vanhempien tukeminen jää toisinaan sijaishuollon laitosten tai sijaisperheiden tehtäväksi. Avoin on myös kysymys siitä, saavatko vanhemmat lakisääteisen tuen huostaanoton jälkeen, sekä tehdäänkö heille lain takaama henkilökohtainen suunnitelma. Suoraan perhehoitoon ja läheissuhteisiin liittyy tarve tutkia sukulaissijoituksia, joiden mahdollisuus tulee jokaisen sijoituksen yhteydessä lakisääteisesti selvittää.

Toisiinsa kytkeytyviä tutkimusaiheita huostaanoton alueelta olivat sen syihin, kriteereihin, lainsäädäntöön, sijoitusprotokollaan ja hallinto-oikeuden toimintaan liittyvät teemat. Huostaanottojen syistä tiedetään tilastointiin liittyvien puutteiden vuoksi huolestuttavan vähän. Haastatteluissa myös huomautettiin, että yksittäisissä aiheita koskevissa selvityksissä pitäydytään herkästi pinnallisissa selitysmalleissa. Yleisesti tiedetään, että esimerkiksi päihde- ja mielenterveysongelmat aiheuttavat lastensuojelun tarvetta, muttei analyysia uloteta näiden ilmiöiden taustalla vaikuttaviin tekijöihin, vaan

kuitataan lastensuojelun tarve ja tutkimus pinnallisilla selityksillä. Huostaanottojen määrällisen lisääntymisen syyt kytkettiin keskusteluissa monipuolisesti muutoksiin paitsi sosiaalisissa ongelmissa, yhteiskunnan rakenteissa ja tukipalveluissa myös lainsäädännössä ja huostaanottoon liittyvissä viranomaiskäytännöissä. Viranomaiskäytäntöjen tutkimus koettiin tärkeäksi, sillä päätöksentekoon liittyvien tekijöiden tuntemus on ohutta ja käytännön kokemukset herättivät epäilyjä siitä, ettei lapsen etu aina välttämättä ohjaa prosessia.

Sijoitusprotokollaa tulisi tutkia: kliinisesti on syntynyt vaikutelma, että resursien puutteen vuoksi sijaispaikan ja -vanhempien arviointi, koulutus ja tuki jäävät melko ohuiksi. Esimerkiksi (...) asiakasohjausryhmien toimintakulttuurien tutkiminen tuottaisi tärkeää tietoa: mitkä tekijät vaikuttavat sijaismuodon ja -paikan valintaan? (H9. HUS 10.9.2010)

Kysymyksiä herättivät myös eri toimijatahojen kriteerit sijoituksen suorittamisessa, kiireellisten sijoitusten päätöksentekoprosessi ja kriteerien ajalliset muutokset. Esimerkiksi lapsiasiavaltuutetulta kysytään toistuvasti, tehdäänkö huostaanottoja liian herkästi. Huostaanotoista käytävää julkista keskustelua leimaakin tietynlainen negatiivisuus, johon tutkimuksen kautta toivottiin muutosta.

Myös huostaanoton myönteisistä vaikutuksista tulisi tehdä tutkimusta. Tällä hetkellä korostuvat sen negatiiviset puolet, mutta tällöin unohtuu, miten se voi toisinaan pelastaa lapsen elämän. (H16. Jyväskylän yliopisto 7.12.2010)

Yksittäisiä tutkimusaiheita huostaanottoon liittyen olivat jälkihuoltoon liittyvät tutkimustarpeet, joita käsiteltiin myös vaikuttavuustutkimuksen yhteydessä. Sijoitettujen lasten seurantatutkimus onkin osoittanut, että heidän elämäntilanteisiinsa liittyy paljon jatkuvuuden ja kiinnittymisen vaikeutta niin työ- kuin opiskelumarkkinoilla. Huostaanotettujen nuorten todennäköisyys olla työmarkkinoiden ja opiskelujen ulkopuolella on 4–5-kertainen muihin 15–24 -vuotiaisiin verrattuna (Heino & Johnson 2010; Myrskylä 2011, 18). Jälkihuoltoa sivuava, tutkimaton alue huostaanottotutkimuksessa on huostaanoton purkaminen. Käytännön työntekijät huomauttivat, että vaikka tarkoituksena ja tavoitteena on lapsen kotiuttamisen jatkuva arviointi, ei käytännössä ole selkeää mallia siitä, miten lapsen kotiuttamisen tulisi tapahtua. Tässä yhteydessä pohdittiin myös yksityisten palveluntuottajien asemaa sosiaalipalveluiden markkinoilla, joissa palvelun kysynnän lakkaaminen on yksi työskentelyn keskeinen tavoite. Tämä tavoite on suorassa ristiriidassa markkinalogiikan kanssa ja keskustelussa toivottiin uskallusta selvittää, voiko tämä aiheuttaa ristiriitoja silloin, kun kallista laitossijoitusta ryhdytään purkamaan. Yhtä kaikki huostaanoton jälkeinen aika on lapsen ja nuoren tulevaisuuden kannalta kriittistä aikaa, ja tutkimusta siitä, mitkä tekijät edistävät tai estävät kiinnittymistä yhteiskuntaan huostassa pidon lopettamisvaiheessa ja sen jälkeen, tulisi ehdottomasti tutkia.

YHTEENVETO HUOSTAANOTTOTUTKIMUKSEN OMINAISPIIRTEISTÄ JA TUTKIMUSTARPEISTA

- Huostaanottotutkimus on nykyisellään määrällisesti riittämätöntä
- Aiheen tarkkarajaisuus tekee siitä vaikeasti määriteltävän
- Tulisi tutkia preventiota ja avohuoltoa ennen huostaanottoa
- Tieto eri sijaishuollon muodoista on puutteellista. Sijaishuollon tutkimusta tulee useasta näkökulmasta lisätä
- Perhehoidon tutkimus on ajankohtainen ja välttämätön tutkimuskohde
- Huostaan otettujen lasten asemasta, tilanteesta ja kokemuksista ei tiedetä riittävästi
- Huostaan otettujen lasten läheissuhteet ovat tärkeä tutkimuksen kohde
- Huostaanoton syitä tulee tilastoida ja tutkia
- Huostaanoton kriteerit, sijoitusprotokolla, lainsäädäntö ja hallinto-oikeuden rooli edellyttävät ajantasaista tutkimusta
- Huostaanoton lopettaminen, jälkihuolto ja seurantatutkimus

8 TOIVEET VERKOSTON TOIMINNALLE

TIEDON KOORDINOIJA JA VÄLITTÄJÄ

Haastatteluissa osallistujia pyydettiin kertomaan, millaisen toiminnan he kokivat taroituksenmukaiseksi *Lastensuojelun tieto ja tutkimus* -hankkeelle. Toive tutkimuksen kokoamisesta ja siihen liittyvästä tiedottamisesta toistui kaikissa haastatteluissa, mutta tiedottamisen tavoista ja tiedotettavan tiedon laadusta oli vaihtelevia näkemyksiä. Tiedottamisen tavoista mielipiteitä jakoi erityisesti sähköisen palvelukanavan tarkoituksenmukaisuus. Osassa haastatteluista katsottiin, että tällainen erillinen lastensuojelutiedon sähköinen kanava olisi tarpeen. Tällaista kanavaa toivottiin niin yliopistoissa, osaamiskeskuksissa, kuntasektorilla kuin järjestöissä. Toiveet kanavan sisällölle vaihtelivat tutkimustiedotteista lainsäädännön muutoksiin.

Lastensuojelun tutkimuksen tietopankki pitäisi saada aikaiseksi ja sen ylläpitoon tulisi löytää resurssit. Lähde, josta keskitetysti saisi tutkimustiedon tai ainakin sen viitetiedot käsiinsä, olisi tärkeä. (H7. Itä-Suomen yliopisto 27.8.2010)

Sähköisissä palveluissa on kehittämisen varaa. Tarve tiedotuskanavalle, jossa ilmoitettaisiin uusista tutkimuksista, julkaisuista, tapahtumista, lakimuutoksista ym. on suuri. (H6. KASTE Kehrä 24.8.2010)

Edellisissä sitaateissa ilmenee tiedotettavien asioiden kirjavuus. Hankkeelta toivottiin tiedottamista paitsi uusista tutkimuksista ja niiden tuloksista myös tapahtumista ja lainsäädäntömuutoksista. Sähköiseltä palvelulta toivottiin myös mahdollisuutta käydä keskustelua eri toimijoiden kanssa, joskin sen valvonnan ongelmia ja suosiota arvioitiin kriittisesti. Suhtautuminen sähköiseen tiedotuskanavaan ei ollutkaan yksiselitteisesti myönteinen. Osassa haastatteluista katsottiin, ettei sellaisen käyttämiseen ole aikaa ja että sellaisen toteuttaminen vaatii tuntuja resursseja, jotta tieto pysyy ajantasaisena.

Idea sähköisestä tietopalvelusta ei kuulosta kannattavalta, sillä tietoa kyllä halutessaan löytää. Lisäksi tällaisen palvelun ylläpitäminen syö runsaasti resursseja. Mietityttää, olisiko resursseille tähdeellisempääkin käyttöä? (H22. POSKE Pohjois-Pohjanmaa 1.2.2011)

Niilläkin tahoilla, joissa kanavaan suhtauduttiin myönteisesti, katsottiin, että sähköisen tietopalvelun tulee käyttää hyväkseen jo olemassa olevia tiedotuskanavia. Tällaisia sähköisiä palveluja ovat esimerkiksi *Sosiaaliportti* tai *Lastensuojelun käsikirja*, joita Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos ylläpitää. Hankkeessa jo luodun sähköpostiverkoston kautta lähetettäviä uutiskoosteita ja *Facebook*-tiedotetta pidettiin niin ikään hyödyllisinä.

Hankkeen tämänhetkinen tiedottaminen on koettu hyväksi ja tarpeelliseksi käytännön työntekijöidenkin keskuudessa. (H13. Sosiaalialan osaamiskeskusten LASU-verkosto 11.11.2010)

Tiedottamista vain uusista tutkimuksista, tapahtumista tai uudistuksista ei kuitenkaan aina pidetty tarkoituksenmukaisena tai riittävänä. Hyvin tärkeäksi nostettiin myös tiedon kerääminen, arviointi ja kokoaminen. Tällaisen toteuttamiseksi esitettiin tutkimuskatsauksia, joita julkaistaisiin säännöllisesti tietyistä aihealueista. Tutkimuskatsausten toivottiin tarkastelevan myös kansainvälisiä tutkimuksia. Osallistujilla oli ideoita myös tutkimuskatsauksen käytännön toteuttamiseen. Opiskelijaresurssien käyttöä ja SCIE:n systemaattisen tutkimuskatsauksen ohjeiden (Rutter ym. 2010) noudattamista tarjottiin katsauksenteon tueksi. Systemaattiset tutkimuskatsaukset ovat sosiaalialan tutkimuksessa olleet vähäisiä (vrt. Pekkarinen 2010).

Tiedottamisen ja tiedon keräämisen sekä kokoamisen lisäksi keskusteluissa sivuttiin verkostotapaamisten järjestämistä. Kaikissa haastatteluissa monitieteisen vuoropuhelun lisäämistä niin tutkijoiden kesken kuin suhteessa käytännön työntekijöihin, päättäjiin ja mediaan, pidettiin tärkeänä. Sen sijaan käsitys siitä, miten kohtaamiset tulisi käytännössä järjestää, vaihteli suuresti. Osassa haastatteluista puollettiin erillisten lastensuojelututkimukseen erikoistuneiden seminaarien järjestämistä.

Verkoston kokoontumiset voisivat olla ”tuulettavia” debattityyppisiä seminaareja, joissa voisi nostaa esiin paikallisten toimijoiden näkökulmia sekä vahvistaa alueellista fokusta. (H2 Helsingin yliopisto, Satkan tutkimusryhmä 4.6.2010)

Edellisessä haastattelussa esitettiin, että seminaareissa tulisi tutkijoiden ja käytännön työntekijöiden lisäksi olla läsnä median, päättäjien ja kansalaisten edustajia ja että seminaarit tulisi järjestää eri puolilla Suomea. Toisissa keskusteluissa toivottiin spesifisti akateemista keskusteluareenaa, joissa keskustelua voitaisiin käydä tieteen nimissä. Osa haastateltavista katsoi, että käytännön kenttä on tapahtumissa jo hyvin edustettuna. Toiveita omalle foorumille tukivat edellisen lisäksi tunne lastensuojelun moraalista ulottuvuudesta, joka lataa lisähaastetta seminaareihin muiden alojen tutkijoiden kanssa.

Hän näkee tilausta seminaareille, joissa käsitteet avataan kunnolla ja aihe on rajattu niin, ettei keskustelu lähde lipsumaan ”sinne missä tunteet ovat”. Esimerkiksi väitöskirjantekijöille tämän tyyppiset keskustelevat seminaarit olisivat erittäin tärkeitä. (H1. OPTL 28.5.2010)

Onko olemassa foorumia, jossa olisi vain lastensuojelun tutkijoita? Käytännön taho on aina läsnä, osin siksi, että tutkimus on niin käytäntölähtöistä ja -läheistä, mutta tutkijoille ei tosiaan ole omaa tapaamispaikkaa. (...) Nimenomaan tutkimuksen resursseja ja tutkijoita kokoavassa foorumissa voisi olla jotain uuden alkua, sillä käytännön kanssa kommunikoivia tapaamispaikkoja on jo. Käytäntö otetaan niin vakavasti tutkimuksessa, että se jo ajoittain sanelee tutkimusteemoja. (H4. THL 14.6.2010)

Tunne siitä, että keskustelu lipsuu emootioiden puolelle, on tuttu lastensuojelututkimusta tekeville. Erityisen turhauttavia ovat tilanteet, joissa seminaarilta toivoo tukea esimerkiksi metodologisiin kysymyksiin ja keskustelua käydäänkin aiheen järkyttävyydestä tai harvinaisuudesta. Eräs haastateltava oli sitä mieltä, että yliopiston piirissä on nykyään järjestetty parhaat seminaarit, sillä käytännönläheinen messu- ja koulutusjärjestelmä on hajaantunut eri tahoille. Nykyinen messukäytäntö sai kritiikkiä myös tiukoista sektorijaoista esimerkiksi lastensuojelun avo- ja sijaishuollon välillä, joskin sen taustat ymmärrettiin.

Lastensuojelutyön sisältö osaltaan johtaa tähän ”siiloutumiskehitykseen”, jossa substanssi ohjaa toimijoiden toimintaa ja ryhmittymistä. Tällainen substanssilähtöinen jako on erityinen ongelma palvelujen organisoinnin ja tilaajan näkökulmasta, sillä palveluorganisaatioiden vuoropuhelu olisi laadukkaiden palvelujen kannalta välttämätöntä. (H11. KASTE Remontti & Turun kaupunki 30.9.2010)

Muutamissa haastatteluissa todettiin, että erilaisia konferensseja ja seminaareja on jo niin paljon, ettei aika riitä osallistumiseen, tai että osallistuminen edellyttäisi poikkeuksellisen laadukasta sisältöä.

Seminaarit, konferenssit ja muut fyysiset tapaamiset vievät niin paljon aikaa, että niihin osallistuminen on nykyisenkaltaisessa kiireisessä työelämässä hyvin vaikeaa. (H8. Helsingin kaupunki 7.9.2010)

Eniten keskustelua ja myönteisiä reaktioita herätti ajatus työryhmien perustamisesta olemassa olevien seminaarien, konferenssien ja messujen yhteyteen. Kuluneina vuosina työryhmiä onkin järjestetty niin Lastensuojelun Keskusliiton vuosittaisten konferenssien kuin Sosiaalityön tutkimuksen päivien yhteyteen. Samalla toivottiin, että tutkijat voisivat saada osallistumisavustuksia toisinaan kalliille päiville osallistumiseksi.

Kohtaamisen foorumeita on tällä hetkellä hyvin paljon, ja sen huomaa jo kalenteriaan katsomalla. On erilaisia järjestöpäiviä, messuja ja konferensseja. Näitä tapaamisia on niin paljon, että mahdolliset verkostotapaamiset kannattaisi pitää jo olemassa olevien päivien yhteydessä. (H21. Nuorten Ystävät 31.1.2010)

Vaikka kohtaamisen foorumeita on paljon, saivat fokusryhmähaastattelut osakseen myönteistä palautetta. Keskustelu, johon oli kutsuttu instituutioittain ja alueellisesti eri asiantuntijoita, toimi joillekin tuulettamisen kanavana.

Esimerkiksi tämä LasTut-keskustelu oli virkistävää vaihtelua seminaareille, joissa istutaan ja kuunnellaan valmiiksi tehtyjä puheenvuoroja. (H5. Tampereen yliopisto 17.6.2010)

Tiedottamisen ja seminaarien lisäksi hankkeelta toivottiin koordinoivaa ja suhteita henkilökohtaisella tasolla hoitavaa henkilöä, joka vastaisi myös vaikuttamisen tarpeisiin pitämällä yhteyttä päättäjiin ja mediaan. Organisaatioltaan hajanainen ja alueellisesti laajalle levittäytynyt lastensuojelun kenttä tarvitsisi osallistujien mielestä rakennetta, joka pitää kokonaiskoordinaation hyppysissään ja ylläpitää yhteistyötä tutkijoiden, opiskelijoiden, käytännön ja järjestöjen välillä.

Henkilökohtaiset kontaktit eri tahoihin ovat toimiva tapa luoda verkostoa kentällä, jossa ihmiset eivät välttämättä profiloi itseään ”lastensuojelun” kenttään tai ”tutkimuksen” kenttään. Verkostokoordinaattorin vierailut tutkimus- ja kehittämistoimintaa aktiivisesti toteuttavissa järjestöissä olisi hyödyllistä. (H10. LSKL 17.9.2010)

Tiedottamista johtoon ja päättäjiin tulisi lisätä. Tuntuu, että johtoportaalta ja päättäjien keskuudessa tiedetään huonosti, mitä kentällä kehittämistyössä tapahtuu. Näin lastensuojelun työntekijöiden kehittämismotivaatio jää näkymättömäksi, eikä tämä työn myönteinen puoli välity muualle. Tiedon välittyminen työntekijöiltä päättäjille on puutteellista. Vielä puutteellisempaa on tiedon välittyminen asiakkailta päättäjille. (H6. KASTE Kehrä 24.8.2010)

Yksittäisen verkostokoordinaattorin työtä ei pidetty riittävänä ratkaisuna lastensuojelututkimuksen ongelmiin, vaan tehtävään vaadittiin rakennetta, johon palaan seuraavassa kappaleessa. Kunnianhimoisempien tavoitteiden epäonnistuksessa pidettiin toivottavana, että edes verkostokoordinaattorin työ jatkuisi.

Tiedotus yksi henkilö, THL ja STM panostaa ja maksaa sen. (S5. Heikkinen 24.1.2011)

Hieman yllättäen keskusteluissa esitettiin lastensuojelututkimukseen erikoistuneen aikakauslehden perustamista vain kahdesti. Julkaisun puuttumiseen on aiemmin kiinnitetty huomiota (Eronen 2007, 8) ja sen voisi ajatella helpottavan lastensuojelututkimuksessa vallitsevaa hajanaisuutta. Haastatteluissa sähköisen tiedottamisen ajateltiin ehkä korvaavan perinteisen aikakausjulkaisun. Tiedon arviointi, popularisointi, välittäminen ja vaikuttaminen edellyttävät säännöllistä tutkimuskentän seuranta, johon katsottiin tarvittavan vakituista toimintatapaa. Jaettu ymmärrys lastensuojelututkimuksen vähäisyydestä, hajanaisuudesta ja suurista tutkimusaukoista johti lähes aina keskusteluun pysyvien rakenteiden ja rahoituksen tarpeesta, joita käsitelän erikseen seuraavassa kappaleessa.

”LASTENSUOJELUTUTKIMUKSELLA EI OLE SELKEÄÄ KOTIA” – PYSYVÄN RAHOITUKSEN JA RAKENTEIDEN TARVE

Lastensuojelututkimuksen määrällistä ja laadullista parantamista nykyisillä resursseilla ei haastatteluissa pidetty mahdollisena. Resursseilla viitattiin tutkimusrahoituksen puutteeseen. Keskusteluissa veloitettiin erityisesti valtiota lastensuojelun tiedontuotannon rahoittajana, sillä yksityinen raha ei useinkaan ohjaudu lastensuojelun tapaisiin aiheisiin. Lastensuojeluun liittyvien erityiskysymysten ja -piirteiden määrää ja haastavuutta pidettiin niin tuntuvina, että jotkut ehdottivat myös lastensuojelun sosiaalityön resursoinnin siirtämistä kuntasektorilta valtion vastuulle. Tutkimusrahoituksen välttämättömyyttä perusteltiin useasta näkökulmasta ja sitä kannatettiin kaikilla sektoreilla. Jonkin verran vaihtelua oli sen mukaan, tuleeko rahoitus kohdentaa ensisijaisesti politiikkaa edistävän vai tieteellisen tutkimuksen piiriin.

Ongelmallista on, että tutkimusta ei tällä hetkellä turvata lainsäädännön taholta ohjatulla rahoituksella. Valtion velvollisuutta rahoittajana tulee vahvistaa, sillä ilman tutkimusta – laajaa rekisteri- ja tilastotietoa sekä kvalitatiivista tutkimusta – ei saada riittävää tietoa lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin tilanteesta ja siitä, miten toimenpiteitä lasten hyvinvoinnin edistämiseksi tulee edistää ohjata ja kohdentaa. Lapsi- ja perhepoliittinen päätöksenteko tarvitsee tuekseen tutkimustietoa ja siksi tätä tulee tiedepoliittisesti priorisoida. (H14. MLL 2.10.2011)

Ensisijaisesti perustutkimus ja tutkimuksen akateeminen taso tulee pitää korkeana. Kun tutkimuksen tieteellinen taso pidetään riittävän korkeana, luo se edellytykset alan ammatillisen asiantuntijuuden kehittymiselle ja arvostukselle. Tämä edellyttää pysyvää rahoitusta, akateemisia positioita sekä edellisten

pysyviä rakenteita. (...) Lastensuojelu on inhimillisiltä seurauksiltaan ja kustannusvaikutuksiltaan niin merkityksellistä, että sen tutkimuksen rahoituksen tilaa voidaan pitää huolestuttavana. (H7. Itä-Suomen yliopisto 27.8.2010)

Edellisessä sitaatissa välittyi vahvasti käsitys siitä, että käytännön työ ja asiantuntijuus edellyttävät korkeatasoista tutkimusta. Myös ensimmäisessä sitaatissa korostetaan, että toimenpiteiden legitimointi edellyttää tutkimukseen perustuvaa ja validia tietoa, jonka avulla lastensuojelun tilannetta voidaan myös parantaa. Konkreettisenä rahoitusmallina eniten mainintoja sai EVO- eli erityisvaltionosuusrahoituksen tyyppinen ratkaisu. Tämä erikoissairaanhoidon mukaan määräytyvä valtion rahoitus on tarkoitettu yliopistollisen sairaalan sairaanhoitopiirin kuntayhtymälle lääkäri- ja hammaslääkäriin perus- ja erikoistumiskoulutuksesta sekä yliopiston terveydellisestä tutkimustoiminnasta aiheutuviin kustannuksiin (EVO-tutkimusrahoituksen... 2006, 17). Koska rahoitusjärjestelmä on viime vuosina ollut uudistuksen alla ja sosiaali- ja terveydenhuoltolaki uudistetaan, toiveita sosiaalihuollon tutkimuksen rahoituksen järjestymisestä uskallettiin esittää. EVO-rahoitusjärjestelmää on esitetty uudistettavaksi myös uudessa hallitusohjelmassa (Pääministeri Jyrki Kataisen... 2011, 60).

Sosiaali- ja terveysministeriön korvamerkitty raha tutkimukseen on hyvin vähäistä, ja sosiaalipuolelta puuttuvat EVO-rahoituksen tyyppiset pysyvät rakenteet, joita on esitetty myös uuteen sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislakiin. Tätä kannattaa joka suunnalta lobata lainsäätäjien tietoisuuteen. (...) Tämä käytäntö on terveydenhuollon tutkimuksessa ollut käytettävissä jo usean vuosikymmenen ajan ja mahdollistanut osaltaan korkeatasoisen lääketieteen tutkimuksenteon Suomessa. (H12. Turun yliopisto, usea taho 1.10.2010)

Sosiaalihuollon tutkimuksen rahoitustilannetta pidettiin epäoikeudenmukaisena ja sen vaikutuksia sosiaalipuolen tutkimusperinteeseen pidettiin pitkäkestoisina. Haastateltavat kuvailivat, miten terveydenhuollon palveluissa tutkimusraha on ”kääräisty” mukaan pakettiin jo siinä vaiheessa, kun palvelu otetaan käyttöön, mutta sosiaalipalveluiden tutkimusta joudutaan etsimään erillisrahoituksista tai kuntien budjetista, josta sitä ei useinkaan löydy. Tämän todettiin osaltaan johtavan tutkimuksen sirpaloitumiseen – irrallisten tutkimushankkeiden ja suppeiden selvitysten ongelmiin. Rahoitusjärjestelmän vaikeudet eivät rajoittuneet vain lastensuojelututkimukseen, vaan ne koettiin koko sosiaalisektorin ongelmaksi.

Kehittämistarpeet eivät rajautuneet kuitenkaan vain rahoituksen lähteeseen, vaan rahoitukselle toivottiin selkeämpää koordinoitua esimerkiksi tutkimusohjelman tai -ohjelmien avulla. Haastatteluissa rakennettiin ideaa yhteistutkimushankkeesta, joka toimisi verkostomaisesti rakentuen erilaisista alaverkostoista, jotka tutkisivat kukin jotakin alitutkittua aihetta. Teemat kokoontuisivat teemasateenvarjon alle, joka koostuisi alueelliseen ja temaattiseen tiedonvaihtoon erillisissä foorumeissa. Laaja tutkimushanke edellyttäisi alitutkittujen teemojen tunnistamista, niihin fokuoimista ja muutaman teeman kirkastamista, jolloin alueellinen tutkimusohjelma voitaisiin organisoida. Tutkimusohjelman ankkuroimista korkeakoulujärjestelmään pidettiin tärkeänä, kuten myös monitieteistä ja metodologisesti monipuolista lähestymistapaa. Myös käytännön kytkemistä tutkimusohjelmaan pidettiin tärkeänä.

Tutkimusohjelma tai -ohjelmat eivät olleet ainoa tapa, jolla rahoitusta ja tutkimusta haluttiin koordinoida. Useat haastatellut ehdottivat lastensuojelun tutkimukseen pysyvää rakennetta, kuten laitosta, yksikköä tai osastoa. Haastateltavat totesivat, ettei tutkimusta

saa jättää ”yksittäisten tutkijoiden harteille”, ja että valtakunnallisesta koordinaatiosta on jonkun henkilön tai henkilöiden pidettävä huoli. Osallistajat esittivät rohkeasti erilaisia ajatuksia yksikön organisoinnille. Ajatusta aivan uudesta organisaatiosta kaikki eivät pitäneet onnekkaina, kun taas toiset esittivät ”aivan uuden” instituution perustamista. Suosituin oli kuitenkin ajatus olemassa olevien rakenteiden uudelleenjärjestelystä ja lastensuojelututkimuksen turvaaminen olemassa olevien instituutioiden yhteyteen. Tällaisista valmiista rakenteista neljästi mainittiin Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, jonka velvollisuutena lastensuojelututkimuksen järjestämisestä pidettiin ja jonka lastensuojelututkimuksen todettiin viime vuosina olleen aliresursoitua. Myös verkostohankkeen pohjalta rakennettavan uuden instituution mahdollisuutta pohdittiin. Keskusteluissa ei kuitenkaan aina otettu kantaa siihen, mihin lastensuojelututkimuksen ”kotipesä” tulisi rakentaa, kunhan asia järjestettäisiin niin, että toiminta olisi pysyvää.

Lastensuojelututkimuksella pitäisi ehdottomasti olla tutkimuslaitos, joka on keskittynyt aiheeseen. Tai edes tutkimuslaitoksen osasto tai ohjelma sekä selkeä ohjelmapolitiikka (mitä tutkitaan, milloin ja miten). Tällä hetkellä lastensuojelututkimuksella ei ole selkeää kotia. (H3. Lahti 7.6.2010)

Lastensuojelun valtakunnallinen tutkimus ja tieto tulisi keskittää johonkin yksikköön, jossa hallittaisiin eri tahoilla käynnissä olevan tutkimusaktiivisuus ja joka samalla toimisi tutkijoita ja tiedonkäyttäjiä verkostoivana keskuksena. (H8. Helsingin kaupunki 7.9.2010)

Tutkimusyksiköltä toivottiin monitieteisiä ja kansainvälisiä kontakteja, jotka edesauttaisivat lastensuojelututkimuksen profiloitumista ja tiedon hyödynnettävyyttä. Keskusteluissa toistuivatkin nämä kaksi tiedontuotannon ulottuvuutta. Erillisellä tutkimusyksiköllä koettiin olevan tärkeä rooli lastensuojelututkimuksen ”institutionalisoijana”, mutta myös käytäntöä palvelevana tahona, jonka tieto olisi mahdollisimman suoraan sovellettavissa lastensuojelutyöhön. Lastensuojelun käytännönläheinen ja teoreettinen tiedonintressi ja näiden välinen jännite tai synergia oli läsnä keskusteluissa aiheesta riippumatta.

YHTEENVETO VERKOSTOHANKKEELLE OSOITETUISTA ODOTUKSISTA

- Tutkimustiedon seuraaminen, kokoaminen, arvioiminen ja niistä tiedottaminen joko sähköisesti joko uuden kanavan tai olemassa olevien sähköisten kanavien kautta tai sähköpostitse
- Verkostotapaamisten järjestäminen joko uusissa seminaareissa tai nykyisten tutkimus-, kehittämis- ja koulutuspäivien yhteydessä
- Alaverkostojen koordinointi sekä yhteydenpito eri tahojen välillä monitieteisesti sekä kansainvälisesti
- Vaikuttamistyö suhteessa mediaan ja päättäjiin
- Tutkimuskatsausten julkaiseminen tietyistä aihealueista
- Tutkimustoiminnan rahoittaminen ja voimavarojen pitkäaikainen turvaaminen pitkäaikaisten tutkimushankkeiden mahdollistamiseksi
- Lastensuojelututkimuksen rahoituksen korjaaminen ja aiheen lobbaaminen
- Yhteistutkimushankkeen tai tutkimusohjelman suunnittelu ja koordinointi
- Lastensuojelututkimuksen institutionalisointi yksikön tai laitoksen avulla

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Lähes vuoden kestäneen kenttätöiden tuloksena syntynyt käsitys lastensuojelututkimuksen tilasta tukee lastensuojelututkimuksesta aiemmin esitettyjä arvioita. Selvitys tuo keskusteluun myös uusia ulottuvuuksia. Sen tulokset voidaan jakaa kolmeen osaan – lastensuojeluun tutkimuskohteena, lastensuojeluun tutkimusrakenteena ja lastensuojelun tutkimusmenetelmiin.

Tutkimuskohteena lastensuojelu on rajaton, sillä periaatteena se läpäisee koko ihmillisen ja yhteiskunnallisen toiminnan. Lakisääteisenä käytäntönä lastensuojelu on rajattu tiettyjen professioiden erityisalueeksi. Lastensuojelututkimus voi siten olla tutkimusta lasten suojelusta, lastensuojelutyöstä tai tutkimusta edellisten toteuttamiseksi. Lasten suojelun tutkimus on laaja nuorten sukupolvien hyvinvointia koskeva kenttä. Se edellyttää laaja-alaista ja monitieteistä lähestymistapaa. Fokusryhmähaastatteluisissa lastensuojelu määrittyi lähes säännönmukaisesti ja huomaamatta lastensuojelutyöksi. Lastensuojelutyön tutkimuksen tekee haastavaksi alan ristiriitaisuus ja ihmilliseen päätöksentekoon liittyvä epävarmuus. Lastensuojelutyön organisaatio on toimintakulttuuriltaan jäykkää ja jonkin verran sulkeutunutta, mutta toisaalta altis nopeille rakennemuutoksille. Lasten suojelun ja lastensuojelutyön sisällä on useita alitutkittuja aiheita. Erityisesti teoreettinen ja käsitteellinen tutkimus, vaikuttavuustutkimus, osapuolten kokemusten, käytäntöjen, organisaation, lastensuojeluprosessin ja erilaisten professioiden välisen yhteistyön tutkimusta tulee lisätä. Huostaanottojen tutkimuksesta uupuu erityisesti tietoa sijaishuollosta, huostaanoton pitkäaikaisvaikutuksista, sijoitettujen lasten läheissuhteista ja huostaanottojen kriteereistä sekä prosessista kokonaisuutena.

Lastensuojelun tutkimusrakenne on Suomessa hajanainen. Jo tämän selvityksen toteuttaminen osoitti, että meillä on laaja ja aktiivinen lastensuojelun asiantuntijoiden joukko, mutta liian vähän resursseja määrätietoisen ja pitkäkestoisen sekä valtakunnallisesti koordinoitun tutkimus- ja kehittämistyön teolle. Tutkimus- ja kehittämistyö ovat erillään ja hajanaisina erilaisissa organisaatioissa ja erilaisten osajien tehtävänä. Toive erilaisten verkostojen hermokeskukselle, tutkimustiedon kokoamiselle ja sen jakamiselle oli jaettu. Vaikka akateemisen ja käytännön tutkimus- ja kehittämistyön kentät ovat organisaatioiden tasolla eriytyneet, niiden sisällä ilmaistiin vahvaa motivaatiota yhteistyölle. Tämä on hyvä lähtökohta tutkimus- ja kehittämistyön verkostoimiselle.

Menetelmällisesti lastensuojelututkimusta arvosteltiin pirstaleisuudesta, laadullisuudesta, käytäntöläheisyydestä, monitieteisyyden ja kansainvälisyyden puutteesta. Alan tilasto- ja rekisteriaineistoja pidettiin vajavaisina, joskin niiden tuottamaa perustietoa lasten ja nuorten hyvinvoinnista arvostettiin. Lastensuojeluilmiöt koskettavat marginaalista, mutta määrällisesti huomattavaa joukkoa lapsia, nuoria ja heidän läheisiään. Tietoa lastensuojelun asiakkaina olevien lasten taustoista kaivataan, mutta tärkeää on kerätä tietoa hyvinvoinnin puutteista myös lastensuojelun asiakkuuden ulkopuolella. Menetelmällisesti lastensuojelun tutkimuksessa kaivataan myös uutta osaamista perinteisten laadullisten tutkimusten, kuten haastattelututkimusten ja etnografoiden rinnalle.

Luvussa *Tiedonintressin ulottuvuuksia* käsiteltiin Jürgen Habermasin tiedonintressiteoriaa. Teorian ydin on, ettei tieteellinen kiinnostus poikkea muusta ihmillisestä

kiinnostuksesta peruselementeiltään. Kaiken kiinnostuksen taustalla on jokin intentio ja motivaatio selvittää tarkasteltavaa asiaa. Positivistisessa tieteenparadigmassa vallitsee toisinaan harha, että tieteessä ilmiöitä voitaisiin tarkastella näistä taustamotiiveista irrallaan ja lähestyä kohteita ikään kuin puhtain mielin. Kuitenkin myös tiedonhankinnan taustalla vaikuttavat aina tietynlaiset intressit, jotka kytkeytyvät yksilön elämismailmaan ja siinä esiintyviin vaatimuksiin. Tiedonintressit Habermas jakaa tekniseen, praktiseen ja emansipatoriseen ulottuvuuteen. Tekninen tiedonintressi perustuu tarpeeseen tietää perusasioita ilmiöistä, jotta niiden säännönmukaisuus ja lainalaisuudet olisivat ihmisen hallittavissa. Praktinen tiedontarve taas liittyy ilmiöiden ymmärtämiseen ja niiden taustojen selvittämiseen. Haluamme myös välittää toisillemme tietoa siitä, mistä erilaisissa ilmiöissä on kyse ja miten niiden kanssa tulee menetellä. Kolmas tiedonintressin ulottuvuus – emansipatorinen tiedonintressi – perustuu tarpeeseen saada tietoa, jonka avulla voi muuttaa vallitsevia lainalaisuuksia ja olosuhteita. Kaikki edellä mainitut tiedonintressin ulottuvuudet ovat yhteydessä toisiinsa. Me emme tee paljoakaan teknisellä tiedolla, jos emme kykene liittämään sitä osaksi muita ilmiöitä ja välittämään tätä tietoa eteenpäin. Emme myöskään voi välittää emansipatorista tietoa vailla totuus pohjaa ja tiedottamisen välineitä. (Habermas 1987, 304–317.) Lastensuojelun kaltaista ilmiötä tarkastellessa toimijoiden tiedonintressin taustalla vaikuttavat tekijät ovat ilmeisiä, mutta myös vaikeasti toisistaan erotettavissa ja analysoitavissa.

Hälyttävää on, että lastensuojelun asiantuntijoiden tiedonintressit ovat niin usein teknisiä. Tämä ei ole hälyttävää siksi, että tekninen tiedonintressi olisi jollain tapaa muita tiedonintressejä vähempiarvoinen, vaan siksi, että tekninen tieto on välttämätöntä. Kentällä tarvitaan tietoa perusasioista, kuten lastensuojelun tarpeen syistä, lastensuojeluasiakkaiden määrästä, ikäjakaumasta, taustoista ja asiakaspoluista. Myös perustietoa erilaisista asiakasryhmistä puuttuu. Lastensuojelussa kaivataan kipeästi tutkimustietoa erilaisista käytännöistä ja lastensuojelun asiakasprosesseista. Tarvitaan tietoa, joka auttaisi soveltamaan vaikuttavia menetelmiä ja toimenpiteitä. Vaikuttavuustietoa tarvitaan myös asiakkaiden näkökulmasta sekä sen kustannusten patoamiseen. Vaikuttavuutta ei kyetä arvioimaan kuitenkaan vain poikkileikkausaineistolla, vaan lastensuojelussa tarvitaan myös pitkäaikaista, laaja-alaista ja riittävän isoon otantaan perustuvaa seurantatietoa. Tämä tekninen tiedonintressi ei siis rajoitu vain numeeriseen tietoon, vaan tiedontuotantoa tarvitaan myös syy–seuraussuhteista, arkielämän lainalaisuuksista ja säännönmukaisuuksista. Vaikka tällaisten hypoteesien esittäminen ja teorioiden rakentaminen leimataan sosiaalitieteissä usein mahdottomaksi, on tarpeellista osoittaa lainalaisuudet silloin, kun niitä esiintyy ja ne ovat metodologisesti löydettävissä. Lastensuojelun tutkijoiden joukossa esitettiin vahvoja argumentteja sen puolesta, että riittävällä aineistolla ja tutkimusosaamisella myös lastensuojelun ilmiöistä voidaan vangita kausaalisuhteita ja rajata tehokkaimmat palvelumuodot. Asiantuntijat myös esittivät, että riittävä perustieto auttaisi paikantamaan ongelmakohtat ja ehkäisemään niitä jatkossa. Habermasin (1987, 313) mukaan tekninen intressi muotoutuu tai ilmenee työn kautta. Sen puute vaikeuttaa oleellisesti tarkoituksenmukaisen lastensuojelutyön ja lastensuojelututkimuksen suorittamista.

Tekninen tieto supistuu kuitenkin vain numeroiksi, jos niiden tueksi ei ole tarjolla riittävästi praktista tietoa. Praktista tietoa tarvitaan ilmiöiden ymmärtämiseen ja käsitteelliseen selittämiseen. Toisin kuin havainnointiin, praktinen tieto perustuu järkeliin, analyyttiseen ajatteluun ja kieleen. Lastensuojelussa praktista tietoa tarvitaan esimerkiksi lastensuojelun arjesta eli lasten elämästä lastensuojelun asiakkaina niin

avo- kuin sijaishuollossa sekä siitä, millaista lastensuojelutyö on työntekijöiden näkökulmasta. Lisävalaistusta tarvitaan lastensuojelun taustalla vaikuttavista ideologioista ja politiikasta sekä historiasta, jotka muovaavat lastensuojelun periaatteita, yhteisiä arvoja, normeja, lainsäädäntöä ja lastensuojelun käytäntöjä. Lastensuojelussa tarvitaan myös ymmärrystä lasten oikeuksista, lasten hyvinvoinnista, eriarvoistumisesta ja köyhyydestä. Lastensuojelussa tieto erilaisista kulttuureista, normeista ja tavoista elää on välttämätöntä erilaisten asiakasryhmien kanssa toimimiseksi. Julkisuudessa on useita esimerkkejä siitä, miten kulttuurinen ymmärtämättömyys voi johtaa peruuttamattomiin konflikteihin, virhearviointeihin ja ylilyönteihin lastensuojeluviranomaisten ja asiakkaiden välillä. Habermasin (1987, 313) mukaan praktinen tiedonintressi välittyy kielen ja kommunikaation kautta. Kieli ja kommunikointi ovat myös lastensuojelun ehkä tärkeimmät työvälineet. Niiden avulla ohjataan ja tuetaan asiakkaita, välitetään tietoa toimenpiteistä, kirjataan dokumentteja tehdystä työstä ja välitetään tietoa myös muille toimijoille, kuten alan opiskelijoille, vaikuttajille ja suurelle yleisölle.

Pyrkimys suojella lapsia on yleisinhimillinen ja universaali piirre. Pyrkimys ilmentää yhteisössä vallitsevia arvoja, tavoitteita ja ihanteita. Lähes kaikissa maissa se on myös velvollisuus, johon kansakunnat ovat kansainvälisin sopimuksin sitoutuneet. Pyrkimys edellyttää myös tiettyjen toimintojen institutionalisointia. Valtioiden sisällä on sovittu siitä, kenen on toimittava silloin, kun suojelun tarve aktivoituu. Suojelun tarve indikoi häiriötilaa, joka velvoittaa viranomaisia ja oikeuttaa puuttumaan perheiden yksityisyyteen ja yksilöiden itsemääräämisoikeuteen. Idealistisessa yhteisössä tämä häiriötila ei koskaan synny, mutta valmius lasten suojelemisen tarpeelle on silti oltava. Lastensuojelutyön pyrkimyksenä tulisi kuitenkin olla häiriötilojen poistaminen ja oman työn tekeminen tarpeettomaksi. Yksi tapa poistaa häiriöitä on työskennellä emansipatorisesti – epätarkoituksenmukaisia tai vahingollisia rakenteita ja toimintatapoja purkaen. Jürgen Habermasin kolmas tiedonintressin ulottuvuus on juuri tämä emansipatorisen tiedon tarve eli tarve saada tietoa epäkohtien poistamiseksi (Habermas 1987, 313). Lastensuojelun kentällä tarve emansipatoriselle tiedolle on akuutti. Tietoa osapuolten kokemuksista, edunvalvonnasta, osallisuudesta ja oikeuksista tarvitaan. Tarvitaan tietoa myös tekijöistä, jotka aiheuttava pahoinvointia tai estävät hyvinvointipalveluiden vaikuttavuuden. Aineistonkeruun ja -analyysin kuluessa konkretisoitui monella tapaa se hätä, mikä lastensuojelukentällä vallitsee. Hätään eivät vaikuta vain kasvavat asiakasmäärät, työntekijöiden kiire tai sosiaalisten ongelmien kasvu, vaan myös epätietoisuus siitä, mistä vaikea tilanne johtuu, miten sitä voidaan korjata ja mitä toimenpiteiden jälkeen on odotettavissa. Pahimmillaan epätietoisuus ja epävarmuus voi purkautua kyynisyytenä tai vihamielisyytenä asiakkaiden vaikeuksia kohtaan. Epätietoisuus tekee tilanteiden ratkaisemisen mahdottomaksi myös asiakkaille, sillä ilman tietoa heitä ei voida ohjata tai tukea menettelemään tarkoituksenmukaisella tavalla. Emansipatorisen tiedon edellytyksenä on kuitenkin riittävä tekninen ja praktinen tieto. Emansipoiva työote ilman käsitystä ja ymmärrystä vallitsevista olosuhteista ja niiden taustoista, ei auta asiakkaita, työntekijöitä eikä tutkijoita pyrkimyksissään. Habermasin (1987, 313) mukaan emansipatorinen tiedonintressi välittyy vallan kautta. Lastensuojelussa tämä emansipaation välityskenttä on ilmeinen. Joudumme jatkuvasti kysymään, kenellä on valta määrittää muutoksen suunta ja toimia muutosagenttina. Tieto tuo valtaa, mutta ei yksin riitä ratkaisemaan ongelmia.

Roy Bhaskar (1986, 171) määrittelee emansipaation transformaatioksi ei-toivotuista ja tarpeettomista olosuhteista toivottuihin ja tarpeellisiin päämääriin. Tähän muutospyrkimykseen pystytään kuitenkin vain silloin, kun informaatio vallitsevista olosuhteista on riittävä. Bhaskarin mukaan vapaus on aitoa tietoisuutta omista intresseistään samalla, kun hallussa on kyky ja resurssit eli valta ja mahdollisuus toimia näiden intressien mukaisesti. Tämä ei kuitenkaan vielä riitä, sillä yksilön on oltava myös halukas toteuttamaan omia pyrkimyksiään. (Mt., 170.) Lastensuojelun kaltaisissa kysymyksissä, jotka ulottuvat yksilön arkisista kokemuksista aina globaaleihin ilmiöihin asti, rakenteiden ja toimintatapojen muuttaminen voi tuntua mahdottomalta tehtävältä. Ilmiöitä tulee kuitenkin purkaa, analysoida ja rakentaa uudelleen, jotta muutosta voidaan saada aikaan. On selvää, ettei tieto yksin voi muuttaa vallitsevaa todellisuutta. Se voi kuitenkin toimia luotettavana karttana matkalla kohti parempaa.

LÄHTEET

- Bardy, Marjatta & Salmi, Minna & Heino, Tarja (2001) *Mikä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun*. Helsinki: Stakes.
- Bardy, Marjatta (toim.) (2009) *Lastensuojelun ytimissä*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Bardy, Marjatta (2009) Lapsuus, aikuisuus ja yhteiskunta. Teoksessa Marjatta Bardy (toim.) *Lastensuojelun ytimissä*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 16–46.
- Bhaskar, Roy (1978) *A Realist Theory of Science*. Sussex: The Harvester Press.
- Bhaskar, Roy (1979) *The Possibility of Naturalism. A Philosophical Critique of the Contemporary Human Sciences*. Sussex: The Harvester Press.
- Bhaskar, Roy (1986) *Scientific Realism & Human Emancipation*. Lontoo: Verso.
- Eronen, Tuija (2007) *Katsaus 2000-luvulla julkaistuun suomalaiseen lastensuojelututkimukseen. Sosiaalialan kehittämishanke, lastensuojelun kehittämishjelma*. [Http://www.sosiaaliportti.fi/File/2f272051-7b88-4b1c-b0b6-55b1c3beee3e/2000-luvulla%20julkaistu%20lastensuojelututkimus%2007.pdf](http://www.sosiaaliportti.fi/File/2f272051-7b88-4b1c-b0b6-55b1c3beee3e/2000-luvulla%20julkaistu%20lastensuojelututkimus%2007.pdf) (Haettu 1.8.2011) [Http://www.sosiaaliportti.fi/File/2fc54c39-b465-4404-b53a-50d6ecb5c8ba/Tutkimukset%20tieteenaloittain.pdf](http://www.sosiaaliportti.fi/File/2fc54c39-b465-4404-b53a-50d6ecb5c8ba/Tutkimukset%20tieteenaloittain.pdf). <http://www.sosiaaliportti.fi/File/2e65c46e-1ce7-4e5c-b134-80d85b82b287/Kokoelmakuvaukset.pdf>
- Eräsaari, Risto & Lindqvist, Tuija & Mäntysaari, Mikko & Rajavaara, Marketta (toim.) (1999) *Arviointi ja asiantuntijuus*. Helsinki: Gaudeamus.
- Eräsaari, Risto (2002) Avoimen asiantuntijuuden analytiikka. Teoksessa Ilkka Pirttilä & Susan Eriksson (toim.) *Asiantuntijoiden areenat*. Jyväskylä: SoPhi, 21–38.
- EVO-tutkimusrahoituksen jakoperusteiden uudistaminen*. Työryhmän raportti. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 34/2006. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. [Http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-4059.pdf](http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-4059.pdf) (Haettu 16.8.2011)
- Harrikari, Timo (2004a) *Alaikäisyys ja rikollisuuden muuttuvat tulkinnat suomalaisessa lainsäätämiskäytännössä*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 48. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.
- Harrikari, Timo (2004b) Tahdon vahvistamisesta tarpeen tyydytykseen. Suomalaisen koulukodin lainsäädäntöhistoriaa 1860–1980. Teoksessa Tarja Pösö & Markku Jahnukainen & Taru Kekoni (toim.) *Nuoruus ja koulukoti*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 43. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 21–60.
- Harrikari, Timo (2008) *Riskillä merkityt. Lapset ja nuoret huolen ja puuttumisen politiikassa*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 87. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.
- Heino, Tarja & Pösö, Tarja (2003) Lastensuojelun osaamista tukeva tutkimusohjelma. Teoksessa Kristiina Laiho & Aino Ritala-Koskinen (toim.) *Lastensuojelu osaamiskeskuksen pilottina – Osaava lastensuojelu -projektin loppuraportti*. Pikassos Raportteja 1/2003. Tampere: Pikassos, 70–76.
- Heino, Tarja & Kuure, Tapio (2009) Syrjäytymisvaarassa olevat lapset ja nuoret -esiselvitys. Prosessinäkökulma ehkäisevän lapsi- ja nuorisopolitiikan sekä lastensuojelun ohjaukseen, tiedonkeruuseen ja ammattikäytäntöihin. *Osaaminen, työ ja hyvinvointi* 10/2009. Helsinki: Sektoritutkimuksen neuvottelukunta.

- Heino, Tarja (2009) Erityinen lapsuus – erityinen yhteiskunnallinen vastuu. Mitä lastensuojelusta tiedetään ja mitä päätöksentekijän tulisi siitä tietää? Teoksessa Tarja Heino & Tapio Kuure (2009) *Syrjäytymisvaarassa olevat lapset ja nuoret -esiselvitys. Prosessinäkökulma ehkäisevän lapsi- ja nuorisopolitiikan sekä lastensuojelun ohjaukseen, tiedonkeruuseen ja ammattikäytäntöihin*. Sektoritutkimuksen neuvottelukunta. *Osaaminen, työ ja hyvinvointi* 10/2009. Helsinki: Sektoritutkimuksen neuvottelukunta, 46–51.
- Heino, Tarja & Johnson, Marianne (2010) Huostassa olleet lapset nuorina aikuisina. Teoksessa Ulla Hämäläinen & Olli Kangas (toim.) *Perhepiirissä*. Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 266–294.
- Hietämäki, Johanna & Kantola, Heli (2010) *Sosiaalityön ammatillisen lisensiaattikoulutuksen arviointitutkimus*. Sosiaalityön julkaisusarja 7. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/24321/Hietam%C3%A4ki%20et%20kantola.pdf?sequence=1> (Haettu 1.8.2011)
- Hämäläinen, Juha (2007) *Lastensuojelun kehityslinjoja. Tutkimus Suomen lastensuojelun aatepohjasta ja oppihistoriasta*. Snellman-instituutin A-sarja 22/2007. Kuopio: Snellman-instituutti.
- Hämäläinen, Ulla & Kangas, Olli (toim.) (2010) *Perhepiirissä*. Helsinki: Kelan tutkimusosasto.
- Huuskonen, Saira & Korpinen, Johanna (2009) *Runsas vuosi lastensuojelun avohuollon asiakkuuden alkamisesta: mitä lapsille kuuluu nyt? Lastensuojelun tieto -hankkeen loppuraportti*. Tampere: Pikassos oy. <http://www.sosiaaliportti.fi/File/5b6edcbb-f7c8-46c7-bf85-6816b86665e1/Lastensuojelun+tieto-hankkeen+tutkimusosion+loppuraportti.pdf> (haettu 12.9.2011).
- Isola, Anna-Mari & Larivaara, Meri & Mikkonen, Juha (toim.) (2007) *Arkipäivän kokemuksia köyhyydestä*. Helsinki: Avain. <http://www.koyhyyskirjoitukset.org/koyhyyskirja.pdf> (Haettu 4.8.2011)
- Jaakkola, Jouko & Pulma, Panu & Satka, Mirja & Urponen, Kyösti (toim.) (1994) *Armeliaisuus, yhteisöapu, sosiaaliturva. Suomalaisen sosiaalisen turvan historia*. Helsinki: Sosiaaliturvan keskusliitto.
- Jahnukainen, Markku & Kekoni, Taru & Pösö, Tarja (toim.) (2004) *Nuoruus ja koulukoti*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 43. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.
- Jahnukainen, Markku & Hyytiäinen, Minna (2009) *Jalanjälkiä seuraamassa. Jälkiseurantatutkimus SOS-lapsikylässä kasvaneiden elämänvaiheista*. Helsinki: SOS-Lapsikylä.
- Janhunen, Tarja (2008) *Pysyvyyden turvaaminen perhehoidossa*. Jyväskylä: Perhehoitoliitto.
- Kaisto, Juha & Pyykkönen, Miikka (toim.) (2010) *Hallintavalta. Sosiaalisen, politiikan ja talouden kysymyksiä*. Helsinki: Gaudeamus.
- Karvonen, Matti & Takala, Satu & Suhonen, Ari (2009) *Lastensuojelun tieto -hankkeen alueellisten loppuraporttien yhteenveto 1.2.2008 - 28.2.2009*. Pikassos Oy & Porin kaupunki & Tampereen kaupunki & Hämeenlinnan kaupunki & Sosiaalialan tietoteknologiahanke & Tampereen yliopiston sosiaalityön ja sosiaalipolitiikan sekä informaatiotutkimuksen laitos. http://www.pikassos.fi/julkaisut/doc_download/13-lastensuojelun-tieto-lasti-hankkeen-loppuraportti (Haettu 18.8.2011)

- Katainen, Anu (2008) *ATLAS.ti -ohjelman käyttöopas. Konteks 2008 – laadullisten aineistojen tietokoneavusteinen analyysi*. Verkkojulkaisu, Turun yliopisto. [Http://www.soc.utu.fi/laitokset/sosiologia/konteks/atlas_ohje1.html](http://www.soc.utu.fi/laitokset/sosiologia/konteks/atlas_ohje1.html) (Haettu 15.6.2011).
- Kirjonen, Juhani & Remes, Pirkko & Eteläpelto, Anneli (toim.) (1997) *Muuttuva asiantuntijuus*. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos, Jyväskylän yliopisto.
- Kitinoja, Manu (2005) *Kujan päässä koulukoti. Tutkimus koulukoteihin sijoitettujen lasten lastensuojeluasiakkuudesta ja kouluhistoriasta*. Stakes tutkimuksia 150. Helsinki: Stakes.
- Krogstrup, Hanne Kathrine (2004) *Asiakaslähtöinen arviointi Bikva-malli. Hyvät käytännöt menetelmäkäsikirja*. Helsinki: Stakes. [Http://www.sosiaaliportti.fi/Page/e253e1fd-84bc-4436-a7ba-7f5be477ec9f.aspx](http://www.sosiaaliportti.fi/Page/e253e1fd-84bc-4436-a7ba-7f5be477ec9f.aspx) (Haettu 4.8.2011)
- Laakso, Riitta (2009) *Arjen rutiinit ja yllätykset – etnografia lastenkotityöstä*. Acta Electronica Universitatis Tamperensis 876. Tampere: Tampereen yliopisto. [Http://acta.uta.fi/haekokoversio.php?id=11252](http://acta.uta.fi/haekokoversio.php?id=11252) (Haettu 13.8.2011)
- Laiho, Kristiina & Ritala-Koskinen, Aino (toim.) (2003) *Lastensuojelu osaamiskeskuksen pilottina - Osaava lastensuojelu -projektin loppuraportti*. Pikassos Raportteja 1/2003. Tampere: Pikassos - Sosiaalialan osaamiskeskus Kanta-Hämeessä, Pirkanmaalla ja Satakunnassa.
- Lapsiasiavaltuutetun vuosikirja* (2011) *Aikaa lapselle – arvoa kasvatukselle. Päättäjän käsikirja lasten ja nuorten tärkeistä asioista*. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 8/2011. Jyväskylä: Lapsiasiavaltuutetun toimisto.
- Lasten hyvinvoinnin kansalliset indikaattorit. Tavoitteena tietoon perustuva lapsipolitiikan johtaminen* (2011) Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2011/3. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. [Http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2011/Lasten_hyvinvoinnin_kansalliset_indikaattorit.html?lang=fi](http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2011/Lasten_hyvinvoinnin_kansalliset_indikaattorit.html?lang=fi) (Haettu 28.3.2011).
- Lastensuojelutilasto* 1991 & 2009. Stakes ja Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. [Http://www.stakes.fi/FI/tilastot/aiheittain/Lapsuusjaperhe/lastensuojelu.htm](http://www.stakes.fi/FI/tilastot/aiheittain/Lapsuusjaperhe/lastensuojelu.htm) (Tarkistettu 12.9.2011).
- Mantila, Ritva & Mikkonen, Marja & Väinölä, Leena Maaria (2008) *Onnistuneen sijoituksen siltaa rakentamassa. Lastensuojelun perhehoidon työkirja*. Helsingin kaupungin sosiaaliviraston oppaita ja työkirjoja 6/2008. Helsinki: Helsingin kaupunki. [Http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/f110be804a176e1293d8fb3d8d1d4668/08_06_onnistuneen_sijoituksen_silta.pdf?MOD=AJPERES](http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/f110be804a176e1293d8fb3d8d1d4668/08_06_onnistuneen_sijoituksen_silta.pdf?MOD=AJPERES) (Haettu 15.8.2011)
- Merton, Robert K. (2001) The focused interview and focus groups. Continuities and discontinuities. *Public Opinion Quarterly*, 51, 550–566.
- Merton, Robert K. & Kendall, Patricia L. (1946) The focused interview. *American Journal of Sociology*, 51, 541 - 557.
- Morgan, David L. (1996) Focus groups. *Annual Review of Sociology*, 22, 129 - 152.
- Mykkänen, Johanna & Aalto, Ilana (2010) *Isyyden ihanteet, arki ja kokemukset. Raportti isyyden tutkimuksesta Suomessa*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 34. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. [Http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/isyydenihanteet.pdf](http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/isyydenihanteet.pdf) (Haettu 1.8.2011)

- Myrskylä, Pekka (2011) *Nuoret työmarkkinoiden ja opiskelun ulkopuolella*. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu 12/2011. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. [Http://www.tem.fi/files/29457/TEM_12_2011_netti.pdf](http://www.tem.fi/files/29457/TEM_12_2011_netti.pdf) (Haettu 15.8.2011)
- Mäkelä, Klaus (2006) Sosiaalitutkimuksen eettinen säätely. Teoksessa Jaana Hallamaa & Veikko Launis & Salla Lötjönen & Irma Sorvali (toim.) *Etiikkaa ihmistieteille*. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisu. Tietolipas 211. Helsinki: SKS, 360–378.
- Mäntysaari, Mikko & Haaki, Raili (2007) Suomalainen sosiaalityön väitöskirjatutkimus 1982–2006. *Janus* 15(4), 357–366.
- Paakkunainen, Kari & Suurpää, Leena (2011) (toim.) *Nuorten poliittinen ohjaus – strategista johtamista, kentän kasvavaa yhteistyötä vai latistuvaa osallistumista?* Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisu 43. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. [Http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisu/ohjaus.pdf](http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisu/ohjaus.pdf)
- Pekkarinen, Elina (2006) Lastensuojelun ryhmätoiminta murrosikäisten tyttöjen kokemana. Teoksessa Hannele Forsberg & Aino Ritola-Koskinen & Maritta Törrönen (toim.) *Lapset ja sosiaalityö*. Jyväskylä: PS-kustannus, 99–128.
- Pekkarinen, Elina (2010) *Sosiaalialan arvojohtajat ja muutoksen managerit – laadullinen katsaus sosiaalialan johtamisen tutkimuksesta*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen avauksia 7/2010. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [Http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/c36d8dc8-fca6-46e6-95ec-78a8efb6a626](http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/c36d8dc8-fca6-46e6-95ec-78a8efb6a626) (Haettu 17.8.2010)
- Pekkarinen, Elina (2010) *Stadilaispojat, rikokset ja lastensuojelu – viisi tapaustutkimusta kuudelta vuosikymmeneltä*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisu 102. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.
- Pirttilä, Ilkka & Eriksson, Susan (toim.) (2002) *Asiantuntijoiden areenat*. Jyväskylä: SoPhi.
- Pirttilä, Ilkka (2002) Mistä asiantuntemuksen sosiologiassa on kyse? Teoksessa Ilkka Pirttilä & Susan Eriksson (toim.) *Asiantuntijoiden areenat*. Jyväskylä: SoPhi, 11–19.
- Pulma, Panu (1987) Kerjuuluvasta perhekuntoutukseen. Lapsuuden yhteiskunnallistuminen ja lastensuojelun kehitys Suomessa. Teoksessa Panu Pulma & Oiva Turpeinen, *Suomen lastensuojelun historia*. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto, 11–26.
- Pulma, Panu (1994) Vaivaisten valtakunta. Teoksessa Jouko Jaakkola & Panu Pulma & Mirja Satka & Kyösti Urponen (toim.) *Armeliaisuus, yhteisöapu, sosiaaliturva. Suomalaisen sosiaalisen turvan historia*. Helsinki: Sosiaaliturvan keskusliitto, 15–70.
- Pulma, Panu (2000) Kasvun katveessa. Teoksessa Harry Schulman & Panu Pulma & Seppo Aalto: *Helsingin historia vuodesta 1945, osa 2*. Helsinki: Helsingin kaupunki & Edita.
- Pulma, Panu (2004) Lastensuojelun kehityslinjoja. Teoksessa Annamaija Puonti & Tuula Saarnio & Anne Hujala (toim.) *Lastensuojelu tänään*. Helsinki: Tammi, 11–20.
- Pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelma* (2011). Valtioneuvoston kanslia. [Http://www.vn.fi/hallitus/hallitusohjelma/pdf332889/fi.pdf](http://www.vn.fi/hallitus/hallitusohjelma/pdf332889/fi.pdf) (Haettu 17.8.2011)
- Rajavaara, Marketta (2007) *Vaikuttavuusyhteiskunta – sosiaalisten olojen arvostelusta vaikutusten todentamiseen*. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 84. Helsinki: Kelan tutkimusosasto. [Http://www.kela.fi/in/internet/liite.nsf/NET/050307142402EK/\\$File/RajavaaraVaikuttavuusnetti.pdf](http://www.kela.fi/in/internet/liite.nsf/NET/050307142402EK/$File/RajavaaraVaikuttavuusnetti.pdf) (Haettu 17.8.2011)

- Reinikainen, Sarianna (2009) *Nuorisokodista maailmalle. Kokemuksia nuorisokodissa elämisestä ja aikuisiässä selviytymisestä*. Helsingin yliopiston kasvatustieteellinen tiedekunta. Helsinki: Helsingin yliopisto. [Http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-5658-1](http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-5658-1) (Haettu 13.8.2011)
- Rousu, Sirkka (2007) *Lastensuojelun tuloksellisuuden arviointi organisaatiossa. Näkyvätön tuloksellisuus näkyväksi*. Acta Electronica Universitatis Tampereensis 682. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Rutter, Deborah & Francis, Jennifer & Coren, Esther & Fisher, Mike (2010) *SCIE systematic research reviews: guidelines. 2nd edition*. Lontoo: Social Care Institute for Excellence.
- Saarikallio-Torp, Miia & Heino, Tarja & Hiilamo, Heikki & Hytti, Helka & Rajavaara, Marketta (2010) Lapset huostassa, vanhemmat ahdingossa. Teoksessa Ulla Hämäläinen & Olli Kangas (toim.) *Perhepiirissä*. Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 236–264.
- Satka, Mirja (1994) Sosiaalinen työ peräänkatsojamiehestä hoivayrittäjäksi. Teoksessa Jouko Jaakkola & Panu Pulma & Mirja Satka & Kyösti Urponen (toim.) *Armeliaisuus, yhteisöapu, sosiaaliturva. Suomalaisen sosiaalisen turvan historia*. Helsinki: Sosiaaliturvan keskusliitto, 261–340.
- Satka, Mirja (1995) *Making Social Citizenship. Conceptual Practices from the Finnish Poor Law to Professional Social Work*. Jyväskylä: SoPhi.
- Satka, Mirja (2003) Finnish conceptions of children and the history of child welfare. Teoksessa Christine Hallet & Allan Prout (toim.) *Hearing the voices of children: Social Policy for a new century. Future of Childhood Series*. London: Falmer Press, 73–88.
- Satka, Mirja & Karvinen-Niinikoski, Synnöve & Nylund, Marjatta & Hoikkala, Susanna (2005) *Sosiaalityön käytäntötutkimus*. Helsinki: Palmenia-kustannus.
- Satka, Mirja & Alanen, Leena & Harrikari, Timo & Pekkarinen, Elina (2011) *Lapset, nuoret ja muuttuva hallinta*. Jyväskylä: Vastapaino.
- Saurama, Erja (2002) *Vastoin vanhempien tahtoa*. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 2002:7. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Sipilä, Jorma (1996) *Sosiaalityön jäljillä*. Helsinki: Tammi.
- Sipilä, Jorma (2011) *Cold Winds Over the Nordic Welfare Model*. Esitys Welfare 2011 -konferenssissa, 12.8.2011, Reykjavik, Islanti.
- Smithson, Janet (2000) Using and analyzing focus groups: limitations and possibilities. *International Journal of Social Research Methodology*, 3 (2), 103–119.
- Suhonen, Ari (2008) *Vaikuttavuuden arviointi lastensuojelun sosiaalityön avohuollossa. Lastensuojelun tieto -hanke*. Tampere: Pikassos Oy. [Http://www.sosiaaliportti.fi/File/4e2087f4-e05b-4266-a390-67f754ad673b/Vaikuttavuuden+arviointi+lastensuojelun+sosiaality%C3%B6n+avohuollossa.pdf](http://www.sosiaaliportti.fi/File/4e2087f4-e05b-4266-a390-67f754ad673b/Vaikuttavuuden+arviointi+lastensuojelun+sosiaality%C3%B6n+avohuollossa.pdf) (Haettu 12.9.2011).
- Tapola-Haapala, Maria (2011) *Sosiaalityön ammattilaiset refleksiivisinä toimijoina – tutkimus erikoistumiskoulutuksesta Margaret Archerin teorian valossa*. Sosiaalitieteiden laitos. Helsinki: Helsingin yliopisto. [Http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-6691-7](http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-6691-7) (Haettu 1.8.2011)
- Wiberg, Matti (2006) Yhteiskuntatiede ja kohteen vahingoittaminen. Teoksessa Jaana Hallamaa & Veikko Launis & Salla Lötjönen & Irma Sorvali (toim.) *Etiikkaa ihmistieteille*. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja. Tietolipas 211. Helsinki: SKS, 261–273.

LIITE 1. ESIMERKKI LÄHETETYSTÄ KUTSUKIRJEESTÄ

VÄLITETTÄVÄKSI ETEENPÄIN

Arvoisat vastaanottajat,

Nuorisotutkimusverkosto ja Lapsuudentutkimuksen seura ovat käynnistäneet *Lastensuojelun tieto ja tutkimus* -hankkeen (*LasTut*), jonka tarkoituksena on edistää monitieteistä lastensuojelututkimusta Suomessa verkostoimalla yhteen eri tieteenalojen tutkijoita, käytännön toimijoita ja vaikuttajia. Hankkeen alkuvaiheen kärkiteemana on huostaanotto.

Olen aloittanut hankkeessa 1.5. verkostokoordinaattorina ja haluaisin nyt kuulla lastensuojelututkimuksen toimijoiden näkemyksiä verkoston mielekkäistä toimintatavoista sekä samalla kartoittaa tulkintoja yleisesti lastensuojelututkimuksen ja erityisesti huostaanottotutkimuksen tilasta.

Olen tulossa (--). Tilaksi on varattu (--).

Mikäli tiedätte muita asiasta kiinnostuneita, joita voisi kutsua keskustelutilaisuuteen tai jotka voisivat vastata alla ja liitteenä oleviin kysymyksiin sähköpostitse, olisin erittäin iloinen, jos välittäisitte tämän viestin eteenpäin (myös perus- ja jatko-opiskelijat ovat tervetulleita).

Liitteenä lisätietoa keskustelutilaisuuden sisällöstä. Jotta keskustelusta tulee hyvä, olisi tarkoituksenmukaista, ettei paikalla olisi kovin suurta joukkoa (max. 10 henkeä). Toivon, että osallistujat ilmoittautuisivat minulle etukäteen sähköpostitse osoitteeseen elina.pekkarinen (at) nuorisotutkimus.fi , mutta tämä ei ole välttämätöntä.

Ystävällisin terveisin
Elina Pekkarinen

LIITE 2. OSALLISTUJILLE LÄHETETTY TIEDOTE

LASTUT - LASTENSUOJELUN TIETO JA TUTKIMUS -HANKE

Nuorisotutkimusverkosto ja Lapsuudentutkimuksen seura ovat käynnistäneet *Lastensuojelun tieto ja tutkimus -hankkeen (LasTut)*, jonka tavoitteena on edistää lastensuojelututkimuksen monitieteistä valtakunnallista yhteistyötä. Hankkeen toimintaa rahoittaa Itsenäisyyden juhluvuoden lastenrahaston säätiö ITLA.

Lastensuojelu pyrkii edistämään nuorten sukupolvien hyvinvointia. Se kiinnittyy yleismaailmallisesti kaikille elämän alueille ja koskettaa jokaista. Lastensuojelu on myös ongelmia ehkäisevää ja korjaavaa toimintaa, jota ohjataan erityisellä lainsäädännöllä ja jota toteuttavat useat ammattikunnat sekä tehtävään erikseen valtuutetut viranomaiset. Lastensuojelun sosiaaliset, taloudelliset ja kulttuuriset vaikutukset ovat merkittävät.

Laaja-alaisuudesta ja monimuotoisuudesta johtuen lastensuojelun tutkimustoiminta on moni- ja poikkitieteistä. Hankkeen tavoitteena on luoda eri tahoja verkostoiva rakenne ja siten edistää lastensuojelututkimusta hajautuneella tutkimuskentällä. Tavoitteena on samalla vahvistaa lastensuojelun käytännössä sekä tutkimuksessa tuotettavan tiedon kokoamista, kehittämistä ja soveltamista yhteistyössä eri tahojen kanssa. *LasTut*-hankkeessa luodaan tutkimustahoja, tutkijoita, käytännön toimijoita sekä päättäjiä yhdistävä verkosto, jonka puitteissa järjestetään työpajoja, seminaareja ja virtuaalisia kohtaamispaikkoja. Hankkeen tavoitteena on koota lastensuojelun tiedon lähteitä sekä kartoittaa tiedon tarpeita ja aukkoja yhdessä alan tutkijoiden ja toimijoiden kanssa.

LasTut-hankkeen ensimmäinen kärkiteema on huostaanotto, joka on yhteiskunnallisesti päivänpolttava aihe. Huostaanoton ja siihen liittyvien ilmiöiden kautta tavoitetaan monet lastensuojelun ytimeen kiinnittyvät teemat ja käsitteet, jotka vaativat selkeyttämistä. Huostaanottoon liittyvät prosessit avaavat laaja-alaisen näkökulman niihin yksilöllisiin, yhteisöllisiin, kulttuurisiin ja institutionaalisiin kysymyksiin, jotka kehystävät lastensuojelua. Huostaanoton monikerroksisuus avaa paitsi tutkimuksellisesti kiinnostavia myös tieteenalojen välistä keskustelua ja yhteistyötä virittäviä ulottuvuuksia.

Hankkeessa on 1.5.2010 aloittanut verkostokoordinaattori, joka käynnistää verkoston luomisen eri toimitahoja kuulemalla. Hankkeen alkuvaiheen etenemiseen kaikki kiinnostuneet voivat osallistua ideoimalla ja keskustelemalla *Sosiaaliportissa* julkaistavan *LasTut lentämään!* -blogin välityksellä <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/blogit/>

LasTut-hankkeen sähköpostilistan välityksellä tiedotetaan ajankohtaisista tutkimuksista ja tapahtumista. Listan osoite on: [lastut\(at\)list.alli.fi](mailto:lastut(at)list.alli.fi). Listalle voi liittyä lähettämällä sähköpostin osoitteeseen [majordomo\(at\)list.alli.fi](mailto:majordomo(at)list.alli.fi). Jätä otsikkokenttä tyhjäksi ja kirjoita viestikenttään *subscribe lastut*. Hanke on myös Facebookissa. Tykkäämällä *LasTut* -yhteisösivusta saat tiedon ajankohtaisista tiedotteista suoraan omaan profilliisi.

Verkostokoordinaattoriin saa avoimesti olla yhteydessä ja tietoa välittää kaikille kiinnostuneille. Yhteydenotot: verkostokoordinaattori Elina Pekkarinen, [elina.pekkarinen\(at\)nuorisotutkimus.fi](mailto:elina.pekkarinen(at)nuorisotutkimus.fi)

Lastensuojelun tieto ja tutkimus -hanke *LasTut*

Nuorisotutkimusverkosto/Lapsuudentutkimuksen seura (ml. yhteystiedot)

LIITE 3. HAASTATELURUNKO

LASTENSUOJELUN TIETO JA TUTKIMUS -HANKKEEN ALKUVAIHEEN KARTOITUS

Lastensuojelun tieto ja tutkimus -hanke käynnistyy henkilökohtaisilla tapaamisilla, fokusryhmähaastatteluilla sekä tarvittaessa puhelin- tai sähköpostihaastatteluilla. Kartoitus on suunnattu eri sektoreiden lastensuojelututkijoille sekä järjestökentän ja käytännön kentän toimijoille. Haastateltavat valitaan kentän toimijoita kuullen. Alkuvaiheen kartoituksessa ei pyritä tieteellisesti tarkkaan tietoon, vaan ymmärryksen lisäämiseen lastensuojelututkimuksen tilasta sekä verkoston toimintaan liittyvistä toiveista. Keskustelutilaisuuksien painotus riippuu haastateltavan henkilön tai ryhmän orientaatiosta. Lisäksi tiedustellaan haastateltavien valmiuksia toimia verkoston yhteisessä tiedon tuottamisessa sekä ideoita tällaisen tiedon keräämisen tavoiksi. Haastattelumateriaalia käytetään hyväksi verkoston alkuvaiheen luomisessa. Haastateltavat esiintyvät haastatteluissa omalla nimellään. Haastattelu on rakennettu melko vapaamuotoisen keskustelun varaan alla olevien teemojen mukaisesti. Haastattelu nauhoitetaan. Osallistujat saavat keskustelusta puhtaaksi kirjoitetun yhteenvedon tilaisuuden jälkeen. Tähän tekstiin he voivat esittää korjauksia, lisäyksiä tai poistoja. Nauhoitukset tuhoataan muistion hyväksymisen jälkeen. Keskustelutilaisuuksista kirjoitetaan yhteenvetoraportti, jonka pohjana käytetään haastateltavien hyväksymiä yhteenvetotekstejä. Yhteenvetoraportissa haastateltaviin viitataan heidän omilla nimillään. Yhteenvetoraportti julkaistaan Nuorisotutkimusverkoston ja Lapsuudentutkimuksen seuran kautta.

Keskustelun sisältö

Lastensuojelun tieto ja tutkimus: mitä ymmärretään lastensuojelun tiedolla?

- Mitä tutkimusta itse tekee tai hyödyntää käytännön työssään?
- Minkälainen toiminta edistäisi lastensuojelututkimusta Suomessa?
- Mitkä lastensuojelun ilmiöt ovat erityisen alituttuja?
- Millainen tieto hyödyntää käytäntöä? Entä miten tiedontuotanto hyötyy käytännöstä?

Huostaanottoon liittyvä tutkimus

- Millainen käsitys teillä on huostaanoton tutkimuksen tilasta Suomessa?
- Mitkä ovat huostaanottotutkimuksen kriittisimmät puutteet?
- Miten huostaanottotutkimusta voisi ja tulisi edistää?

Näkemyksiä siitä, millainen verkoston toiminta olisi tarkoituksenmukainen ja toivottava

- Minkälainen yhteydenpito eri toimijoiden välillä olisi tarkoituksenmukaista?
- Miten tiedottaminen tulisi järjestää?
- Miten eri tutkimus- ja toimialojen näkemykset pääsisivät vuoropuheluun toistensa kanssa?

Osallistuminen verkostossa tapahtuvaan tiedon tuotantoon

- Miten lastensuojelun tietoa voisi parhaiten koota?
- Oletko/oletteko itse valmiita osallistumaan tiedon tuottamiseen ja kokoamiseen?
- Jos, niin miten?

LIITE 4. HAASTATTELUIDEN TUNNISTETIEDOT JA AJANKOHDAT

FOKUSRYHMÄHAASTATTELUT	PVM	OSALLISTUJIA
H1. OPTL	28.5.2010	1
H2. Helsingin yliopisto, Satkan tutkimusryhmä	4.6.2010	5
H3. Lahti	7.6.2010	2
H4. THL	14.6.2010	3
H5. Tampereen yliopisto	17.6.2010	7
H6. KASTE Kehrä	24.8.2010	3
H7. Itä-Suomen yliopisto	27.8.2010	5
H8. Helsingin kaupunki	7.9.2010	2
H9. HUS	10.9.2010	2
H10. LSKL	17.9.2010	2
H11. KASTE Remontti & Turun kaupunki	30.9.2010	4
H12. Turun yliopisto (usea taho)	1.10.2010	6
H13. Sosiaalialan osaamiskeskusten lasu-verkosto	11.11.2010	10
H14. MLL	2.12.2010	1
H15. Lapsiasiavaltuutetun toimisto	7.12.2010	1
H16. Jyväskylän yliopisto	7.12.2010	2
H17. Pesäpuu	8.12.2010	2
H18. PELA	13.12.2010	5
H19. SOS-Lapsikylä	17.12.2010	2
H20. SONet Botnia & Pohjanmaa	25.1.2011	6
H21. Nuorten Ystävät	31.1.2011	2
H22. POSKE Pohjois-Pohjanmaa	1.2.2011	3
H23. Lastensuojelun edunvalvojanhanke	2.3.2011	8

SÄHKÖPOSTIHAASTATTELUT

S1. Koisti-Auer	15.12.2010
S2. Hietämäki	10.12.2010
S3. Laitinen, Pohjola & Niemi	21.1.2011
S4. Mulju & Sudqvist	24.1.2010
S5. Heikkinen	24.1.2010

VERKOSTOKESKUSTELU

Keskustelu	8.6.2011 (katso liite 7)
------------	--------------------------

LIITE 5. KOODITAUUKKO

LASTENSUOJELUN TIEDON

ORGANISOITUMINEN (14 koodia)

A ammattikorkeakoulu	3
A Erillinen julk.rah.tutk.l.	1
A järjestösektori	12
A kaste-hanke	2
A kehittämissyksiköt	3
A kuntasektori	10
A lapsiasiavaltuutettu	1
A monialainen hanke	1
A sairaala	1
A sektoritutkimuslaitos	3
A sos.alan osaamiskeskus	8
A sosnet	3
A yksityiset palv.tuot.	3
A yliopistot	8

LASTENSUOJELUTYÖN OMINAISPIIRTEITÄ

B asenteet	5
B asiakasprosessien	2
B avo- ja sijaishuollon jak.	4
B etiikka ja moraali	6
B inhimillisyys	11
B julkisuus	2
B jäykät toimintamallit	23
B kiire ja paine	13
B laatu	2
B lainsäädäntö	12
B lapsen etu ja oikeudet	4
B lastensuojelusuun.	5
B ls.työn arvostus	5
B määrittelyn vaikeus	6
B ongelmanäkökulma	3
B palvelujärjestelmä	15
B raja- ja yhtymäpinnat	18
B rakenteet	23
B resurssit	9

B ristiriidat	15
B sulkeutuneisuus	4
B tahdonvastaiset toimet	4
B vaihtuvuus	4
B valtakysymykset	7

LASTENSUOJELUTUTKIMUKSEN OMINAISPIIRTEITÄ

C akateemisuuden ylläpito	4
C epäsystemaattisuus	4
C etiikka ja moraali	4
C hajautuneisuus ja sirpal.	17
C kansainvälisyys	9
C kaupunkikeskeisyys	2
C koordinoimattomuus	7
C käytäntötutkimus	7
C lyhytjännitteisyys	4
C monitieteisyys	12
C määrittelyn vaikeus	11
C teorian ja käsit. puute	6
C tiedon arvioinnin vaikeus	8
C tutkimusrahoituksen puute	5
C vaikuttavuuden dilemma	8
C valtakysymykset	2
C vähäisyys	21

LASTENSUOJELUTUTKIMUKSEN TIHENTYMIÄ

D dokumentointi	3
D historia	1
D koulukodit	1
D lastenkodit	1
D läheisneuvonpito	1
D osallisuus	2
D perhetyö	1
D sijaishuolto	1
D tilastot ja rekisterit	3

LASTENSUOJELUN TUTKIMUSTARPEITA

E adoptio	2
E arki lastensuojelussa	5
E avohuolto	15
E dokumentointi	2
E ehkäisevä työ	8
E eriarv. ja köyhyys	9
E erityislapset	4
E historiallinen tutkimus	7
E hyvinvointitutkimus	9
E jälkihuolto	4
E kansainvälinen tutkimus	3
E kiusaamiskokemukset	2
E käytännöt	24
E lapsen oikeudet	2
E lastensuojeluilmoitukset	2
E lastensuojelun edut	1
E lastensuoj. ideol. & pol.	5
E lastensuojeluprosessi	15
E lastensuojelutarpeen syyt	12
E maahanmuuttajalapset	6
E moniammatillisuus	1
E monitieteisyys	6
E nuoret	9
E osallisuus	6
E osapuolten kokemustieto	30
E pahoinvointi	4
E paikkatietotutkimus	1
E palvelujärjestelmä	13
E perhesijoitukset	8
E perustutkimus	10
E psykiatria	10
E psykologia ls:ssa	2
E pysyvyyden kysymykset	1
E päihdetutkimus	1
E rajapinnat professioihin	14
E rakenteet	7
E romanit	1
E seri	1
E seurantatutkimus	23
E terapia	2
E tilastotutkimus	3
E työntekijöiden pätevyys	1
E uudet ilmiöt	2
E vaikuttavuustutkimus	37
E vammaiset lapset	5
E vankiperheet	1

E vertailututkimus	2
E vertaissuhteet	3
E väkivalta	1
E yksinhuoltajat	2

METODOLOGISET ERITYISKYSYMYKSET

F aineistojen alianalyysi	6
F aineiston saannin vaikeus	25
F ilmaisuvapaus v. suojele	2
F laadullisuus	5
F osaamattomuus	4
F tilasto- ja rekisteritiedot	13
F tilastojen karkeus	16
F väärät vertailukohteet	2

HUOSTAANOTTOTUTKIMUKSEN TARPEET

G elämänlaadun tutkimus	2
G hallinto-oikeus	5
G huostaanoton syyt	10
G jälkihuolto	2
G jälleenyhdistäminen	1
G keskeytyneet sijoitukset	4
G kokemusten tutkimus	12
G lainsäädäntö	7
G laitostutkimus	2
G lasten tutkiminen	14
G läheissijaisvanhemmuus	2
G läheissuhteet	16
G myönteiset puolet	3
G perhehoito	9
G perustutkimus	7
G päätöksentekoprosessi	4
G rajoittamiskäytännöt	2
G rakenne	3
G sijaishuolto	17
G sijoitusprotokolla	5
G vertailu	3
G vähäisyys	14

TUTKIMUS- JA KEHITTÄMISTYÖN SUHTEISTA

H henkilöityminen	5
H käytännön tarpeet	12
H käytäntö tiedon edellä	4

H projektimaisuus	5
H päällekkäisyydet	2

TOIVEET VERKOSTON TOIMINNALLE

I akateeminen keskustelu	6
I alaverk. koordinointi	8
I erillinen tutkimus	4
I erillinen yksikkö	6
I kansainvälisyys	4
I koordinointi	10
I tutkimuksen institution.	13
I monitieteisyys	11
I osallistumisavustukset	2
I pysyvä rahoitus ja rakenne	16
I seminaarit	16
I sähköinen palvelukanava	21
I THL:n tutk. vahvist.	4
I tiedon kartoitus	13
I tiedotus	33
I tutkimuskatsaukset	9
I tutkimusohjelma	8
I työpajat konf. yhteydessä	11
I vaikuttaminen	11
I vakiintunut verkostorak.	5
I verk.koord. vierailut	2
I yhteistyö	16
Koodilinkkejä yhteensä	1220

LIITE 6. OSALLISTUJATAULUKKO

Haastattelu	PVM	Tutkinto ja nimeke	Instituutio	Nimi ja tehtäväkuvaus
H1. OPTL	28.5.2010	OTL, VT, tutkija	Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos	Virve-Maria de Godzinsky tekee tutkimusta tuomioistuinelaitosten prosesseista, tarkemmin hallinto-oikeuksien lastensuojelutapausten tuomioistuinkäsittely-prosesseista. Aiemmin hän on tutkinut rikosprosesseja ja hänen prosessioikeustaustansa on vahva myös käytännöstä. Ajatus oikeustieteellisen tutkimuksen suorittamisesta aiheesta käynnistyi keväällä 2009 yhteistyössä OPTL:n, STM:n, OM:n ja THL:n kanssa.
H2. Helsingin yliopisto, Satkan tutkimusryhmä	4.6.2010	YTT, dosentti, akatemia-tutkija	Jyväskylän yliopisto, yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos	Mirja Satka johtaa <i>Sukupolvisuhteita säätelevien institutionaalisten käytäntöjen muutos – tutkimus sosiaalis-oikeudelliselta alalta</i> -tutkimushanketta. Hankkeen osatutkimukset koskevat suoraan tai välillisesti suomalaista lastensuojelua ja lapsipolitiikkaa. Hanke yhdistää kahden yliopiston, Helsingin ja Jyväskylän, laitoksia. Sen tutkijat ovat yhteiskuntatieteiden ja valtiotieteiden tieteenaloilta.
		YTT, dosentti, akatemia-tutkija	Helsingin yliopisto, sosiaalitieteiden laitos	Timo Harrikari toimii post doc -tutkijana <i>Sukupolvisuhteita säätelevien institutionaalisten käytäntöjen muutos – tutkimus sosiaalis-oikeudelliselta alalta</i> -tutkimushankkeessa, jota johtaa akatematutkija, dos. Mirja Satka. Hankkeen osatutkimukset koskevat suoraan tai välillisesti suomalaista lastensuojelua ja lapsipolitiikkaa. Hanke yhdistää kahden yliopiston, Helsingin ja Jyväskylän, laitoksia. Sen tutkijat ovat yhteiskuntatieteiden ja valtiotieteiden tieteenaloilta.
		VTM, tohtori-koulutettava	Helsingin yliopisto, sosiaalitieteiden laitos	Susanna Hoikkala valmistelelee väitöskirjaa tutkimusprojektissa <i>Sukupolvisuhteita säätelevien institutionaalisten käytäntöjen muutos - tutkimus sosiaalis-oikeudellisen alalta</i> . Väitöskirja-tutkimuksessaan hän tarkastelee yhden lastensuojelulaitoksen rajoittamis- ja kurinpitokäytäntöjen muutosta. Hänen aiemmat tutkimushankkeet ovat koskeneet väkivaltaimiötä lastensuojelulaitoksissa. Hänen tutkimusintressinsä kohdistuu erityisesti lastensuojelun laitoshuoltoon.
		YTM, tohtori-koulutettava	Jyväskylän yliopisto, yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos	Johanna Moilanen toimii tohtorikoulutettavana <i>Sukupolvisuhteita säätelevien institutionaalisten käytäntöjen muutos – tutkimus sosiaalis-oikeudelliselta alalta</i> -tutkimushankkeessa, jota johtaa akatematutkija, dos. Mirja Satka. Hankkeen osatutkimukset koskevat suoraan tai välillisesti suomalaista lastensuojelua ja lapsipolitiikkaa. Hanke yhdistää kahden yliopiston, Helsingin ja Jyväskylän, laitoksia. Sen tutkijat ovat yhteiskuntatieteiden ja valtiotieteiden tieteenaloilta.
		VTM, tohtori-koulutettava	Helsingin yliopisto, sosiaalitieteiden laitos	Maria Tapola-Haapala on osallistunut <i>Sukupolvisuhteita säätelevien institutionaalisten käytäntöjen muutos – tutkimus sosiaalis-oikeudelliselta alalta</i> -tutkimus-hankkeen toimintaan, jota johtaa akatematutkija, dos. Mirja Satka. <i>Lastensuojelun tieto ja tutkimus</i> -raportin haastattelun aikaan hän viimeisteli lastensuojeluaiheista sosiaalityön oppiaineen väitöskirjaa Helsingin yliopiston sosiaalitieteiden laitoksella.
H3. Lahti	7.6.2010	YTL, tutkija, sijaishuollon sosiaalityöntekijä	Lahden kaupunki/ Tampereen yliopisto, sosiaalityön tutkimuksen yksikkö	Tuija Eronen viimeistelee väitöskirjatutkimusta lastenkodissa asuneiden ihmisten elämäntarinoista ja lastenkodista osana tätä. Hän työskentelee sijaishuollon sosiaalityöntekijänä ja on tehnyt selvityksen suomalaisen lastensuojelututkimuksen tilasta (Eronen 2007). Hän koordinoi suomalaisten sijaishuollon tutkijoiden verkostoa, jonka puitteissa on järjestetty työryhmätapaamisia konferensseissa.
		YTT, lehtori, tutkija	Lahden ammattikorkeakoulu	Riitta Laakso on väitellyt Tampereen yliopistossa vuonna 2009 lastenkotityöstä. Hän toimii Lahden ammattikorkeakoulussa lehtorina (31.7.2010 saakka).
H4. THL	14.6.2010	VTT, erikois-tutkija	Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, STAO/VATU	Tarja Heino on toiminut lastensuojelun ohjaus-, seuranta-, arviointi- ja tutkimustehtävissä vuodesta 1984 alkaen valtion keskushallinnossa (Sosiaalihuolto, STH, Stakes, THL). Hänen lisensiaatin (1994) ja väitöstutkimuksensa (1997) kohdistuvat lastensuojelun asiakuuteen ja siinä määritysten ja valikoitumisen problematiikkaan. Kansallisten tutkimus- ja kehittämissuhteiden lisäksi hän on johtanut pohjoismaista tutkimushanketta (2003–2006). Tällä hetkellä hän johtaa Suomen Akatemian <i>Skidi-Kids</i> -tutkimusohjelmaan (2010–2013) kuuluvaa hanketta, jossa keskitytään monimetodisesti pitkäaikaistutkimukseen huostaan otetuista lapsista.

		VTL, erikois-suunnittelija	Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, LANU	Päivi Känkänen on tutkinut lastensuojelua 1990-luvulta alkaen. Vuodesta 2000 hän on tehnyt silloisessa Stakesissa taidelähtöisiin menetelmiin liittyviä tutkimus- ja kehittämishankkeita. Lapset, joihin tutkimus on liittynyt, ovat olleet huostaan otettuja. Lisensiaattityön hän on tehnyt lastensuojelulaitoksen työntekijöiden työorientaatiosta. Hän on vastannut valtion koulukotien tutkimus-, koulutus- ja kehittämis-toiminnasta THL:ssa. Jatkossa hän osallistuu pitkittäistutkimukseen huostaan otetuista lapsista Tarja Heinon uudessa tutkimusprojektissa yhdessä tutkija Anna Rainion kanssa. Osiossa lähestytään etnografisesti taiteen roolia sijaishuollossa draamatyöskentelyyn ja rap-musiikkiin pohjautuvia hankkeita seuraamalla.
		VTM, tutkija, jatko-opiskelija	Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, STAO/CHES	Taloustieteellisen koulutuksen saanut Antti Väisänen työskentelee THL:n Terveys- ja sosiaalitalouden yksikössä (CHES). Hänen tutkimuksensa käsittelevät sosiaalipalveluiden, erityisesti lastensuojelun, kysyntää, tarjontaa, kustannuksia sekä tuottavuutta ja vaikuttavuutta. Jo toteutunut lastensuojelun tutkimus on painottunut kuntakohtaiseen tarkasteluun palvelujen yksikkökustannuksista, kokonaismenoista, käytöstä ja tarjonnasta. Tulevissa tutkimuksissa on tarkoitus tarkastella kodin ulkopuolelle sijoittamisen riskitekijöitä sekä arvioida lastensuojelun palvelujen vaikuttavuutta.
H5. Tampereen yliopisto	17.6. 2010	YTM, tutkija	Tampereen yliopisto, sosiaalityön tutkimuksen laitos	Rosi Enroos on tehnyt pro gradu -työnsä lastensuojelun ja lastenpsykiatrian yhteistyöstä. Hän on aikaisemmin työskennellyt lastenpsykiatrian klinikassa, erityisesti lasten oikeuspsykiatrian työryhmässä, jossa tehdään tutkimuksia lasten seksuaalisen hyväksikäytön epäilyjen ja pahoinpitelyjen poliisitutkimuksen osana. Hän on perhetutkimuksen tutkijakoulussa ja kiinnittynyt perhetutkimukseen sekä lastensuojelun tutkimusteemoihin. Hän tekee väitöskirjaa aiheesta <i>Perhe, lapsi ja vanhemman vankeus - institutionaalisten käytäntöjen analyysia</i> . Hän on tutkinut lapsia, jotka ovat äitiensä mukana vankilassa. Enroos on sosiaalityön tutkimuksen laitoksen jäsenenä Pirkanmaan osaamiskeskuksen lastensuojeluverkostossa.
		YTT, dosentti, professori varttunut tutkija, Suomen Akatemia	Tampereen yliopisto, sosiaalityön tutkimuksen laitos	Hannele Forsberg on tehnyt väitöskirjansa kahdesta lastensuojelun instituutiosta, perhetukikeskuksista ja sosiaalitoimistoista sekä niiden toimintakulttuureista. Hän on tehnyt paljon perhetutkimusta, joka liittyy välillisesti lastensuojeluun. Hän on tehnyt myös lapsiin ja väkivaltaan, lastensuojelutyöntekijöiden tunteisiin, lasten toimijuuteen ja tällä hetkellä sosiaalityön kiistanalaisiin perheikäytäntöihin, tietoon ja tietämiseen sekä moraaliseen järkeilyyn liittyvää tutkimusta.
		YTM, tutkija	Tampereen yliopisto, sosiaalityön tutkimuksen laitos	Kaisa-Elina Hotari on tehnyt pro gradu -tutkimuksen nuorten lastensuojelupalvelukokemuksista. Väitöskirjatutkimusta hän tekee lastensuojelun ja nuorisopsykiatrian rajapintaan liittyvistä kysymyksistä. Hän on työskennellyt sosiaalityöntekijänä lastenpsykiatriassa.
		YTT, tutkija		Johanna Korpisen etnografinen väitöskirjatutkimus koski hallinto-oikeuksien lastensuojelukäsittelijä sekä erityisesti sitä, miten eri osapuolet tuottavat tietoa ja mitä tietoa käsittelyssä hyödynnetään. Tutkimus teki näkyväksi lastensuojelun ristiriitaiset näkemykset, jotka eivät aina ratkea juridisessakaan viitekehysessä. Lisäksi hän on julkaissut artikkeleita lastensuojelujärjestelmien ja nuorisorikosuusoikeusjärjestelmien kansainvälisistä eroista (Suomi vs. Englanti) sekä osallistunut eri kuntien välillä tehtyihin lastensuojelua vertaileviin tutkimuksiin. Viime vuonna hän on toiminut projekti-koordinaattorina Globaali sosiaalityö ry:n <i>Melake</i> -hankkeessa, jossa on mukana suomalaisia ja venäläisiä kansalais- ja lastensuojelujärjestöjä.
		YTT, yliopiston-lehtori	Tampereen yliopisto, sosiaalityön tutkimuksen laitos	Aino Ritala-Koskinen on tehnyt tutkimusta pääasiallisesti lapsista ja perheestä. Hän on ollut mukana tutkimustyön lisäksi myös kehittämis- ja opetustyössä sekä useita tutkimusyksiköitä yhdistävissä lastensuojelututkimuksen hankkeissa. Viime vuodet hän on keskittynyt pätevöitymiseen opettajana ja luonut suhteita esimerkiksi informaatiotieteisiin.
		YTM, tutkija	Tampereen yliopisto, sosiaalityön tutkimuksen laitos	Tarja Vierula on tehnyt pro gradu - tutkielman <i>Lapset vankilassa</i> -selvitystä varten vuonna 2006 kerätystä vankilan työntekijöiden haastatteluaineistosta tutkien työntekijöiden puheessaan tuottamia merkityksiä lastensa kanssa vankilassa olevista naisista ja äiti-lapsi-osastojen käytännöistä. Väitöstutkimuksessaan hän tutkii lastensuojelun asiakkaiden kokemuksia. Tutkimuksen keskiössä on institutionaalisen asiakkuuden ja henkilökohtaisen elämän limittyminen sekä se, miten asiakkaat säätelevät näiden välistä rajaa.

		KT, lehtori	Tampereen yliopisto, kasvatustieteiden yksikkö, varhaiskasvatuksen koulutus	Kaisu Viittala (nyk. Hermanfors) on vuonna 2001 julkaissut erityispedagogiikan alalta lapsuustutkimukseen sijoittuvan väitöskirjatutkimuksen huostaan otetuista lapsista, joilla on sikiöaikainen alkoholi-altistus. Tutkimuksessa hän tarkasteli kokonaisvaltaisesti heidän elämäntilannettaan. Lapset olivat sijaishuollossa. Lisäksi hän on julkaissut teoksen <i>Kunnon kansalaiseksi – tapausesimerkinä sikiöaikana alkoholille altistuneet lapset</i> (2003), lasten elämisestä perhehoito-perheessä sekä artikkeleita <i>Kasvatus- ja perhehoito</i> -lehteen sekä <i>Sosiaaliturvaan</i> . Viittala on itse myös perhehoitaja, ja siksi mukana perhehoitojärjestelmässä käytännön arjessa.
H6. KASTE Kehrä	24.8. 2010	YTM, yliopisto-opettaja	Helsingin yliopisto, sosiaalitytieteiden laitos, Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Socca, <i>Kehrä</i> -hanke (lastensuojelun kehittämisverkosto pääkaupunkiseudulla)	Tiina Muukkonen toimi lastensuojelun yliopisto-opettajana Helsingin yliopiston sosiaalitytieteiden laitoksella. Opetustehtävissään hän vastasi Pääkaupunkiseudun lastensuojelun Praksis verkoston toiminnan perustamisesta ja sisällön luomisesta. Lastensuojelun Praksiksen tavoitteena on nivoa käytäntöyhteydessä tutkimusta, kehittämistä ja opetusta toisiinsa. Tavoitteena on opetuksen käytäntöyhteyden hyödyntäminen opiskelijoiden, käytännönopettajien ja opetuksesta vastaavien työtiimien tutkivan mielen herättelyssä.
		VTL, tutkija-sosiaalityöntekijä	Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Socca, <i>Kehrä</i> -hanke (lastensuojelun kehittämisverkosto pääkaupunkiseudulla)	Miia Pitkänen on toiminut aiemmin johtavana sosiaalityöntekijänä Itäisen perhekeskuksen Kivikon toimipisteessä Helsingissä ja siirtynyt Soccan <i>Kehrään</i> tutkijasosiaalityöntekijäksi kahden vuoden jaksolle. Hän on tehnyt lisensiaattitutkimuksen huostaanoton päättymisestä Helsingin yliopistoon 2009. Tällä hetkellä hän on tutkijana käytäntötutkimushankkeessa, jossa tutkitaan sijoituksenaikaista sosiaalityötä vanhempien tukena viiden tutkimuspilotin avulla (Helsingissä, Espoossa ja Vantaalla).
		VTM, kehittävä sosiaalityöntekijä	Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Socca, <i>Kehrä</i> -hanke (lastensuojelun kehittämisverkosto pääkaupunkiseudulla)	Annukka Paasivirta työskentelee <i>Kehrä</i> -hankkeessa kehittäväenä sosiaalityöntekijänä. Hänen tehtävänä on koordinoita <i>Kehrä</i> -hankkeessa mukana olevia työryhmiä. Hankkeessa käytetään teematyöpajamallia, joka tukee lastensuojelun kehittämistä työryhmässä. Työn ohessa hän tekee lisensiaattityötä.
H7. Itä-Suomen yliopisto	27.8. 2010	Pst, professori akatemia-tutkija	Itä-Suomen yliopisto, yhteiskunta-tieteiden laitos	Pirjo Pölkki työskentelee Itä-Suomen yliopiston yhteiskunta-tieteiden laitoksella lastensuojelun professorina. Hän on koulutukseltaan psykologi ja tutkii erityisesti lastensuojelun psykologista perustaa. Tällä hetkellä hän toimii vahvasti kehittämissyhteistyössä Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikön kanssa, ja on vanhempana tutkijana nelivuotisessa Suomen akatemian rahoittamassa tutkimushankkeessa <i>Lastensuojelun tarve, prosessit ja vaikuttavuus</i> . Erytisalueina hänellä ovat sijaishuolto ja sijaisvanhemmuuden tutkimus. Lisäksi yksi tarttumapinta on päihteitä käyttävät vanhemmat; hän tutki monitieteisessä tutkimusprojektissa opiaattiriippuvaisten vanhempien elämänlaadusta ja korvaushoidossa olevien pienten lasten äitejä. Perustutkimuksena hän tekee riskilapsuuskien pitkittäistutkimusta (pohjoismainen verkosto) ja uutena tutkimusprojektina pienten lasten nukkumisen tutkimusta (Suomen Akatemian rahoitus).

		YTT, professori	Itä-Suomen yliopisto, yhteiskunta- tieteiden laitos	Juha Hämäläinen työskentelee Itä-Suomen yliopiston yhteiskuntatieteiden laitoksen johtajana ja sosiaalityön ja sosiaalipedagogiikan professorina. Hänen asiantuntijuus-alueitaan ovat sosiaalityön teoria, sosiaalityön etiikka, sosiaalipedagogiikka, vanhemmuus-, perhe- ja lastensuojelu-tutkimus sekä työyhteisöjen kehittäminen. Hän on kiinnostunut lastensuojelun historiasta ja on julkaissut aiheesta laajan teoksen. Tällä hetkellä hän johtaa tutkimushankkeita mm. ikääntyvien hyvinvointitarpeista ja palvelujen uudistamisesta sekä nuorten palveluissa tarvittavasta osaamisesta yhteistyössä nuorisopsykiatrien kanssa. Lisäksi hän tekee Lastensuojelun Keskusliitolle selvitystä huolto- ja tapaamisriitojen kustannuksista. Hän on vaikuttanut suomalaisen sosiaalityön ja lastensuojelun koulutukseen myös sosiaalityön valtakunnallisen yliopistoverkoston <i>Sosnetin</i> opettajana, johtoryhmän jäsenenä ja tutkimusyhteistyön työvaliokunnan jäsenenä.
		VTT, tutkija	Itä-Suomen yliopisto, yhteiskunta- tieteiden laitos, Nuorisotutki- musverkosto	Mirja Määttä työskentelee yhteiskuntatieteiden laitoksella Nuorisotutkimusverkoston rahoittamassa hankkeessa tutkijana. Koulutukseltaan hän on sosiologi. Hän tarkastelee tutkimuksessaan lapsi- ja nuorisopolitiikkaa ja kuntien lapsia ja nuoria koskevia hyvinvointisuunnitelmia. Väitöksessään (2007) tutki moniammatillista ehkäisevää yhteistyötä lasten ja nuorten parissa. Hän on tehnyt myös arviointitutkimusta läheisneuvonpidosta ja osallistunut lapsi- ja nuorisopolitiikan koordinaatioryhmän työskentelyyn sekä syrjäytymisvaarassa olevia nuoria koskevan tutkimuksen tekoon. Hän on erityisesti kiinnostunut lasten ja nuorten asioissa tehtävästä monialaisesta politiikkayhteistyöstä ja seuraa, miten lastensuojelu- ja nuorisotyötä halutaan kehittää valtakunnallisesti ja millaista keskustelua erilaisista politiikoista eri sektoreilla käydään.
		YTT, professori	Itä-Suomen yliopisto, yhteiskunta- tieteiden laitos	Riitta Vornanen työskentelee sekä valtakunnallisen erikoistumiskoulutuksen professorina (lapsi- ja nuorisososiaali-työ ja yhteisösosiaalityön erikoisala) että Itä-Suomen yliopiston yhteiskuntatieteiden laitoksen professorina. Hän on ohjaajan roolissa ja oman tutkimustyön kautta kiinnittänyt useisiin lapsia ja nuoria koskeviin tutkimusaiheisiin. Hänen väitöstutkimuksensa koski turvattomuuden teemaa. Tällä hetkellä hän johtaa Suomen Akatemian rahoittamaa nelivuotista hanketta lastensuojelun tarpeesta, prosessista ja vaikuttavuudesta.
		YTM, sosiaali- työntekijä, projekti- koordinaattori	Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämis- yksikkö	Tarja Pitkänen kehittämissyksiköstä työskentelee <i>Lapset ja perheet Kaste</i> -hankkeen <i>Katse lapseen</i> -osahankkeessa projektikoordinaattorina. Hänen työnsä on ollut vahvasti kiinni lastensuojelun sosiaalityön käytännöissä, palveluiden kehittämisessä. Hän toimii myös tuki- ja sijaisvanhempana. Pyrkimyksenä on edistää lastensuojelun tiedon muodostusta arkityössä kehittämissyksikön orientaation kautta: yhteistyössä Savonia-ammattikorkeakoulun ja Itä-Suomen yliopiston kanssa kehittämissyksikkö pyrkii suuntaamaan opiskelijoiden voimavaroja käytännössä havaittujen alituttujen ilmiöiden tutkimukseen. Kehittämissyksikkö pyrkii hyödyntämään saatua tietoa käytännön palveluiden kehittämiseen sekä välittämään tuoretta tietoa järjestäen koulutuksia sijaisvanhemmille, sosiaalityön-tekijöille ja lastensuojelun moniammatillisille toimijoille.
H8. Helsingin kaupunki	7.9. 2010	VTM, kehittämis- konsultti	Helsingin kaupunki, sosiaalivirasto, kehittämis- yksikkö	Tiina Turkia työskentelee lapsiperheiden palveluiden vastuualueella toiminnan ja johtamisen tuessa. Aiemmin puolet hänen työstään koskivat vastuualueen yleisiä valmistelutehtäviä ja puolet perhekeskusten toimintaa. Hänen työtehtäviinsä kuuluu myös kaikkien vastuualueen tutkimuslupien käyminen läpi sekä niiden esitleminen eettiselle lautakunnalle. Hän valmistele myös huostaanottoaiheista väitöskirjaa Helsingin yliopiston valtiotieteellisessä tiedekunnassa.
		VTM, kehittämis- konsultti	Helsingin kaupunki, sosiaalivirasto, kehittämis- yksikkö	Ulla Väisänen työskentelee Helsingin kaupungin sosiaaliviraston koulutusyksikössä vastuunaan henkilöstön osaamisen kehittäminen lastensuojelussa ja lapsiperheiden palveluissa laajemminkin. Hän järjestää koulutuksen ja kouluttajat vastuualueen henkilöstön tarpeisiin ja kouluttaa jonkin verran itsekin. Hänellä on pitkä kokemus lastensuojelun sosiaalityöntekijän tehtävistä Helsingin kaupungin sosiaalivirastossa.

H9. HUS	10.9. 2010	LT, lastentautien erikoislääkäri	Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri, sosiaalipediatrian yksikkö	Sarimari Tupola on valmistunut lastentautien erikoislääkäriksi 2001 ja tullut pian tämän jälkeen sosiaalipediatrian yksikköön uuteen erikoislääkärin virkaan, joka perustettiin sikiöaikana päihteille altistuneiden lasten hoitopolun järjestämistä varten. Hän on väitellyt diabeetikollasten hypoglykemiasta 1990-luvulla. Tällä hetkellä hän on mukana sikiöaikana buprenorfiinille (kauppanimi <i>Subutex</i>) altistuneiden lasten kehitystutkimuksessa. Tässä tutkimusryhmässä on myös väitöskirjantekijä. Lisäksi hän on perehtynyt lasten pahoinpitelyjen selvittelyyn.
		Lastenpsykiatri	Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri, sosiaalipediatrian yksikkö	Johanna Politi on työskennellyt kliinisessä lastenpsykiatrisessa työssä tiiviisti yhteistyössä lastensuojelun kanssa jo lähes kaksikymmentä vuotta. Sosiaalipediatrian yksikköön hän tuli käytännön tarpeen vuoksi konsultoivaksi lastenpsykiatriksi 1995. Hänen tehtävänä on tehdä lasten hoidon tarpeen arvioita: riittääkö yksikön seuranta vai tarvitseeko lapsi tiiviimpää psykiatrista hoitoa muualta. Työssään hän tapaa, ohjaa ja tukee myös vanhempia ja sijaisvanhempia. Aiemmin hän konsultoi ja ohjasi myös Helsingin lastensuojelulaitoksia, mutta tähän ei enää ole resursseja. Tutkimusta hän on tehnyt hal-poliklinikan äitien keskuudessa.
H10. LSKL	17.9. 2010	Asiantuntija	Lastensuojelun Keskusliitto	Kaisu Muuronen työskentelee Lastensuojelun Keskusliitossa ja vastaa valtakunnallisten koulutustapahtumien suunnittelusta ja toteuttamisesta. Hänen asiantuntijuusalueitaan ovat lastensuojelu ja varhaiskasvatus.
		Asian-tuntija	Lastensuojelun Keskusliitto	Senja Kemppainen työskentelee Lastensuojelun Keskusliitossa. Hän on selvittänyt keskusliiton jäsenjärjestöjen tutkimus- ja kehittämistoimintaa. Hänen asiantuntijuusalueitaan ovat lastensuojelu ja maahanmuuttokysymykset.
H11. KASTE Remontti & Turun kaupunki	30.9. 2010	VTM, palvelujohtaja	Turun kaupunki, sosiaali- ja terveystoimi	Sirpa Kuronen vastaa turkulaisten lasten ja nuorten (alle 25 v.) terveyden ja hyvinvoinnin prosessista sosiaali- ja terveyspalveluiden tilaajan ominaisuudessa. Hänen tehtävänsä on koordinoita tiedonhankintaa turkulaislasten ja -nuorten hyvinvoinnin tilasta. Turun kaupungin lasten ja nuorten hyvinvointipoliittinen ohjelma rakentuu tämän kartoituksen pohjalta.
		VTM, projekti-päällikkö	KASTE-ohjelma Remontti-hanke	Päivi Penkkala-Arikka toimii Turun Remontti-hankkeen projektipäällikkönä ja vastaa hankkeen hallinnoinnista. Aiemmin hän on työskennellyt laajasti järjestötasolla.
		KTM, tutkimus- ja kehitysjohtaja	Turun kaupunki, sosiaali- ja terveystoimi	Päivi Sannola toimii Turun kaupungin sosiaali- ja terveystoimessa tutkimus- ja kehitysyksikön johtajana. Hän koordinoi kaupungin kehittämiskenttää yli tulosalueiden ja varmistaa, että kehittämistoiminta tukee sosiaali- ja terveystoimen strategiaa. Yksikön tehtäviin kuuluu mm. tehdä toimintaympäristöanalyysia ja ennakoita palvelutarpeita sekä välittää nämä tiedot palvelujohdon ja tulosalueiden käyttöön.
		VTM, sosiaali-työntekijä	KASTE-ohjelma Remontti-hanke	Tiina Ylä-Herranen on rakennekoordinaattori Remontti-hankkeessa. Hän on aiemmin työskennellyt lastensuojelussa ja <i>Sosiaaliportin</i> lastensuojelun konsulttina. Työssään hyödyntää laajasti lastensuojelun tutkimus- ja kehittämistietoa.
H12. Turun yliopisto (usea taho)	1.10. 2010	VTT, toimitusjohtaja	Varsinais-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus VASSO	Merja Anis toimii Varsinais-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Vasson johtajana. Sosiaalialan osaamiskeskus johtajana toimii lähellä käytännön kenttää ja kehittämistarpeita. Hän on väitellyt lastensuojelusta maahanmuuttajaperheissä ja teema on edelleen hänen kiinnostuksensa kohde. Hän on aktiivinen kouluttaja ja toimii useiden tutkimus- ja kehittämishankkeiden ohjausryhmissä.
		FT, yliopettaja	Turun ammatti-korkeakoulu	Heikki Ellilä on taustaltaan psykiatrinen erikoissairaanhoitaja ja hänellä on vuosien kokemus aikuis- ja lastenpsykiatrian kliinisestä työstä. Tämän jälkeen hän on siirtynyt opetustehtäviin ja on nyt Turun ammattikorkeakoulun Salon yksikön yliopettaja. Opetustehtävissä hän vastaa englanninkielisen opetusohjelman mielen terveysaiheiden opetuksesta. Hän on väitellyt hoitotieteissä lapsi- ja nuorisopsykiatrisesta osastohoidosta Suomessa laajalla valtakunnallisella tilastoaineistolla.
		TtT, toiminnanjohtaja	Varsinais-Suomen lastensuojelujärjestöt ry.	Eija Heimo toimii Varsinais-Suomen lastensuojelujärjestöt ry.:n toiminnanjohtajana. Kattojärjestön tehtävänä on tehdä näkyväksi järjestöissä tehtävää lastensuojelutyötä. Hänellä on pitkä järjestö- ja tutkimustyökokemus. Hänen tutkimus-kiinnostuksensa on suuntautunut neuvolatyöhön ja erityis-tarpeessa olevien lasten perheiden psykososiaaliseen tukemiseen, josta hän on myös väitellyt. Järjestön johtajana hän koordinoi ja ohjaa tekeillä olevia kehittämishankkeita.

		VTT, professori	Turun yliopisto, sosiaalityön ja sosiaalipolitiikan oppiaine	Leo Nyqvist toimii Turun yliopistossa professorina. Hän on työskennellyt lastensuojelututkimuksen kysymysten parissa 1990-luvulla toimineesta <i>Lokki</i> -projektista alkaen, joka oli nuorisoryhmätyön ja projektityön pioneerihanke. Hän on tutkinut myös perheväkivaltaa.
		VTL, lehtori	Turun ammattikorkeakoulu	Eeva Timonen-Kallio työskentelee Turun ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelman lehtorina. Hän on tehnyt lisensiaattitutkimuksen lastenkotien omahoitajatyöstä ja omahoitajien ammatillisista työmenetelmistä. Timonen-Kallio on ollut tutkijana kansainvälisissä hankkeissa kehittämässä työmenetelmiä nuorten kanssa tehtävässä kasvatus ja ohjaustyössä lastensuojelun sijaishuollossa (<i>Umbrella</i>) sekä ammatillisen koulutuksen valmistaviin koulutuksiin (<i>Friski</i>). Hän on edelleen kiinnostunut lastenkotien hoito- ja kasvatustyöstä ja työntekijöiden menetelmäosaamisesta. Ammattikorkeakoulun opettajana hän on käytäntölähtöisen kehittämisen ja käytännöllisen tiedon tuottamisen tutkimus- ja kehittämishankkeissa. Turun ammattikorkeakoulu koordinoi Lastensuojelun ja lastenpsykiatrian rajapinnoilla -hanketta v. 2010–2011, jossa Timonen-Kallio tutkii osatutkimuksessaan lastensuojelun sijaishuollon ja nuorisopsykiatrian työprosesseja ja yhteistyömuotoja.
		MTH, kasvatust. yo	Turun lapsi- ja nuorisotutkimuskeskus	Nina Väyrynen on mielenterveyshoitaja ja erityispedagogiikan opiskelija ja työskentelee Turun lapsi- ja nuorisotutkimus-keskuksessa harjoittelijana ja jatkaa tämän jälkeen <i>Lastensuojelun ja lastenpsykiatrian rajapinnoilla</i> -hankkeessa, jossa tekee lapsi- ja nuorisotutkimuskeskuksen osa-alueet lainsäädännön ja palvelutuotannon näkökulmista. Hänellä on viidentoista vuoden kokemus erityiskasvatuksen kentältä; hän on mm. kehittänyt etsivää nuorisotyömallia ja koulun yhteistyöhanketta Turkuun. Hänellä on vakituinen toimi yksityisessä lastenkoti Aapeluksessa.
H13. Sosiaalialan osaamiskeskusten lasu-verkosto	11.11.2010	VTL, johtava tutkija-sosiaalityöntekijä	Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Socca	Riitta Hyytinen työskentelee pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Soccassa johtavana tutkijasosiaalityöntekijänä ja Soccan Heikki Waris -instituutin esimiehenä.
		Kehittämispäällikkö	Sosiaalialan osaamiskeskus Pikassos	Mervi Janhunen työskentelee Pikassoksen Pirkanmaan alueen kehittämispäällikkönä. Hänellä on viisivuotinen osaamiskeskusura sekä kokemusta lastensuojelun sosiaalityöntekijän työstä.
		YTM, kehittämissuunnittelija	Kaakkois-Suomen lasten ja nuorten hyvinvoinnin kehittämisverkosto, <i>Kehikko</i> -hanke	Päivi Kaski työskentelee Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksessa Kaakkois-Suomen lasten ja nuorten hyvinvoinnin kehittämisverkostossa <i>Kehikossa</i> , joka on osa <i>Lapsen Ääni</i> -hanketta (<i>Kaste</i>).
		Kehittäjä-sosiaalityöntekijä	Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus ISO	Maija Lappeteläinen työskentelee Etelä-Savon lasten ja perheiden Kaste-osahankkeessa kehittäjäsosiaalityöntekijänä. Hänen teema-alueenaan kehittämishankkeena on sijaishuollon kehittämistehtävät palvelurakenteiden uusimisen osalta.
		VTM, kehittävä sosiaalityöntekijä	Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Socca, <i>Kehrä</i> -hanke	Annukka Paasivirta osallistui myös haastatteluun <i>Kehrä</i> -hankkeessa: Ks. haastattelukohtaa <i>Kehrä</i> .
		VTL, tutkija, sosiaalityöntekijä	Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Socca, <i>Kehrä</i> -hanke	Miia Pitkänen osallistui myös haastatteluun <i>Kehrä</i> -hankkeessa. Ks. kohtaa <i>Kehrä</i> .
		Johtava sosiaalityöntekijä	Satakunnan lastensuojelun kehittämisyksikkö	Marketta Raivio työskentelee Satakunnan lastensuojelun kehittämisyksikössä johtavana sosiaalityöntekijänä. Hänen tehtävänä on toimia yksikön esimiehenä. Satakunnan maakunnallinen kehittämisyksikköhanke oli osa sosiaali- ja terveysministeriön sosiaalialan kehittämisohjelmaa. Satakunnan lastensuojelun kehittämisyksikkö on STM:n <i>Kaste</i> -ohjelman toimija Satakunnassa.

		VTM, kehittämis-koordinaattori	Länsi- ja Keski-Uudenmaan sosiaalialan osaamiskeskus, Sosiaalitalo <i>Ulappa</i> -hanke	Merja Rapeli työskentelee kehittämiskoordinaattorina <i>Ulappa</i> -hankkeessa (<i>Uudenmaan lapsen ääni peruspalveluissa</i>), joka on osa Etelä-Suomen <i>Lapsen Ääni</i> -hanketta (<i>Kaste</i>). Hänen työalueenaan on hankekoordinaattorin lisäksi lasten hyvinvointi-tiedon tuottamista koskeva kehittäminen. Hän on kehittänyt ikäluokkakokoaisen hyvinvointitiedon keruumenetelmiä.
		Suunnittelija	Sosiaalialan osaamiskeskus Pikassos Satakunnan alue	Heli Toroska toimii suunnittelijana Pikassoksen Satakunnan yksikössä. Hänen työnkuvansa on käsittänyt kehittämistyötä useiden maakuntien alueella ja näkemyksensä lastensuojeluun laajasta perspektiivistä. Hänen tulevana tehtävänä on analysoida lasten hyvinvointisuunnitelmia ja niiden alueellista toteutumista sekä lasten suojelua koko kunnan lapsiväestöä koskevana toimintaorientaationa.
		YTM, suunnittelija	Länsi- ja Keski-Uudenmaan sosiaalialan osaamiskeskus, Sosiaalitalo <i>Ulappa</i> -hanke	Timo Turunen työskentelee suunnittelijana <i>Ulappa</i> -hankkeessa (<i>Uudenmaan lapsen ääni peruspalveluissa</i>), joka on osa Etelä-Suomen <i>Lapsen Ääni</i> -hanketta (<i>Kaste</i>). Hän on mukana taloutta ja vaikuttavuutta koskevassa selvityshankkeessa. Hän on tehnyt runsaasti kehittämistyötä lastensuojelussa yhdessä kuntien kanssa, mm. <i>Lastensuojelun tila Länsi- ja Keski-Uudellamaalla</i> -selvityksen 2009, joka on tehty <i>Kuusikko</i> -kuntien lastensuojelu-raportin pohjalta. Vuotta 2010 koskeva selvitys valmistuu hutikuun alussa 2011. Hänen kehittämisensä koskee lastensuojelun kustannusvaikutuksia ja on erityisen kiinnostunut palvelurakenteen tasosta.
H14. MLL	2.12. 2010	OTM, johtava asiantuntija	Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Keskustoimisto	Esa Iivonen työskentelee Mannerheimin Lastensuojeluliiton johtavana asiantuntijana. Hänen toiminta-alueinaan ovat lapsien oikeuksien edistäminen ja lapsi- ja perhepoliittinen vaikuttaminen.
H15. Lapsiasia-valtuutetun toimisto	7.12. 2010	VTL, lapsiasia-valtuutettu	Lapsiasia-valtuutetun toimisto	Maria Kaisa Aula on toiminut lapsiasiavaltuutettuna vuodesta 2005, jolloin virka perustettiin. Ennen nimitystään lapsiasia-valtuutetuksi Aula on toiminut muun muassa kansanedustajana ja pääministerin erityisavustajana. Aulalla on kattava lasten asemaa ja oikeuksia koskeva asiantuntemus sekä laajat kansalliset ja kansainväliset verkostot.
H16. Jyväskylän yliopisto	7.12. 2010	YTM, tutkija	Jyväskylän yliopisto, yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos	Kati Hämäläinen on tohtorikoulutettavana perhetutkimuksen tutkijakoulussa sosiaalityön oppialalta. Hänen aiheenaan ovat perheisiin sijoitettujen lasten perhesuhteet. Hän on työskennellyt aiemmin lastensuojelussa ja kiinnostus käytännön työhön on hyvin vahva. Hän on mukana myös Akatemia-rahoitteisessa <i>EMSE</i> -hankkeessa (<i>Emotional Security</i>), jossa sijoitetut lapset ovat yhtenä ryhmänä.
		FT, professori	Jyväskylän yliopisto, viestintätieteiden laitos	Maili Pörhölä työskentelee Jyväskylän yliopiston viestintätieteiden laitoksella puheviestinnän professorina. Hänen tutkimus-aiheensa eivät suoraan liity lastensuojeluun, mutta yhtymä-kohtia omaan tutkimukseen löytyy lasten ja nuorten vertais-suhteista, jotka ovat hänen tutkimuskohteensa. Pörhölä on kansainvälisesti arvostettu ja verkostoitunut tutkija.
H17. Pesäpuu	8.12. 2010	Toiminnanjohtaja	Pesäpuu ry. Keskustoimisto (Jyväskylä)	Raili Bäck-Kiianmaa on ollut Pesäpuu ry:n toiminnanjohtaja sen perustamisesta lähtien. Hän on koulutukseltaan sosiaalityön-tekijä ja perheterapeutti. Pesäpuussa tutkimus on ollut hänen vastuullaan.
		Kehittämispäällikkö	Pesäpuu ry. Keskustoimisto (Jyväskylä)	Christine Väliavaara työskentelee Pesäpuu ry:ssä kehittämis-päällikkönä. Hän on koulutukseltaan psykologi ja lastentarhan-opettaja sekä kehittämispsykologian ammatillisten aineiden opettaja. Hän on juuri tehnyt pro gradu -tutkimuksen psykologiassa sijaisperheen arjesta.
H18. PELA	13.12. 2010	Lastenkotitoiminnan päällikkö	Pelastakaa Lapset ry. Keskustoimisto	Anu Lehto toimii lastenkotitoiminnan päällikkönä. Hän on lastenkotien johtajien lähiesimies ja hoitaa henkilöstöhallintoa, taloutta, ulkosuhteita ja kehittämistä. Hän työskentelee myös <i>Silta</i> -hankkeen johtajana. Hankkeesta on julkaistu käsikirja <i>Iskä, äiskä, omahoitsu ja mä siltaa rakentamassa</i> sekä viisi opinnäytetyötä, joissa kyselytutkimuksen avulla kartoitettiin lasten, vanhempien ja omahoitajien kokemuksia hankkeesta. Riitta Laakso haastatteli lastenkotien johtajat fokusryhmä-haastatteluna ja kokosi tästä sekä opinnäytetöistä hankkeen tulosten yhteenvedon.

		YTL, kehittämisspäällikkö	Pelastakaa Lapset ry. Keskustoimisto	Paula Marjomaa toimii kehittämisspäällikkönä keskustoimistossa ja hänen työnsä painottuu kehittämis- ja vaikuttamistoimintaan lastensuojelutyössä. Aiemmin hän on työskennellyt Pohjois-Suomen aluetoimistossa sosiaalityöntekijänä ja aluejohtajana. Tällä hetkellä hänen työnsä toimenkuva painottuu perhehoitoon, tukiperhe- ja tukihenkilötyöhön sekä lomatoimintaan. Lisäksi hän vetää lastensuojelun edunvalvojahanketta.
		Lastensuojelupalvelujen johtaja	Pelastakaa Lapset ry. Keskustoimisto	Pirkko Saartio työskentelee lastensuojelupalveluiden johtajana ja hänen tehtävänä on kotimaan ammatillisen lastensuojelutyön johtaminen valtakunnallisesti järjestön aluetoimistoissa ja lastenkodeissa. Saartio vastaa lastensuojelupalveluiden henkilöstö- ja taloushallinnon kokonaisuudesta. Lisäksi hän koordinoi lastensuojelupalveluiden kehittämistoimintaa ja vastaa järjestölle tehdyistä tutkimuslupahakemuksista ja tutkimuslupien myöntämisestä.
		Projektinjohtaja	Pelastakaa Lapset ry. <i>Kohtaaminen – kotimainen adoptio</i> -kehittämishanke 2010–2013	Kaarina Pasanen työskentelee <i>Kohtaaminen – kotimainen adoptio</i> -kehittämishankkeen johtajana. Hankkeen päämääränä on lisätä avoimuutta adoptioissa sekä pysyvyyttä lapsen elämässä huomioimalla ns. avoin adoptio yhtenä vaihtoehtona lastensuojelun sijaishuoltoa. Hankkeen eettisenä lähtökohtana on tarkentaa miten ja missä tilanteissa avoin adoptio on mahdollista lastensuojelussa, ja että adoptio perustuu vapaaehtoisuuden periaatteeseen. Hankkeeseen kuuluu Pasanen lisäksi neljä työntekijää, jotka ovat osa-aikaisina kaksi ensimmäistä vuotta.
		PsM, kehittämisspäällikkö	Pelastakaa Lapset ry. Keskustoimisto	Kaisa Tervonen-Arnkil työskentelee kehittämisspäällikkönä ja hänen vastuualueinaan ovat adoptiotyö ja järjestön psykososiaaliset, lähinnä terapiapalvelut. Hän on mukana kansainvälistä adoptiota tutkivassa <i>FINADO</i> -työryhmässä, jossa on paljon eri tutkijoita mukana. Lisäksi hän työskentelee <i>Kohtaaminen – kotimainen adoptio</i> -hankkeessa, johon on tarkoitus liittää myös tutkimusta.
H19. SOS-Lapsikylä	17.12. 2010	Psykologi, PsM	SOS-Lapsikylä ry., Keskustoimisto	Hillevi Westman on psykologi, teraplay-terapeutti ja vastaa yhdistyksen jälkihuollosta keskustoimiston tasolla. Hän on ollut pian kaksikymmentä vuotta SOS-Lapsikylän palveluksessa, joista kymmenen ensimmäistä vuotta hän toimi tyttöjen nuorisokodin johtajana. Hän on myös Kasvatus- ja perheneuvontaliiton <i>Voikukkia</i> -projektin ohjausryhmässä ja EIJÄ ry:n hallituksessa.
		Sosiaalityöntekijä, kehittämissuunnittelija	SOS-Lapsikylä ry., Keskustoimisto	Hanna Piironen on koulutukseltaan sosiaalityöntekijä ja vastaa työssään mm. palautekyselyiden suunnittelusta ja toimittamisesta. Hän on myös järjestöjen yhteisen lastensuojelun edunvalvojahankkeen ohjausryhmässä.
H20. SOnet Botnia & Pohjanmaa	25.1. 2011	Lastensuojelun johtava sosiaalityöntekijä	Kuntayhtymä Kaksineuvoinen (Kauhava, Evijärvi, Lappajärvi)	Terhi Järvi työskentelee kuntayhtymä Kaksineuvoisessa. Hän on valmistunut Jyväskylän yliopistosta yhteiskuntatieteiden maisteriksi vuonna 2009. Hän on suorittanut tutkinnon työn ohella ja ollut opintojen aikana kosketuksissa lastensuojelun tutkimukseen.
		Vt. Sosiaalityöntekijä	Ilmajoen kaupunki	Tytti Luoto tekee päätyökseen lastensuojelua niin avoimuuden kuin sijaishuollon alueilla. Hän on tehnyt pro gradu -tutkimuksen sijaishuollon henkilöstön ja sosiaalityöntekijöiden välisestä yhteistyöstä Tampereen yliopistoon.
		Sosiaalityön päällikkö	Alavuden kaupunki	Jutta Paavola toimii Alavuden kaupungin lastensuojelu- ja aikuissosiaalityön esimiestehtävissä tehden myös käytännön asiakastyötä. Lastensuojelun vuositilastojen kokoaminen sekä erilaiset omiin asiakkaisiin liittyvät selvitykset ovat osa hänen työnkuvaansa.
		Lastensuojelun johtaja	Seinäjoen kaupunki	Janne Pajaniemi työskentelee Seinäjoen kaupungin lastensuojelun johtajana.
		Lehtori, sosiaalialan koulutusohjelmapäällikkö	Seinäjoen ammattikorkeakoulu	Päivi Rinne työskentelee Seinäjoen ammattikorkeakoulussa sosiaalialan koulutusohjelmapäällikkönä. Hän ohjaa työssään opinnäyteryhmää, jossa tehdään lastensuojeluun ja perhetyöhön liittyviä opinnäytetöitä.

		YTL, kehittämissuunnittelija	Pohjanmaan maakuntien sosiaalialan osaamiskeskus SONet Botnia, Etelä-Pohjanmaa	Anne Saarijärvi työskentelee sosiaalialan osaamiskeskuksessa. Kehittämishankkeiden suunnittelu, työprosessien mallinnukset sekä erilaiset muut arviointi- ja konsultaatiotehtävät ovat osa hänen työnsä ja tätä kautta hän on välillisesti kytköksissä tutkimustoimintaan.
H21. Nuorten Ystävät ry.	31.1. 2011	Sosionomi AMK, järjestösuunnittelija	Nuorten Ystävät ry. Keskustoimisto (Oulu)	Lassi Kangasluoma on työskennellyt Nuorten Ystävillä vuodesta 2002 ensin kehitysvammaisten palveluiden ja mielenterveys-palveluiden puolella. Vuodesta 2008 hän on työskennellyt järjestösuunnittelijana. Työssään hän tekee hankesuunnitelmia, verkostoyhteistyötä paikallisesti ja valtakunnallisesti sekä viestintää. Lisäksi hän hallinnoi <i>Taikasauva</i> -toimintaa.
		Opiskelija	Nuorten Ystävät ry. Keskustoimisto (Oulu)	Hilka Lahti on sosiaalialan opiskelija ja työharjoittelussa Nuorten Ystävillä.
H22. POSKE Pohjois-Pohjanmaa	1.2. 2011	YTL, sosiaalityön kehittämisspäällikkö	Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Poske, Pohjois-Pohjanmaan toimintayksikkö Oulu	Arja Honkakoski on työskennellyt Pohjois-Pohjanmaan yksikössä kolme vuotta ja toiminut sitä ennen sosiaalialan koulutuksen puolella ja alueella toimineen lastensuojelun kehittämissyksikön vetäjänä. Päätökseen hän on tehnyt 11 Oulun seudun kunnan lastensuojelusuunnitelmat yhdessä Petri Vuorijärven ja kunnallisten toimijoiden kanssa. Tällä hetkellä hän on mukana tutkimushankkeissa, joita yksikössä on käynnistetty. Hän on sekä koordinaattori, foorumien luoja että tutkimusten kirjoittaja.
		YTT, toimintayksikön johtaja, sosiaalityön professori	Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Poske, Pohjois-Pohjanmaan toimintayksikkö Oulu	Petri Kinnunen toimii Lapin yliopiston sosiaalityön professorina, joka on sijoitettu Ouluun vuodesta 2002 alkaen. Hän vastaa Pohjois-Pohjanmaan toimintayksikön toiminnasta. Työssään hän ohjaa useita lastensuojeluaiheisia opinnäytetöitä ja on työskennellyt yhteistyössä eri tutkimuslaitosten ja useiden kolmannen sektorin järjestöjen (lastensuojelusta esim. MLL, LSKL, Nuorten Ystävät) kanssa.
		FM, tutkija	Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Poske, Pohjois-Pohjanmaan toimintayksikkö Oulu	Petri Vuorijärvi on työskennellyt Pohjois-Pohjanmaan toimintayksikössä vuodesta 2002 alkaen. Hän on metodologisesti orientoitunut ja erikoistunut kvantitatiivisiin analyysi-menetelmiin, erityisesti monimuuttujamenetelmiin. Aiemmin hän työskenteli <i>Harava</i> -hankkeessa (ks. alla) tutkijana, ja osallistunut nk. <i>Sarvi</i> -projektin arviointihankkeeseen yhdessä Pirjo Pölkin ja Riitta Vornasen kanssa. Tällä hetkellä hän työskentelee lasten ja nuorten hyvinvointihankkeessa, ja on sen kautta osallistunut myös opiskelijoiden ohjaukseen. Lisäksi hän on osallistunut Oulun seudun lastensuojelusuunnitelman tekoon vastaamalla suunnitelman tilastollisesta osuudesta ja kiertämällä keskustelutilaisuuksissa kunnissa. Hän osallistuu myös ylempään ammattikorkeakoulututkinnon opiskelijoiden kanssa 18–29 -vuotiaiden hyvinvointikartoitukseen.
H23. Lastensuojelun edunvalvojahanke	2.3. 2011	YTM, kehittämisspäällikkö	Sosiaalialan osaamiskeskus Pikassos	Mervi Janhunen on ollut ohjausryhmässä vuoden 2011 alusta ja työskentelee Pirkanmaalla edunvalvojahankkeen alueyhteistyön piilottialueella. Janhunen osallistui myös haastatteluun Sosiaalialan osaamiskeskusten <i>LASU</i> -verkosto 11.11.2010.
		Lastensuojelupäällikkö	SOS-Lapsikylä ry.	Anna-Liisa Koisti-Auer on ohjausryhmässä ensi kertaa SOS-Lapsikylä ry.:n edustajana. Yleensä järjestöä edustaa Hanna Piironen.

		VTM, projekti-vastaava	Pelastakaa Lapset ry.	Milja Laakso on ollut edunvalvojahankkeen jatkohankkeen projektivastaava. Hän on tullut hankkeeseen mukaan jo vuosi ennen jatkohankkeen alkamista projektiassistentiksi.
		Kehitysjohtaja	Ensi- ja turvakotien liitto ry.	Sari Laaksonen on ollut mukana edunvalvojahankkeen ohjausryhmässä noin vuoden. Päätoimenaan hän työskentelee Ensi- ja turvakotien liiton kehitysjohtajana.
		YTL, kehittämisspäällikkö	Pelastakaa Lapset ry.	Paula Marjomaa johtaa edunvalvojahanketta ja on ollut siinä mukana hankkeen alusta alkaen osa-aikaisella työpanoksella. Hän on edelleen tiiviissä yhteistyössä projektin tämänhetkisen projektivastaavan Milja Laakson kanssa.
		Aluejohtaja	Nuorten Ystävät ry.	Sanni Niskala työskentelee Nuorten Ystävien lastensuojelupalveluissa aluejohtajana. Hän on ollut edunvalvojahankkeen ohjausryhmän jäsen jo useamman vuoden.
		HTM, erityis-sosiaalityöntekijä edunvalvoja	Tornion kaupunki	Kaisi Peltoniemi Länsi-Pohjan alueelta on ollut edunvalvojahankkeen pilotissa mukana alusta alkaen. Vuodesta 2006 alkaen hän on toiminut myös lastensuojelun edunvalvojana ja toimii tällä hetkellä usealle alueen lapselle edunvalvojana. Hän on edunvalvojahankkeen jatkohankkeen toinen projektivastaava.
		VTL, erikoisuunnittelija	Helsingin yliopiston koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia	Päivi Sinko on ollut ohjausryhmässä lähes hankkeen alusta alkaen. Hänen tehtävänä on edunvalvojakoulutusten järjestäminen yhdessä hankkeen kanssa. Helsingin yliopiston koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia on edunvalvoja-koulutusten virallinen järjestäjä. Hän on toiminut kurssijohtajana koulutuksissa.
S1. Sähköpostihaastattelu	15.1.2.2010	Lastensuojelupäällikkö	SOS-Lapsikylä ry.	Anna-Liisa Koisti-Auer työskentelee SOS-Lapsikylä ry.:n lastensuojelupäällikkönä. Sähköpostihaastattelun lisäksi hän osallistui Lastensuojelun edunvalvojahankkeen fokusryhmähaastatteluun 2.3.2011.
S2. Sähköpostihaastattelu	10.1.2.2010	YTM, tohtori-koulutettava	Jyväskylän yliopisto, yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos	Johanna Hietamäki valmisteele sosiaalityön oppialaan ja lastensuojelun tematiikkaan liittyvää väitöskirjatutkimusta.
S3. Sähköpostihaastattelu	21.1.2011	YTT, professori	Lapin yliopisto, sosiaalityön laitos	Merja Laitinen työskentelee Lapin yliopiston sosiaalityön laitoksella professorina.
		YTT, professori	Lapin yliopisto, sosiaalityön laitos	Anneli Pohjola työskentelee Lapin yliopiston sosiaalityön laitoksella professorina.
		YTM, tohtori-koulutettava	Lapin yliopisto, sosiaalityön laitos	Heli Niemi valmisteelele väitöskirjaa sosiaalityön oppialalta.
S4. Sähköpostihaastattelu	24.1.2011	Kehittämissuunnittelija	Pohjanmaan maakuntien sosiaalialan osaamiskeskus SONet BOTNIA	Tuula Mulju
		Lastensuojelun johtaja	Vaasan kaupunki, sosiaali- ja terveystoimi	Hilkka Sudqvist
S5. Sähköpostihaastattelu	24.1.2011	VTL, tutkija	KASTE Etelä-Suomen lapsen ääni - kehittämisohjelma	Alpo Heikkinen

Taulukossa olevat tehtäväkuvaukset on kirjoitettu haastatteluiden pohjalta ja osallistujia on pyydetty kiinnittämään huomiota näihin kohtiin haastattelumuistiossa. Näin he ovat voineet tehdä kuvauksiin korjauksia, lisäyksiä tai poistoja. Tämä selittää myös kuvausten vaihtelevat pituudet ja erilaatuiset sisällöt.

LIITE 7. VERKOSTOKESKUSTELU

Selvityksen alustavat tulokset esiteltiin haastatteluihin osallistuneille asiantuntijoille verkostokeskustelussa, joka järjestettiin Helsingin yliopistossa 8.6.2011. Paikalle kutsuttiin kaikki haastatteluihin osallistuneet toimijat, joita saapui 19. Tulosten esittämisen jälkeen käytiin kahden tunnin pituinen keskustelu.

VERKOSTOKESKUSTELUN OSALLISTUJAT

Raili Bäck- Kiianmaa (Pesäpuu ry)
Tarja Heino (THL)
Antti Väisänen (THL)
Hanna Heinonen (LSKL)
Maria Kaisa Aula (Lapsiasiain valtuutettu)
Saija Tanhuanpää (Remontti- hanke)
Maija Lappeteläinen (Lapset ja perheet KASTE)
Virve De Godzinsky (OPTL)
Hannele Forsberg (TAY)
Rosi Enroos (TAY)
Tarja Vierula (TAY)
Riitta Laakso (HY/Palmenia/Lahti)
Anu Lehto (Pelastakaa lapset)
Susanna Hoikkala (HY)
Paula Marjomaa (Pelastakaa lapset)
Kaarina Pasanen (Pelastakaa lapset)
Kaisa Tervonen-Arnkil (Pelastakaa lapset)
Alpo Heikkinen (Etelä-Suomen lapsen ääni- hanke)
Mirja Satka (Jyväskylän yliopisto)

VIITTEET

1. Lainaus on fokusryhmähaastatteluista, joihin raportin tulokset perustuvat. Fokusryhmähaastattelu on esitelty liitteissä 3 ja 5.

2. Lastensuojeluun liittyvää tutkimus- ja kehittämistyötä on nimittänyt projektimaisuus. **Tarja Heinon** ja **Tarja Pösön** (2003) esittämä lastensuojelun tutkimusohjelma perustui dialogiseen tiedonmuodostuksen malliin. Ohjelmassa lastensuojelu määriteltiin laajasti lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin turvaamiseen tärkeäksi toiminnaksi, ja sen toimijoiksi nimettiin niin julkisen vallan eri ammattikuntien edustajat ja instituutiot, järjestö- ja muun voittoja tavoittelemattoman vapaaehtoistyön toimijat, yritykset, asiakkaat läheisineen sekä kansalaiset (mt., 72). Ohjelma liikkui kolmella tasolla: yksilöiden, palvelujärjestelmän ja hyvinvoinnin alueilla. Ohjelmassa pyrittiin parantamaan lapsen asemaa ja vahvistamaan lapsen näkökulmaa niin perheessä, palveluissa kuin yhteiskunnassakin. Ohjelma oli tarkoitettu pysyväksi ja itseään korjaavaksi, ja sen kontekstina toimi Pikassos Oy:n Kanta-Hämeen alueella vuosina 2001–2003 toteutettu *Osaava lastensuojelu* -projekti. Projektin loputtua tutkimusohjelma jäi vaikuttamaan sosiaalialan osaamiskeskus Pikassoksen nettijulkaisuna. *Osaava lastensuojelu* -hankkeen vaikutuksesta käynnistyi *Lastensuojelun tieto* -hanke vuonna 2008 Hämeenlinnan, Porin ja Tampereen alueille. Sen tavoitteena oli kehittää tietoteknologian käyttöä lastensuojelun avohuollon asiakaspolkujen seurannassa ja dokumentoinnissa, tarkastella lastensuojelun tietoa työprosessien kehittämisen kannalta sekä kehittää tietojärjestelmien hyödyntämistä lastensuojelussa (Karvonen ym., 2009). Sekä lastensuojelun ohjelman että *Lastensuojelun tieto* -hankkeen työ on jatkunut useissa hankkeissa yhteistutkimuksena sosiaaliryhmien ammattilaisten ja tutkijoiden kesken (Suhonen 2008; Karvonen ym. 2009; Huuskonen & Korpinen 2009; Suomen Akatemian *Skidi Kids* -hankkeen osatutkimus <http://www.aka.fi/fi/A/Tutkimusohjelmat/kaynnissa/SKIDI-KIDS/Hankkeet/Pitkittaistutkimus-huostaanotetuista-lapsista/>).

3. Kahdesti haastatteluihin osallistuivat **Miia Pitkänen** (*KASTE*-ohjelman *Kehä*-hanke ja sosiaalialan osaamiskeskusten lastensuojeluverkosto), **Annukka Paasivirta** (*KASTE*-ohjelman *Kehä*-hanke ja sosiaalialan osaamiskeskusten lastensuojeluverkosto), **Mervi Janhunen** (Sosiaalialan osaamiskeskusten lastensuojeluverkosto ja *Lastensuojelun edunvalvojanhanke*), **Paula Marjomaa** (Pelastakaa Lapset ry. ja *Lastensuojelun edunvalvojanhanke*) ja **Anna-Liisa Koisti-Auer** (SOS-Lapsikylä sähköpostihaastattelu ja *Lastensuojelun edunvalvojanhanke*).

4. Kouluterveyskysely kokoaa tietoa nuorten elinoloista, kouluoloista, terveydestä, terveystottumuksista sekä oppilas- ja opiskelijahuollosta. Kouluterveyskyselyn tulokset tukevat nuorten terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi tehtävää työtä oppilaitoksissa ja kunnissa. Kyselyyn vastaavat peruskoulujen 8. ja 9. luokan oppilaat sekä lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijat. Vertailukelpoisia tietoja on kerätty peruskouluissa vuodesta 1996, lukioissa vuodesta 1999 ja ammatillisissa oppilaitoksissa vuodesta 2008 alkaen. Vuosittain kyselyyn vastaa noin 100 000 nuorta. (Lähde: <http://info.stakes.fi/kouluterveyskysely/FI/index.htm>. Haettu 14.9.2011)

TIIVISTELMÄ

LASTENSUOJELUN TIETO JA TUTKIMUS — ASIANTUNTIJOIDEN NÄKÖKULMA

Selvitys perustuu *Lastensuojelun tieto ja tutkimus* -hankkeessa tehtyyn valtakunnalliseen haastattelukierrokseen, jonka avulla selvitettiin lastensuojelun asiantuntijoiden näkemyksiä lastensuojelututkimuksen tilasta, kriittisimmistä tutkimustarpeista sekä tavoista, joilla eri toimijoiden välistä yhteistyötä voitaisiin parantaa. Fokusryhmähaastatteluita järjestettiin 23 ja niihin osallistui 87 lastensuojelun asiantuntijaa 44 eri instituutiosta. Haastattelut nauhoitettiin ja näiden pohjalta kirjoitetut muistiot analysoitiin temaatteisesti Atlas.ti -ohjelman avulla. Analyysin viitekehys on **Jürgen Habermasin** tiedonintressin teoria.

Asiantuntijoiden haastattelukierros vahvisti käsitystä lastensuojelua koskevan ja siinä tarvittavan tutkimustiedon vaikeasta saatavuudesta ja fragmentaarisuudesta. Tieto perusasioista, kuten lastensuojelun tarpeen syistä, asiakkaiden taustoista ja asiakaspoluista, on riittämätöntä. Myös perustieto käytännöistä on vähäistä. Perustiedon puute vaikeuttaa lastensuojelutyön ja -tutkimuksen toteuttamista. Käytäntöjen vaikuttavuutta ei tunneta ja vaikuttavuuden tarkastelemiseksi tarvitaan pitkäaikaista, laaja-alaista ja riittävän isoon otantaan perustuvaa seurantatietoa. Myös laadullista tietoa esimerkiksi lastensuojelun taustalla vaikuttavista ideologioista, politiikasta ja historiasta sekä ymmärrystä lasten oikeuksista, hyvinvoinnista ja eriarvoisuudesta kaivataan. Emansipoivaa tietoa - tietoa osapuolten kokemuksista, edunvalvonnasta, osallisuudesta ja oikeuksista - tarvitaan.

Haastatteluissa tarkasteltiin erikseen huostaanottotutkimuksen tilaa. Huostaanottotutkimus on vähäistä ja perustieto aiheesta puuttuu. Tutkimusta tulee kohdistaa paitsi huostaanottoprosessiin, huostaan otettuihin lapsiin ja heidän taustoihinsa myös huostaanottoa seuraavaan sijais- ja jälkihuoltoon. Tutkimustieto huostaan otettujen lasten arjesta ja läheissuhteista on riittämätöntä.

Asiantuntijoiden haastattelut osoittavat, että lastensuojelun kentällä vallitsee vakava tiedon vaje ja tiedon koordinaation puute, mikä vaikeuttaa lastensuojelun suunnittelua, toteuttamista, tiedottamista ja ennakointia. Haastatteluissa esitettiin, että Suomessa on ryhdyttävä toimiin lastensuojelututkimuksen pysyvän koordinaatio- ja tutkimusrakenteen luomiseksi.

VTT **Elina Pekkarinen**

Lastensuojelun tieto ja tutkimus -hanke

SUMMARY

KNOWLEDGE AND RESEARCH IN CHILD PROTECTION — THE EXPERTS' POINT OF VIEW

This report is based on national interviews with child protection experts that were used to collect information about expert views on the state of child protection, the most critical gaps in research and suggestions on how to improve the co-operation between different agents. There were 23 focus group interviews with participation by 87 child protection experts from 44 institutions – universities, vocational high schools, sector research institutions and centres of expertise and organizations in the field of social work. The interviews were recorded, and the memos based on the recordings analyzed thematically using the Atlas.ti program. The frame of reference for the analysis is **Jürgen Habermas'** theory of knowledge interest.

The interviews with experts confirmed the poor availability and fragmentariness of the research data needed in child protection. There is a need in the field for basic information, such as the reasons for the need for child protection, backgrounds and customer paths. The basic knowledge of different practices is also insufficient. Lack of basic knowledge makes practical child protection work and research significantly more difficult. Studies of the efficiency of different practices are needed, and long-term follow-up studies with a sufficiently large sample are needed. Child protection also requires qualitative information about the ideologies, policies and history behind child protection and understanding of children's rights, child welfare and inequality. Knowledge about different cultures and ways of life is essential for co-operation with customer groups. There is also a need for emancipating knowledge in child protection about the experiences, supervision of interests, participation and rights of the parties involved.

The interviews specifically evaluated the state of research on the issues of taking children into care. Research on this topic is remote and basic knowledge about the subject is lacking. Studies should be focused not only on the process of taking into care, but also on the children and their backgrounds also during the time following the process – foster care and aftercare. Research data about the everyday life and close relationships of children in care is insufficient.

Interviews with experts show that there is a serious lack of knowledge and coordination of information in the field of child protection that complicates planning, implementation, informing and prediction. Interviews showed that preparations for creation of a permanently funded structure for child protection research must immediately be started in Finland.

Elina Pekkarinen, Dr.Pol.Sc.

The Knowledge and Research in Child Welfare project

NUORISOTUTKIMUSVERKOSTON JULKAISUT

TIEDE

Teosten sisältö ja tyyli ovat akateemisten kriteerien mukaisia.

HYBRIDIT

Teokset ovat sekoitus tiedettä ja soveltavaa tutkimusta.

KENTTÄ

Erilaiset raportit ja selvitykset.

LIIKE

Ajankohtaiset yhteiskunnalliset puheenvuorot.

Selvitys perustuu **Lastensuojelun tieto ja tutkimus** -hankkeessa tehtyyn valtakunnalliseen haastattelukierrokseen, jonka avulla selvitettiin lastensuojelun asiantuntijoiden näkemyksiä lastensuojelututkimuksen tilasta, kriittisimmistä tutkimustarpeista sekä tavoista, joilla eri toimijoiden välistä yhteistyötä voitaisiin parantaa.

Yhteensä 23 ryhmähaastatteluun osallistui 87 lastensuojelun asiantuntijaa yliopistoista, ammattikorkeakouluista, sosiaalialan osaamiskeskuksista, sektoritutkimuslaitoksista, kuntasektorilta sekä järjestöistä. Haastattelut osoittivat, että lastensuojelussa on useita tutkimuksen ja tiedontuotannon aukkoja, jotka koskevat niin teoreettista, tilastollista kuin käytäntöjen tutkimusta. Lastensuojelu on aiheena laaja, monialainen ja vaikeasti rajattavissa. Sirpaleisuus, hajanaisuus ja koordinaation puute nimittävät tutkimuskenttää. Alalle toivotaan lisää tutkimuksen resursseja, rakenteita ja vahvaa koordinaatiota.